

ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՈՒՂԵՑՈՒՅՑ-ՁԵՌՆԱՐԿ

2006

ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈՒՂԵՑՈՒՅՑ-ՁԵՌՆԱՐԿ

Պատրաստվել է ԵԱՀԿ Գլխավոր քարտուղարի ոստիկանության հարցերով ավագ խորհրդականի կողմից

Վիեննա, 2006թ. դեկտեմբեր
© ԵԱՀԿ 2006

Բոլոր իրավունքները պաշտպանված են: Սույն հրատարակության բովանդակությունն ազատ կարելի է օգտագործել եւ կրկնօրինակել կրթական եւ այլ ոչ առևտրային նպատակներով՝ վերահրատարակման ժամանակ ԵԱՀԿ-ը նշելով որպես սկզբնաղբյուր:

Եվրոպայում անվտանգության եւ համագործակցության կազմակերպություն
Գլխավոր քարտուղարի գրասենյակ
Ոստիկանության ռազմավարությունների մշակման բաժին
Kärtner Ring 5-7
A-1010 Վիեննա
Ավստրիա
Էլ. փոստ՝ spmu@osce.org
Ինտերնետային կայք՝ <http://www.osce.org/policing> եւ
<http://polis.osce.org>

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Նախաբան.....	7
Երախտիքի խոսք.....	9
Ժողովրդավարական ոստիկանության հիմնարար սկզբունքները.....	13
Ժողովրդավարական ոստիկանության Ուղեցույց-ձեռնարկ.....	16
I. Ժողովրդավարական ոստիկանության խնդիրները.....	16
<i>Ոստիկանության գործունեությունը որպես հանրային ծառայություն.....</i>	<i>16</i>
<i>Ժողովրդավարության խնդիրները.....</i>	<i>17</i>
II. Իրավական նորմերի պահպանումը.....	19
<i>Ոստիկանության դերը.....</i>	<i>19</i>
<i>Համագործակցությունը քրեական դատավարության սեկտորի ներսում</i>	<i>20</i>
III. Ոստիկանության ծառայողի էթիկայի կանոնները եւ մարդու իրավունքները.....	22
<i>III.1 Ոստիկանության ծառայողի էթիկայի կանոնները.....</i>	<i>22</i>
<i>Կաշառակերության հետ կապված հարցեր.....</i>	<i>23</i>
<i>III. 2 Մարդու իրավունքները.....</i>	<i>25</i>
<i>Խտրականության հետ կապված հարցեր.....</i>	<i>26</i>
<i>Ոստիկանության կողմից անցկացվող հետաքննությունները.....</i>	<i>28</i>
<i>Աջակցության ցուցաբերում հանցագործության զոհերին եւ վկաներին.....</i>	<i>31</i>
<i>Ձերբակալում եւ կալանում.....</i>	<i>33</i>
<i>Հասարակական կարգի պահպանումն ու ժողովրդավարական ազատությունների պաշտպանությունը.....</i>	<i>35</i>
<i>Ուժի գործադրումը.....</i>	<i>36</i>
<i>Խոշտանգումներ, հարկադիր կալանում եւ այլ դաժան կամ նվաստացնող վերաբերմունք.....</i>	<i>38</i>
IV. Ոստիկանության հաշվետվությունն ու թափանցիկությունը.....	39
<i>IV.1 Հաշվետվությունն ու վերահսկողությունը.....</i>	<i>39</i>
<i>Վերահսկող կառույցները.....</i>	<i>40</i>

IV.2 Ոստիկանություն-հանրություն գործընկերությունը.....	43
<i>Ոստիկանության ծառայություններից օգտվելու մեխանիզմները.....</i>	<i>44</i>
<i>Ոստիկանություն-լրատվամիջոցներ հարաբերությունները.....</i>	<i>44</i>
<i>Հանրության շրջանում գեկույցների տարածումը.....</i>	<i>45</i>
<i>Բաց քննարկումներին միտված՝ Ֆորումների կազմակերպումը</i>	<i>45</i>
<i>Համայնքահեն ոստիկանության ծրագրերը.....</i>	<i>47</i>
<i>Համագործակցություն փոքրամասնական համայնքների հետ.....</i>	<i>48</i>
<i>Համագործակցություն քաղաքացիական հասարակության խմբերի հետ.....</i>	<i>48</i>

V. Ոստիկանության գործունեության կազմակերպման եւ կառավարման հետ կապված հարցեր.....49

<i>Հրամանատարական շղթան եւ գործունեության ինքնավարությունը.....</i>	<i>49</i>
<i>Ղեկավարումը.....</i>	<i>50</i>
<i>Ոստիկանության կառուցվածքը.....</i>	<i>52</i>
<i>Աշխատանքի ընդունումը.....</i>	<i>53</i>
<i>Աշխատակցին աշխատավայրում պահելը.....</i>	<i>55</i>
<i>Խրախուսումը եւ մասնագիտական գործունեության առաջխաղացումը.....</i>	<i>55</i>
<i>Ոստիկանության անձնակազմի իրավունքները.....</i>	<i>56</i>
<i>Սարքավորումները.....</i>	<i>57</i>
<i>Վերապատրաստումը.....</i>	<i>57</i>

VI. Եզրահանգումներ..... 60

Հղումներ..... 62	62
<i>Միջազգային փաստաթղթեր.....</i>	<i>62</i>
<i>Օգտագործված գրականության ցանկ.....</i>	<i>66</i>

Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների նկատմամբ խորին հարգանքը ու բազմակարծիքային ժողովրդավարության եւ իրավական նորմերի վրա հիմնված հասարակությունների զարգացումը այն նախադրյալներն են, որոնք կնպաստեն Եվրոպայում հարատեւ խաղաղության, անվտանգության, արդարության եւ համագործակցության հաստատմանը:

(ԵԱՀԽ, «Մարդու իրավունքներն ու ժողովրդավարացումը ԵԱՀԽ պետություններում» թեմայով կոպենհագենյան խորհրդաժողովի փաստաթուղթ (Կոպենհագեն 1990), նախաբան)

ՆԱԽԱԲԱՆ

Ոստիկանությունը պետական իշխանության՝ հանրության անվտանգության համար պատասխանատու ամենատեսանելի դրսևորումն է: ԵԱՀԿ ամբողջ տարածաշրջանով մեկ, գտնվելով կազմակերպված հանցավորության աճող հոսքին եւ միջազգային ու ազգային անվտանգությանն ուղղված սոր՝ ներառյալ ահաբեկչական սպառնալիքներին դիմակայելու զգալի ճնշման տակ, ոստիկանությունը պետք է գործի տեղական եւ միջազգային օրենքների համաձայն՝ բոլոր ժամանակներում հարգելով մարդու իրավունքները:

ԵԱՀԿ մասնակից պետությունները «ոստիկանության ժողովրդավարական քաղաքական վերահսկումը համարում են կայունության եւ անվտանգության պահպանման բաղկացուցիչ տարրը»:¹ Ետկոնֆ լիկտային, ինչպես նաեւ անցումային փուլում գտնվող հասարակություններում ժողովրդավարական գործընթացի խթանման ժամանակ մեծ ուշադրություն է դարձվել իրավական նորմերի վրա: Արդյունքում հայտնաբերվել է ոստիկանության գործունեության ուղղորդման՝ նորմավորված, գաղափարական հիմքի բացը՝ հանգեցնելով ոստիկանության վերապատրաստմանն, ինչպես նաեւ ոստիկանության բարեփոխումների ծրագրերին միտված մի շարք տարբեր մոտեցումների:

Այդ նպատակով ԵԱՀԿ ոստիկանության հարցերով ավագ խորհրդականը, ԵԱՀԿ մասնակից պետությունների եւ գործընկեր կազմակերպությունների հետ համաձայնությամբ, փորձել է մշակել առկա նորմերը, չափանիշները, օգտակար սկզբունքները եւ քաղված դասերը, եւ այդ նորմերն ու չափանիշները աշխատանքային եւ դյուրընթեռնելի փաստաթղթի՝ ժողովրդավարական ոստիկանության Ուղեցույց-ձեռնարկի տեսքով, մատչելի դարձնել նրանց, ովքեր հետաքրքրված են ոստիկանությանն ու արդարադատությանը առնչվող հարցերով:

Սույն Ուղեցույց-ձեռնարկը կնպաստի ԵԱՀԿ մասնակից պետությունների՝ «ժողովրդավարական սկզբունքների եւ իրավական նորմերի² համաձայն ոստիկանության գործունեության կազմակերպման նպատակով քաղաքական եւ իրավական շրջանակների ստեղծման գործընթացում միջազգային այլ կազմակերպությունների հետ» աշխատելու եւ անվտանգության նոր մարտահրավերներին դիմակայելու ժամանակ քաղած դասերի եւ ոստիկանության լավագույն փորձի վերաբերյալ տեղեկությունների տրամադրման³ հանձնարարականների բավարարմանը:

Ուղեցույց-ձեռնարկը նախատեսված է օժանդակելու ոստիկանության եւ իրավապահության հարցերով զբաղվող ԵԱՀԿ աշխատակիցներին, ոստիկանության ծառայողներին եւ նրանց, ովքեր զբաղվում են ժողովրդավարական ոստիկանության հաստատման եւ ամրապնդման ուղղությամբ օրենքների մշակմամբ: Նրանում ներկայացված են ոստիկանության հաջող փորձն ու միջազգայնորեն ընդունված

¹ OSCE, *Code of Conduct on Politico-Military Aspects of Security* (Bucharest, 1994), 20-րդ պարբերություն

² OSCE, *Charter for European Security* (Istanbul, 1999), 3-րդ. 45

³ St'u OSCE, Ninth Meeting of the Ministerial Council, Որոշում No9, Police-Related Activities (Bucharest, 2001), 3-րդ. 3, 34f պարբերություն

չափանիշները: Լինելով կենդանի փաստաթուղթ՝ այն կարող է համալրվել նոր ընդունված չափանիշներով եւ ապագա հաջող փորձի օրինակներով:

Ուղեցույց-ձեռնարկում հստակ ձեւակերպված են ժողովրդավարական ոստիկանության կողմից մատուցվող ծառայությունների եւ ոստիկանության ուժերի խնդիրները, իրավական նորմերի, ոստիկանության ծառայողի էթիկայի կանոնների եւ մարդու իրավունքների չափանիշների շրջանակներում գործելու՝ նրանց հանձնառության եւ օրենքի ու հասարակության առջեւ ոստիկանության պատասխանատվության կարելոթությունը, ինչպես նաեւ համայնքների հետ համագործակցելու անհրաժեշտությունը՝ գիտակցմամբ, որ ոստիկանության գործունեության արդյունավետությունը պայմանավորված է համայնքների հետ գործընկերության հաստատմամբ: Բացի այդ, Ուղեցույց-ձեռնարկում արծարծված են ոստիկանության համակարգի կառուցվածքային եւ ներկառավարման հետ կապված հարցեր, որոնք անհրաժեշտ նախապայման են ժողովրդավարական ոստիկանության ձեռքբերման ու պահպանման համար:

Ժողովրդավարական ոստիկանության այս սկզբունքներից յուրաքանչյուրը հաջորդաբար ներկայացված է Ուղեցույց-ձեռնարկում, եւ հղումներ են կատարված համապատասխան խորը ուսումնասիրություններին եւ միջազգային չափանիշները կամ պարտավորությունները ամփոփող փաստաթղթերին: Ընթերցողի համար Ուղեցույց-ձեռնարկը այս փաստաթղթերը «բացելու» «բանալին» է:

ԵԱՀԿԳլխավոր քարտուղարի ոստիկանության հարցերով ավագ խորհրդական
Քեվին Քարթի

ԵՐԱՆՏԻՔԻ ԽՈՍՔ

ԵԱՀԿ Գլխավոր քարտուղարի ոստիկանության հարցերով ավագ խորհրդական Քեվին Քարթիի՝ ԵԱՀԿ մասնակից պետությունների եւ գործընկեր կազմակերպությունների հետ համատեղ սույն Ուղեցույց-ձեռնարկը մշակելու նպատակն է եղել թեմայի շուրջ, տարամշակութային եւ ինստիտուցիոնալ նախադրյալների վրա հիմնված, տարբեր տեսակետների ի հայտ բերումը: Այդ նպատակով ոստիկանության հարցերով ավագ խորհրդականը մասնակից պետությունների, համապատասխան միջազգային կազմակերպությունների եւ անկախ հետազոտական կենտրոնների շրջանակներից համախմբել է ոստիկանության ոլորտի մի խումբ աչքի ընկնող փորձագետների: Նա նշանակել է նաեւ նախագծի հիմնական մշակողին՝ Յամբուրգի համալսարանի Խաղաղության ուսումնասիրման եւ անվտանգության քաղաքականության ինստիտուտի ԵԱՀԿ ուսումնասիրությունների կենտրոնի ավագ հետազոտող դր. Թորսթեն Ստոդիկին: Փորձագետների բազմաթիվ գրավոր ներդրումների եւ Վիեննայում կայացած՝ փորձագետների երկօրյա հանդիպման արդյունքում վերամշակվեց Ուղեցույց-ձեռնարկի նախագիծը: ԵԱՀԿ ոստիկանության հարցերով ավագ խորհրդականը խորապես շնորհակալ է փորձագետներին՝ այս գործընթացին իրենց կատարած համապարփակ եւ մեծարժեք ներդրման համար:

Փորձագետներ՝

Պիեռ Էպլի	Չինված ուժերի ժողովրդավարական հսկողության ժնեյան կենտրոն (ՉՈՒԺՀ)
Դմիտրի Ալեքեյեվիչ	ԵԱՀԿ Ազգային փոքրամասնությունների հարցերով գերագույն հանձնակատարի քաղաքական խորհրդական
Բո Աստրոմ	Շվեդիայի ոստիկանության ազգային խորհրդի միջազգային համագործակցության վարչության ոստիկանության գործերի բաժնի ավագ խուզարկու սուպերինտենդենտ
Փալ Զրիստիան Բալչեն	Նորվեգիայի ոստիկանության ազգային վարչության վերլուծությունների եւ հանցագործությունների կանխման բաժնի պետի օգնական
Սթիվ Բենեթ	Կոսովոյում ԵԱՀԿ առաքելության Ոստիկանների ուսուցման եւ զարգացման կենտրոնի տնօրեն
Լարի Բրդ	ԱՄՆ դեպարտամենտի թմրանյութերի հարցերով միջազգային բյուրոյի ծրագրային աջակցության եւ գնահատման մասնագետ
Բլագորոդնա Մակեվա	Բուլղարիայի ոստիկանության վարչության Ներքին գործերի նախարարության իրավական հարցերով ավագ խորհրդական
Ժոզե \$ Բոդա	Հունգարիայի Բուդապեշտ քաղաքի արդարադատության եւ իրավապահության նախարարության միջազգային ուսումնական

	կենտրոնի տնօրեն/Չինված ուժերի ժողովրդավարական հսկողության ժնեյան կենտրոնի խորհրդատու
Ջեյմս Բրաուն	ԱՄՆ-ի Իրավապահ գործակալությունների հավատարմագրման հանձնաժողովի տնօրենի օգնական
Լուիջի Բրունո	Ոստիկանության կայունության ձեռքբերման կենտրոն
Էնդրյու Զարփնթ	ԵԱՀԿ քարտուղարության Ոստիկանության ռազմավարությունների մշակման բաժնի քաղաքական հարցերով պատասխանատու
Թիմոթի դել Վեչիո	ԵԱՀԿ քարտուղարության Ոստիկանության ռազմավարությունների մշակման բաժնի ոստիկանության հարցերով պատասխանատու
Խավիեր Դենիս	ԵԱՀԿ-ում Ֆրանսիայի մշտական ներկայացուցչություն, խորհրդատու
Բարթ դը Յուգ	Բելգիայի Ֆեդերալ ոստիկանության գլխավոր հանձնակատարի գրասենյակի ոստիկանության միջազգային համագործակցության Եվրոպայի համակարգման վարչության ծառայության պետ
Քուլտ Դրեյեր	Խորվաթիայում ԵԱՀԿ առաքելության ոստիկանության հարցերի բաժնի ղեկավար, ոստիկանության հարցերով ավագ խորհրդական
Ֆրիդա Ֆաքսբորն	Շվեդիայի ոստիկանության ազգային խորհրդի միջազգային ոստիկանության հարցերի բաժնի, Եվրոմիության համակարգող
Յարոն Գոթլիբ	Ինտերպոլի իրավական հարցերով պատասխանատու
Քրիստինա Ջեսիկ	Լեհաստանի Ոստիկանության ազգային շտաբի ազգային ոստիկանության մարդու իրավունքների հետ կապված հարցերի համակարգող
Յան Կանտորժուկ	ԵԱՀԿ-ում Գերմանիայի մշտական առաքելության առաջին քարտուղար
Անիտա Վան Դե Կար	Եվրոխորհրդի 1-ին ընդհանուր եւ իրավական հարցերի վարչության հանցավորության հիմնախնդիրների բաժնի ադմինիստրատոր
Ֆատիհ Կարասումանօղլու	Թուրքիայի ոստիկանության ակադեմիայի միջազգային հարաբերությունների բաժնի պրոֆեսորի օգնական, Անվտանգության պահպանման գիտությունների ինստիտուտի փոխտնօրեն
Ռիմանտաս Կասպերավիսուս	Լիտվայի հանրապետության ներքին գործերի նախարարության ոստիկանության բաժնի ոստիկանության գործունեության ռազմավարության գրասենյակի գլխավոր մասնագետ, հանձնակատար
Մեյգուլ Զեմալի	Ղազախստանի հանրապետության ներքին գործերի նախարարության քննչական հանձնաժողովի

Քրիստիան Մարթենս	վերահսկողության եւ մեթոդաբանական բաժնի փոխտնօրէն
Փոլ Մորիսոն	ԵԱՀԿ քարտուղարության Ոստիկանության ռազմավարությունների մշակման բաժնի ոստիկանության հարցերով պատասխանատու
Ռաքել Նեյլո	Միացյալ Թագավորության Արտաքին համագործակցության գրասենյակի միջազգային փորձագետների խումբ/Կոն ֆիլիտներով զբաղվող խումբ
Ժոզե Դյուք Զուխիոս	«Open Society Justice Initiative»/Քրեական դատավարության ազգային բարեփոխման ծրագիր
Հանս-Իոախիմ Ռաթսլա \$	Իսպանիայի ոստիկանության եւ քաղաքացիական գվարդիայի ընդհանուր վարչություն
Ադամ Փորցսուլթ	ԵԱՀԿ-ում Գերմանիայի մշտական առաքելություն, ռազմական հարցերով խորհրդական
Արդիան Սպահու	Հունգարիայի Բուդապէշտ քաղաքի Իրավապահության միջազգային ակադեմիա, վերապատրաստման դասընթացների համակարգող/Չինված ուժերի ժողովրդավարական հսկողության ժնեյան կենտրոնի խորհրդատու
Թորսթեն Ստոդիկ	Կոսովոյում ԵԱՀԿ առաքելության Ոստիկանների ուսուցման եւ զարգացման կենտրոն, տնօրէնի գրասենյակի կառավարության եւ հանրության հետ կապերի պատասխանատու
Ջե ֆ Թոմաս	Գերմանիայի Համբուրգ քաղաքի համալսարանի Խաղաղության ուսումնասիրման եւ անվտանգության քաղաքականության ինստիտուտի ԵԱՀԿ ուսումնասիրությունների կենտրոնի ավագ հետազոտող,/ ԵԱՀԿ քարտուղարության Ոստիկանության ռազմավարական հարցերի բաժնի ոստիկանության հարցերով պատասխանատուի խորհրդական
Ֆիլիպ Թոլս	ԱՄՆ-ի արդարադատության դեպարտամենտ, Քրեական հետաքննության ոլորտում միջազգային աջակցության ուսումնական դասընթացների ծրագիր
Քար Թրեվիլիան	Սկոպյեում ԵԱՀԿ մոնիտորինգի առաքելության ոստիկանության զարգացման բաժնի ղեկավար
Մարիա Ասունսյոն Վազգես Դիաս դե Թուեսթա Վյաչեսլավ Վորոբյով	ԱՄՆ-ի արդարադատության դեպարտամենտ, Քրեական հետաքննության ոլորտում միջազգային աջակցության ուսումնական դասընթացների ծրագրի տնօրէնի պաշտոնակատար
	Իսպանիայի ոստիկանության եւ քաղաքացիական գվարդիայի ընդհանուր վարչություն
	ԵԱՀԿ քարտուղարության Ոստիկանության ռազմավարությունների մշակման բաժնի ոստիկանության հարցերով պատասխանատու

Ջեյմս Ա. Ուոլշ

Մուրատ Յիլդիզ

ԱՄՆ դեպարտամենտի թմրանյութերի հարցերով
միջազգային բյուրոյի ծրագրային աջակցության եւ
գնահատման բաժնի ղեկավար
ԵԱՀԿ քարտուղարության Ոստիկանության
ռազմավարությունների մշակման բաժնի
ոստիկանության հարցերով պատասխանատու

ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱՐԱՐ ՍԿԶՐՈՒՆՔՆԵՐԸ

I. Ժողովրդավարական ոստիկանության խնդիրները

Ոստիկանությունը պետական իշխանության ամենատեսանելի դրսեւորումն է, որի հիմնական պարտականություններն են՝

- հասարակական անդորրի եւ կարգուկանոնի պահպանումը,
- անհատի հիմնարար իրավունքների եւ ազատությունների պաշտպանությունը եւ հարգանքը դրանց նկատմամբ,
- հանցավորությունների դեմ պայքարը եւ դրանց կանխումը, եւ
- աջակցության տրամադրումը եւ ծառայությունների մատուցումը հանրությանը:

Ոստիկանության ծառայողները կբարձրացնեն պետության օրինականությունը, եթե առօրյա աշխատանքում ապացուցեն, որ իրենք՝

- արձագանքում են հանրության կարիքներին եւ ակնկալիքներին, եւ
- պետության կողմից սահմանված իշխանությունն օգտագործում են ի նպաստ ժողովրդի:

II. Իրավական նորմերի պահպանումը

Նշված նպատակներին հասնելու համար ոստիկանությունը պետք է՝

- իր գործունեությունն իրականացնի ներպետական եւ ԵԱՀԿ մասնակից պետությունների կողմից ընդունված՝ օրենքի կիրառման միջազգային չափանիշների համաձայն,
- գործնականում ապահովի իրավական նորմերի կիրառումը:

Ոստիկանության մասին օրենսդրությունը եւ ոստիկանության գործունեությունը կարգավորող նորմերը պետք է լինեն՝

- հասկանալի,
- ճշգրիտ, եւ
- հանրությանը հասանելի:

III. Ոստիկանության ծառայողի էթիկայի կանոնները եւ մարդու իրավունքները

Հանրության վստահությունը ձեռքբերելու համար ոստիկանության ծառայողները պետք է պահպանեն ծառայողական վարքագծի կանոնները եւ ցուցաբերեն՝

- արհեստավարժություն, եւ
- ազնվություն

Այս կանոններում պետք է սահմանված լինեն բարոյականության բարձրագույն արժեքները՝ արտացոլված ոստիկանական աշխատանքի՝

- արգելադրումներում, եւ
- հրամայականներում:

Ոստիկանության ծառայողները որոշակի իշխանություն ունեն՝

- մարդկանց ժամանակավորապես զրկելու ազատությունից,
- սահմանափակելու մարդկանց՝ սեփական իրավունքներից ամբողջովին օգտվելու հնարավորությունը, եւ
- ընդհուպ, ծայրահեղ դեպքերում, մահացու գործողություն իրականացնելու:

Ուստի, ոստիկանության ծառայողները իրենց պարտականությունները պետք է կատարեն համաձայն՝

- մարդու իրավունքների համընդհանուր կերպով համաձայնեցված չափանիշների, եւ
- քաղաքացիական եւ քաղաքական իրավունքների:

Ոստիկանության գերակա նպատակը պետք է լինի կյանքի պաշտպանությունն ու պահպանումը:

IV. Ոստիկանության պատասխանատվությունն ու թափանցիկությունը

Ժողովրդավարական ոստիկանության պայմաններում ոստիկանությունը պետք է գիտակցի, որ հաշվետու է՝

- քաղաքացիների,
- իրենց ներկայացուցիչների,
- պետության, եւ
- օրենքի առջեւ:

Չետեւաբար, նրանց գործունեությունը պետք է բաց եւ հասանելի լինի տարբեր վերահսկող կառույցների կողմից մանրամասն ուսումնասիրությունների համար, սկսած՝

- ոստիկանների վարքագծից, մինչեւ
- ոստիկանության գործողությունների ռազմավարությունները,
- ոստիկանների աշխատանքի նշանակման կարգը, եւ
- բյուջեի կառավարումը:

Ավելին, ժողովրդավարական ոստիկանության կարելուր նախապայմաններից մեկը հասարակության համաձայնությունն ունենալու անհրաժեշտության գիտակցումն է: Չհասարակության աջակցությունը ստանալու նախադրյալներն են՝

- թափանցիկության ապահովումը ոստիկանության գործունեությունում, եւ
- հասարակության շրջանում հաղորդակցության եւ փոխըմբռնման հաստատումը:

V. Ոստիկանության համակարգի կազմակերպման եւ կառավարման հետ կապված հարցեր

Պետությունը պարտավոր է ստեղծել կառուցվածքային եւ ներկառավարման այնպիսի միջավայր, ինչը հնարավորություն կտա ոստիկանությանը արդյունավետ եւ ռացիոնալ կերպով կիրառել իրավական նորմերի դրույթները, ներպետական ու միջազգային օրենքները եւ մարդու իրավունքների ընդունված չափանիշները:

Սա ներառում է այնպիսի խնդիրներ, ինչպիսիք են՝

- հրամանատարական շղթան,
- վերահսկման մեխանիզմը,
- ոստիկանության կառուցվածքը,
- ոստիկանության անձնակազմի իրավունքները, եւ
- համապատասխան ռեսուրսների եւ վերապատրաստման տրամադրումը:

Ժողովրդավարական ոստիկանութեան ՈՐԴԵՑՈՒՅՑ-ՁԵՌՆԱՐԿ

I . Ժողովրդավարական ոստիկանության խնդիրները

1. Ոստիկանությունը պետական իշխանության ամենատեսանելի դրսևորումն է, որը կենսագործում է ամենաակնհայտ, անհապաղ եւ նպատակային առաջադրանքները՝ ապահովելու անհատների եւ համայնքների բարեկեցությունը⁴:

Ոստիկանությունը որպես հանրային ծառայություն

2. Ոստիկանության հիմնական պարտականություններն են հասարակական անդորրի, օրենքի եւ կարգուկանոնի պահպանումը, անհատի հիմնարար իրավունքների ու ազատությունների՝ մասնավորապես կյանքի պաշտպանությունը, հանցագործությունների կանխումն ու բացահայտումը, վախի նվազեցումը, ինչպես նաեւ աջակցության տրամադրումն ու ծառայությունների մատուցումը հանրությանը:⁵ Ժողովրդավարական ոստիկանության ձեւավորման գործընթացում առաջընթաց է արձանագրվում այն ժամանակ, երբ տեղի է ունենում անցում «հսկողության վրա կենտրոնացած մոտեցումից դեպի ծառայությունների մատուցման վրա կենտրոնացած մոտեցում⁶», երբ օրենքի կիրառման հիմնական մտահոգությունը սեւեռվում է հանցավորությունների ակտիվ կանխման վրա:⁷

⁴ Տե՛ս David Bayley, *Democratizing the Police Abroad* (Washington, 2001), էջ13 եւ Jeremy Travis, *Policing in Transition* (Budapest, 1998), էջ 2

⁵ Տե՛ս United Nations, *Universal Declaration of Human Rights* (1949), Զոդ.19 եւ 20
United Nations, *International Covenant on Civil and Political Rights* (1966), Զոդ.19, 21 եւ 22
Council of Europe, *Declaration on the Police* (1979), հավել. A, 1-ին պարբերություն
United Nations, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (1979), Զոդ. 1 եւ 2
CSCE, *Charter of Paris*, (1990), էջ.3

United Nations International Police Task Force, *Commissioner's Guidance for Democratic Policing in the Federation of Bosnia-Herzegovina* (Sarajevo 1996), Սկզբունք 5

Council of Europe, Առաջ. (2001) *10 European Code of Police Ethics* (2001), 1-ին եւ 12-րդ պարբերություններ

United Nations, *Guidelines for the Prevention of Crime, Action to Promote Effective Crime Prevention* (2002)-ի հավելված

Council of Europe, Առաջ.(2003) *21 Partnership in Crime Prevention* (2003)

United Nations, *Prevention of Urban Crime* (2004)

David Bruce/Rachel Neild 2005, *the Police That We Want*. Handbook for Oversight of Police in South

Africa (Centre for Study of Violence and Reconciliation, DC Print Media, Johannesburg, 2005), էջ.33

Commonwealth Human Rights Initiative, *Police Accountability. Too important to Neglect, Too urgent to Delay* (New Delhi, 2005), էջ. 18 եւ 31

⁶ OSCE, *The Role of Community Policing in Building Confidence in Minority Communities. Final Report* (Vienna 2002), p. 4

⁷ Տե՛ս Council of Europe, *Recommendation No.R (87) 19 on the Organization of Crime Prevention* (1987)

United Nations, *Commissioner's Guidance for Democratic Policing in the Federation of Bosnia-Herzegovina* (op.cit., նշում 5), Սկզբունք 5

Council of Europe, *Rec (2000) 20 on the Role of Early Psychological Intervention in the Prevention of Criminality* (2000)

3. Ժողովրդավարական ոստիկանությունը մշակում է գործունեությունն իրականացնում է ելնելով հասարակության եւ պետության կարիքներից՝ կարելուրելով աջակցության ցուցաբերումը համայնքի անհապաղ օգնության կարիքն ունեցող անդամներին:⁸ Ոստիկանությունը պետք է պատրաստ լինի աջակցելու ողջ համայնքին,⁹ եւ ջանա ծառայությունները մատուցել արագ, իրավահավասար եւ անաչառ կերպով:¹⁰ Իր գործունեության միջոցով ոստիկանությունը պետք է կազմի իրավական պաշտպանության եւ անվտանգության գիտակցության խթանման՝ հասարակության համընդհանուր ջանքերի մի մասը:
4. Ըստ անհրաժեշտության եւ օրենքով սահմանված կարգով ոստիկանությունը պետք է աջակցություն տրամադրի հասարակական այլ հաստատություններին՝ իրենց ծառայությունների մատուցման հարցում:¹¹

Ժողովրդավարության խնդիրները

5. Կոն ֆլիկտներին միջամտելիս ոստիկանությունը պետք է առաջնորդվի այն սկզբունքով, որ «յուրաքանչյուր ոք ենթակա է միմիայն այնպիսի սահմանափակումների, որոնք սահմանված են օրենքով՝ բացառապես ուրիշների իրավունքների եւ ազատությունների պատշաճ ճանաչումն ու հարգանքը երաշխավորելու եւ ժողովրդավարական հասարակությունում բարոյականության, հասարակական կարգի եւ ընդհանուր բարեկեցության արդարացի պահանջները բավարարելու նպատակով»:¹² Ոստիկանությունը, հետեւաբար, կարող է համարվել հավասարության, ամբողջականության եւ միասնականության¹³ ապահովման օղակ՝ հիմնական խոշոր քաղաքներում բնակչության արագ փոփոխման ներկայիս պայմաններում:¹⁴

Council of Europe, *Partnership in Crime Prevention* (op.cit., նշում 5), եւ Council of Europe, Rec (2006) 8 on Assistance to Crime Victims (2006)

⁸ Տե՛ս Council of Europe, *Resolution 690 (1979) on the Declaration on the Police* (1979), մաս B, 1-ին պարբերություն United Nations, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (op.cit., նշում 5), Հոդ.1 (c)) եւ

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (op.cit., նշում 5), 44, 49 եւ 51-րդ պարբերություններ

⁹ Տե՛ս United Nations, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (op.cit., նշում 5), նախաբան, 8a պարբերություն

Council of Europe, *Codes of Conduct for Public Officials* (2000), Հոդ.5.2

¹⁰ Տե՛ս Ralph Crawshaw, *Human Rights and the Theory and Practice of Policing, Papers in the Theory and Practice of Human Rights, No10* (Human Rights Centre, University of Essex, Colchester, 1994), էջ14 Amnesty International, *10 Basic Human Rights Standards for Law Enforcement Officials* (1998), Չափ.1

OSCE, *The Role of Community Policing*, (op.cit., նշում 6), էջ 6

Bruce Neild, *The Police That We Want*, (op.cit., նշում 5), էջ 21

Commonwealth Human Rights Initiative, *Police Accountability* (op.cit., նշում 5), էջ 16, եւ

Trevor Jones, *The Governance and Accountability of Policing*, and Tim Newburn, *Handbook of Policing* (Portland, 2005), էջ 607

¹¹ Տե՛ս Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (op.cit., նշում 5), 18-րդ պարբերություն

¹² Տե՛ս United Nations, *Universal Declaration of Human Rights* (op.cit., նշում 5) Հոդ.29 (2)

¹³ Տե՛ս Foundation *Policing for a Multi-Ethnic Society, Rotterdam Charter: Policing for a Multi-Ethnic Society* (Rotterdam, 1996), Հոդ.1.4, եւ

High Commissioner on National Minorities (HCNM), *Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies* (The Hague, 1994), Rec.1, էջ 7

¹⁴ Տե՛ս Foundation *Policing for a Multi-Ethnic Society, Rotterdam Charter*: (op.cit., նշում 13) Հոդ. 2.1

6. Ժողովրդավարական ոստիկանության փորձի կիրառումը վկայող ցուցանիշներ են ոստիկանությանը ուղղորդած հիմնախնդիրների բնույթը, բնակչության այն հատվածը, ում կողմից ներկայացվել են դրանք, ինչպես նաև պրոբլեմների լուծմանն ուղղված ոստիկանության արձագանքը:¹⁵

7. Ոստիկանությունը կբարձրացնի պետության օրինականությունը, եթե առօրյա աշխատանքով ապացուցի, որ պատրաստ է արձագանքելու հանրության կարիքներին և ակնկալիքներին, իսկ իրեն տրված իշխանությունն օգտագործում է ի շահ ժողովրդի:¹⁶ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 21-րդ պարբերությունը): Եթե ոստիկանությունն իր առջեւ դրված պարտավորությունները կատարի ժողովրդավարական արժեքներին համապատասխան, ապա պետության ժողովրդավարության և օրինականության հաջողության հիմքը խարսխված է:¹⁷

8. Հասարակության՝ ոստիկանության նկատմամբ ունեցած հավատն ու վստահությունը ոստիկանության գործունեության արդյունավետությունն ապահովող նախադրյալներն են: Առանց այդ վստահության հասարակությունը չի ցանկանա ոստիկանությանը տեղեկություններ տրամադրել հանցագործությունների և ոստիկանության աշխատանքները խթանող այլ անհրաժեշտ տեղեկատվության վերաբերյալ¹⁸ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 20, 88, 110 և 124-րդ պարբերությունները):

9. Բացի այդ, ժողովրդավարական ոստիկանության դեպքում ոստիկանությունը պետք է դուրս լինի քաղաքականությունից՝ միաժամանակ պաշտպանելով ժողովրդավարական քաղաքական գործունեությունները և գործընթացները (օր. խոսքի ազատությունը, հանրահավաքները և ցույցերը): Հակառակ դեպքում ժողովրդավարությունը վտանգված է¹⁹ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 65 և 139-րդ պարբերությունները):

¹⁵ Տե՛ս Council of Europe, *Recommendation No.R (85) 4 on Violence in the Family* (1985)
 William Lewis/Edward Marks, Overview, and James Burack/William Lewis/Edward Marks, *Civilian Police and Multinational Peacekeeping-A workshop series. A role for Democratic Policing* (National Institute of Justice, Washington, 1999), 1f պարբերություն
 Council of Europe, *Codes of Conduct for Public Officials* (օր. cit., նշում 9), Հոդ. 5.3
 Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (օր. cit., նշում 5), 23-րդ պարբերություն
 Council of Europe, *Assistance to Crime Victims*, (օր. cit., նշում 7)

¹⁶ Տե՛ս David Bayley, *Democratizing the Police Abroad* (օր. cit., նշում 4), էջ 14
 United Nations Best Practices Unit, Handbook on United Nations Multidimensional Peacekeeping Operations. Գլուխ 7. Police, *Judiciary and Corrections Aspects of Rule of Law* (New York), էջ 3, և
 Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Human Rights and Law Enforcement, Professional Training Series*, No 5 (New York/Geneva, 1997), էջ 48

¹⁷ Տե՛ս Jeremy Travis, *Policing in Transition*, (օր. cit., նշում 4), էջ 2

¹⁸ Տե՛ս David Greenwood/Sander Huisman (eds.), *Transparency and Accountability of Police Forces*, Security Services and Intelligence Services, (DCAF, Geneva, 2005), էջ 14

¹⁹ Տե՛ս Council of Europe, *Codes of Conduct for Public Officials* (օր. cit., նշում 9), Հոդ. 4.2
 Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (օր. cit., նշում 5), 43-րդ պարբերություն
 David Bayley, *Democratizing the Police Abroad* (օր. cit., նշում 4), էջ 14
 Bruce Neild, *The Police That We Want*, (օր. cit., նշում 5), էջ 18
 Commonwealth Human Rights Initiative, *Police Accountability* (օր. cit., նշում 5), էջ 18

II. Իրավական նորմերի պահպանումը

Ոստիկանության դերը

10. Ամենուրեք ոստիկանությունը գտնվում է կազմակերպված հանցավորության աճող հոսքին եւ միջազգային ու ազգային անվտանգությանն ուղղված նոր՝ ներառյալ ահաբեկչական սպառնալիքներին դիմակայելու ճնշման տակ: Այդուհանդերձ, ոստիկանությունը պետք է միշտ գործի ներպետական²⁰ օրենքների (ինչպիսիք են սահմանադրությունը, քրեական օրենսգրքերը եւ ոստիկանության վերաբերյալ ակտերը) եւ միջազգային իրավական (եւ մարդու իրավունքների) չափանիշների²¹ համաձայն՝ գործնականում հավատարիմ մնալով իրավական նորմերի կիրառմանը:²²
11. Ոստիկանության գործունեությունը սահմանող օրենսդրությունը եւ ոստիկանության ծառայողի վարքագիծը կարգավորող նորմերը պետք է լինեն հասկանալի, ճշգրիտ եւ հանրությանը հասանելի: Կարգավորող նորմերում եւ ուղեցույցերում պետք է սահմանված լինեն ոստիկանության գործառնական դերերը եւ նրա ստորաբաժանումների առաքելությունները, արժեքները, նպատակները եւ գերակայությունները: Դրանցում պետք է հստակ նշված լինեն նաեւ ոստիկանական առանձնահատուկ հանձնարարականների կենսագործումն ապահովող պայմաններն ու կարգը, ինչպես նաեւ լավագույն փորձը: Բացի այդ, պետք է սահմանված լինեն ոստիկանության իշխանության իրավական կարգավորումը, ինչպես նաեւ քրեական հանցագործությունների ճշգրիտ սահմանումները: Յանրությանը՝ նշված օրենսդրական նորմերին եւ կանոնակարգերին իրազեկելը ընձեռում է ոստիկանության գործունեության գնահատման հնարավորություն²³ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 80, 87, 107 եւ 117-րդ պարբերությունները):
12. «Ժողովրդավարական հասարակությունում ոստիկանության ծառայողները, սովորական քաղաքացիների նման, պետք է ենթարկվեն միեւնույն օրենսդրությանը, իսկ բացառությունները կարող են արդարացվել միայն ոստիկանության աշխատանքի պատշաճ կատարողականի հիման վրա»²⁴ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 9 եւ 139-րդ պարբերությունները):

²⁰ «Ներպետական» տերմինը այսուհետ կներառի տվյալ երկրի վարչական բաժանման բոլոր մակարդակները, ինչպիսիք են տեղական, ցեղային, նահանգային/մարզային եւ ֆեդերալ/ազգային:

²¹ Տե՛ս United Nations, *International Covenant on Civil and Political Rights* (օր. cit., նշում 5), 3րդ. A(3) CSCE, Conference on Security and Co-operation in Europe. Final Act (Helsinki, 1975), Բաժին 1, 3րդ. VII, էջ 7

United Nations, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (օր. cit., նշում 5), 3րդ. 1 եւ 5

Council of Europe, *Declaration on the Police* (օր. cit., նշում 5), 3րդ. 1

Council of Europe, *Codes of Conduct for Public Officials* (օր. cit., նշում 9), 3րդ. 4.1

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (օր. cit., նշում 5), 3-րդ պարբերություն

²² Տե՛ս United Nations, *Commissioner's Guidance for Democratic Policing in the Federation of Bosnia- Herzegovina* (օր. cit., նշում 5), Սկզբունք 1

²³ Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (օր. cit., նշում 5), 4-րդ պարբերություն

²⁴ Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (օր. cit., նշում 5), 5-րդ պարբերություն

Տե՛ս, ի թիվս այլոց, Council of Europe, *Declaration on the Police* (օր. cit., նշում 5), Բաժին B, 9 եւ 11-րդ պարբերություններ

13. Ոստիկանության ծառայողները միշտ պետք է հավաստիանան մտադրված գործողությունների օրինականության մեջ²⁵, եւ ձեռնպահ մնան որեւէ հրամանի կատարումից, որի անօրինականության²⁶ մասին իրազեկ են կամ պարտավոր են իրազեկ լինել: Ոստիկանության ծառայողները պետք է կանխեն եւ խստորեն դիմադրեն նաեւ միջազգային չափանիշների²⁷ եւ օրենքի (ոստիկանության ծառայողի կողմից) ցանկացած ոտնահարմանը: «Ոստիկանության բոլոր մակարդակների ծառայողները պետք է անձնապես պատասխանատու եւ հաշվետու լինեն կատարած գործողությունների, բացթողումների կամ ենթականների²⁸ տրված հրամանների համար» (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 26 եւ 90-րդ պարբերությունները):
14. Ոստիկանության ծառայողները, կատարելով հնարավոր ամեն բան, պետք է միջամտեն այնպիսի իրավիճակներում, երբ վտանգված են օրենքն ու կարգուկանոնը, անգամ, եթե այդ պահին ծառայության մեջ չեն գտնվում:
15. Միջամտելիս ոստիկանության ծառայողները անպայման պետք է ներկայանան ի պաշտոնե:²⁹
16. Ոստիկանության ծառայողները պարտավոր են կիրառել օրենքը անկախ կասկածյալի սոցիալական դիրքից, որեւէ կազմակերպության կամ քաղաքական կուսակցության անդամակցության հանգամանքից:³⁰

Համագործակցությունը քրեական դատավարության սեկտորի ներսում

17. Մինչ ոստիկանությունը եւ քրեական դատավարության սեկտորի այլ կառույցներ կձեւավորեն ձերբակալված կասկածյալների օրինական, պատշաճ, արդյունավետ եւ արդար քրեական դատավարությունն ապահովող եւ գործառնական հարաբերություններով օժտված փոխկապակցված օղակներ՝ «ոստիկանները, որպես կանոն, չպետք է ունենան դատական գործառույթներ»³¹ եւ «պետք է զերծ մնան դատական լիազորություններից, եթե դրանք առկա են»:³² Ոստիկանության ծառայողները պետք է անվերապահորեն հարգեն

Crawshaw, *Human Rights and Policing* (անղ., տող. ծանոթ. 10), էջ 14

Collin Lewis, *Complaints Against Police. The Politics of Reform* (Annandale, 1999), 9f-րդ պարբերություն

Commonwealth Human Rights Initiative, *Police Accountability* (անղ., տող. ծանոթ. 5), էջ 16

²⁵ Տե՛ս Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 38-րդ արբերություն

²⁶ Council of Europe, *Declaration on the Police* (անղ., տող. ծանոթ. 5), հավել. A, 4-րդ պարբերություն

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 39-րդ արբերություն

²⁷ Տե՛ս United Nations, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (անղ., տող. ծանոթ. 5), Հոդ. 7 եւ 8

Council of Europe, *Declaration on the Police* (անղ., տող. ծանոթ. 5), Մաս. A, 7 եւ 10-րդ պարբերություններ

²⁸ Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 16-րդ արբերություն

²⁹ Տե՛ս United Nations, *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* (1990), Հոդ. 10

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 14 եւ 45-րդ արբերություններ

Council of Europe, *The CPT Standards. Substantive sections of the CPTs General Reports* (2004), էջ 7, 39-րդ պարբերություն

³⁰ Տե՛ս Bruce/Neild, *the Police That We Want* (անղ., տող. ծանոթ. 5), էջ 37

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 16, 36, 38, 39 եւ 40-րդ պարբերություններ

³¹ Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 8 եւ 9-րդ արբերություններ

³² Hungarian Helsinki Committee, *The Budapest Recommendations* (1999), Հոդ. 10

դատավորների³³ անկախությունն ու անկողմնակալությունը: «Այն երկրներում, որտեղ դատախազի կամ հետաքննությունն անցկացնող դատավորի իրավական ուժը գերակայում է ոստիկանության լիազորությունները, ոստիկանության ծառայողները պետք է ստանան հստակ հանձնարարականներ քրեական հետախուզության սահմանված նորմերի առաջնահերթությունների եւ առանձին դեպքերի համար՝ քրեական հետախուզության առաջընթացի վերաբերյալ: Ոստիկանության ծառայողները պետք է քրեական հետաքննությունն իրականացնող վերադաս մարմիններին տեղեկացնեն վերջիններիս կողմից տրված հանձնարարականների իրականացման մասին, մասնավորապես, պարբերաբար պետք է տեղեկություններ տրամադրվեն քրեական հանցագործությունների զարգացումների վերաբերյալ»:³⁴

18. Քրեական դատավարության սեկտորի բոլոր կառույցների միջեւ գործառնական հարաբերությունների անհրաժեշտությունը ենթադրում է նաեւ, որ մեկ կառույցի բարեփոխումը արդյունավետ եւ հարատեւ է միայն այն դեպքում, երբ բարեփոխում է իրականացվում մնացած կառույցներում եւս:
19. Բացի այդ, «ոստիկանները չպետք է կատարեն բանտերի անձնակազմի դերը, բացառությամբ արտակարգ իրավիճակների»:³⁵

³³ See United Nations, *Basic Principles on the Independence of the Judiciary* (1985), Յոդ. 1, 3 եւ 4

³⁴ Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 9-րդ պարբերություն

³⁵ Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 10-րդ պարբերություն

III. Ոստիկանության ծառայողի էթիկայի կանոնները եւ մարդու իրավունքները

III.1 Ոստիկանության ծառայողի էթիկայի կանոնները

20. Հանրության վստահությունը ձեռքբերելու համար ոստիկանությունը պետք է ցուցաբերի արիեստավարժություն եւ ազնվություն՝ հավատարիմ մնալով ծառայողական վարքագծի կանոններին:³⁶ Ելնելով ռեսուրսների սահմանափակությունից եւ գործողությունների ձեռնարկման առաջնահերթությունների սահմանման անհրաժեշտությունից՝ ոստիկանության ծառայողները, օրենքը պահպանելիս, պետք է գործեն ըստ հայեցողության: Ոստիկանության ծառայողի հայեցողությունը, սակայն, «թույլատրելի եւ ցանկալի է միայն, երբ այն արդարացիորեն բխում է արդարության շահերից»³⁷ եւ, երբ, համապատասխանում է ծառայողական վարքագծի կանոններին եւ ուղենիշերին: Վարքագծի կանոններում պետք է արտացոլված լինեն բարոյականության ամենավեհ արժեքները՝³⁸ արտահայտված ոստիկանական աշխատանքի արգելադրումներում եւ հրամայականներում: Իրենց աշխատանքում ոստիկանության ծառայողները պետք է ցուցաբերեն գերազնվություն, պատրաստ լինեն դիմակայելու ոստիկանության ծառայողի լիազորությունների չարաշահման փորձություններին եւ հավատարիմ մնան սահմանված արժեքներին:
21. Ոստիկանության ծառայողները իրենց պարտականությունները պետք է կատարեն հմտորեն, ազնվորեն, անկողմնակալ եւ արդյունավետ կերպով՝ հաշվի առնելով սոսկ հասարակության շահերը³⁹ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 7 եւ 118-րդ պարբերությունները):
22. Ոստիկանության ծառայողները պետք է հոգատարությամբ պահպանեն աշխատավայրում գտնվող սարքավորումները եւ ռացիոնալ⁴⁰ կերպով օգտագործեն պետության ֆինանսական միջոցները:

³⁶United Nations, *Commissioner's Guidance for Democratic Policing in the Federation of Bosnia-Herzegovina* (անղ., տող. ծանոթ. 5), Սկզբունք 3

Council of Europe, *Codes of Conduct for Public Officials* (անղ., տող. ծանոթ. 9), Հոդ. 1,2,3 եւ 4

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), Կանոնների շրջանակի սահմանումը եւ 63-րդ պարբերությունը

³⁷Lewis, *Complaints Against Police* (անղ., տող. ծանոթ. 24), էջ 11

տե՛ս, նաեւ Council of Europe, *Codes of Conduct for Public Officials* (անղ., տող. ծանոթ. 9), Հոդ. 7

³⁸ Տե՛ս United Nations, *Commissioner's Guidance for Democratic Policing in the Federation of Bosnia-Herzegovina* (անղ., տող. ծանոթ. 5), Սկզբունք 3

³⁹ Council of Europe, *Codes of Conduct for Public Officials* (անղ., տող. ծանոթ. 9), Հոդ. 5.2

⁴⁰ Տե՛ս Council of Europe, *Codes of Conduct for Public Officials* (անղ., տող. ծանոթ. 9), Հոդ. 23

Commission on Accreditation for Law Enforcement Agencies (CALEA), *Standards for Law Enforcement Agencies* (Fairfax, 2006), էջ. 26-1

23. Ոստիկանության ծառայողները պետք է ձեռնպահ մնան ոստիկանական աշխատանքից դուրս ցանկացած գործունեությունից, ինչը կարող է խոչընդոտել աշխատանքային պարտականությունների անկողմնակալ կատարմանը, կամ, որի հետեւանքով հանրության շրջանում ստեղծել կողմնակալ վերաբերմունքի դրսեւորման տպավորություն:⁴¹

Կաշառակերության հետ կապված հարցեր

24. Ոստիկանության ծառայողները չպետք է թույլ տան, որ սեփական շահերը բախվեն հասարակական դիրքի հետ, եւ շահերի այդպիսի բախումներից⁴² խուսափելն վերջիններիս պատասխանատվությունն է: Նրանք երբեք չպետք է օգտվեն իրենց ծառայողական դիրքից՝ ի նպաստ անձնական, ընտանիքի, մերձավորների, ընկերների եւ այն անձնանց կամ կազմակերպությունների շահերի, ում հետ ինչ-ինչ հարաբերությունների մեջ են ներկայումս կամ եղել են անցյալում:⁴³

25. Կաշառակերությունը համարվում է քրեական լուրջ հանցանք, ինչը մասնավորապես պետք է սահմանված լինի ներպետական օրենքներում:⁴⁴ Ավելին, կաշառակերությունը խոչընդոտում է ոստիկանության աշխատանքների անաչառ կենսագործմանը: Երկու հանգամանքներն էլ լրջորեն խաթարում են հասարակության շրջանում ոստիկանության եւ պետության հեղինակության մասին գոյություն ունեցող պատկերացումները:

26. Հետեւաբար, ոստիկանության ծառայողները չպետք է կատարեն, այլ փոխարենը՝ դիմակայեն կաշառակերության ցանկացած դրսեւորման:⁴⁵ Կաշառակերության մեջ մտնում են ուղղակի կամ անուղղակի առաջարկը, կամ միջնորդությունը կամ ընդունումը՝ «լինի դա ոստիկանի կողմից, ուղղակի կամ անուղղակի ձեւով, գումարի, արժեքավոր իրի, նվերի, ուշադրության, խոստումի, պարգևատրման կամ նախապատվության տեսքով, սեփական կամ այլ անձի, խմբի կամ կազմակերպության համար՝ կատարված կամ ապագայում կատարվելիք գործողության կամ բացթողման դիմաց» կամ կապված ոստիկանության ծառայողի պաշտոնի ձեռքբերման կամ «ոստիկանության որեւէ գործառույթի կատարման» հետ⁴⁶ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 13-րդ պարբերությունը):

⁴¹ St'u Council of Europe, *Codes of Conduct for Public Officials* (անդ., տող. ծանոթ. 9), Հոդ. 8, 9, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20 եւ 21

⁴² St'u Council of Europe, *Codes of Conduct for Public Officials* (անդ., տող. ծանոթ. 9), Հոդ. 8

⁴³ St'u Council of Europe, *Codes of Conduct for Public Officials* (անդ., տող. ծանոթ. 9), Հոդ. 13

⁴⁴ St'u Interpol, *Global Standards to Combat Corruption in Police Forces/Services* (2002), Հոդ. 4a

Council of Europe, *Resolution (97), 24 on The Twenty Guiding Principles for the Fight Against Corruption* (1997), Հոդ. 2

Council of Europe, *Criminal Law Convention on Corruption* (Strasbourg, 1999), Հոդ. 2, 3, 17 եւ 19

⁴⁵ St'u United Nations, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (անդ., տող. ծանոթ. 5), Հոդ. 7

Council of Europe, *Declaration on the Police* (1979), Բաժին A, 2-րդ պարբերություն

Council of Europe, *Codes of Conduct for Public Officials* (2000)

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 46-րդ պարբերություն

⁴⁶ St'u Interpol, *Global Standards to Combat Corruption in Police Forces/Services* (անդ., տող. ծանոթ. 44), Հոդ. 2a եւ 2b

27. Բարոյական երկընտրանքներ, սակայն, կարող են ծագել պարզելների պատեհ եւ անպատեհ ընդունելիության տեսանկյունից: «Այն նվերները, որոնց նպատակը եւ արդյունքը լավ հարաբերությունների ամրապնդումն է համայնքում եւ, որի արժեքը թանկ չէ, կարող է միանգամայն պատեհ լինել եւ չդիտվել որպես ոստիկանության ծառայողի կամ ոստիկանության բաժնի անկողմնակալ վերաբերմունքի վրա ազդող հանգամանք»:⁴⁷ Այդուհանդերձ, պարզելների անընդունելիության դեմ ամենաուժեղ փաստարկը հիմնված է ոստիկանության կողմից մատուցվող ծառայությունների արդար բաշխման սկզբունքի եւ այն գաղափարի վրա, որ ոստիկանության կողմից մատուցվող ծառայությունները հանրային բարօրություն են, որն անքակտելի է եւ որից իրավունք ունի օգտվելու յուրաքանչյուր ոք ⁴⁸ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 111-րդ պարբերությունը):
28. Կաշառակերության դեմ պայքարի միջոց է կաշառակերության մասին օրենքների ու վարքի նորմերի կիրառումը, որոնցում սահմանված պետք է լինեն ոստիկանության ծառայողների ճշգրիտ, պատվաբեր եւ պատշաճ կատարողականի, ինչպես նաեւ ոստիկանության բոլոր մակարդակներում նշված նորմերի կիրառումն ապահովող արդյունավետ միջոցների կանոնները:⁴⁹ Կաշառակերության դեմ պայքարի արդյունավետ լուծումը պետք է հասցեագրված լինի ոչ միայն ցածր եկամուտների արմատական պատճառի եւ, մասնավորապես, ոստիկանության որոշ ծառայություններում կաշառք ընդունելու հնարավորությունների վերացմանը, այլեւ՝ կարգապահական եւ հարկադիր միջոցների կիրառման համակարգերի արդյունավետության բարձրացմանը:⁵⁰
29. Այսպիսով, ոստիկանության ծառայողների ֆինանսական վիճակի հետ կապված «որոշակի ոստիկանական ծառայությունների բնույթից բխող վտանգների շրջահայաց կանխատեսումը» եւ գույքի հայտարարագրման ժամանակ առաջացած հնարավոր շահերի բախումների վերաբերյալ ունեցած տեղեկությունները պետք հանգեցնեն ուշադիր կերպով՝ «նվազագույնս խոցելի ոստիկանների ընտրության»:⁵¹ Կաշառակերության հնարավորությունները բացառելու հետագա վարչական միջոցները կարող են ներառել ոստիկանության

⁴⁷ Տե՛ս Peter Neyroud, *Policing and Ethics*, in: Tim Newburn, *Handbook of Policing* (Portland, 2005), էջ 589

Council of Europe, *Codes of Conduct for Public Officials* (անլ., տող. ծանոթ. 9), Յոդ. 18, 19 եւ 20

⁴⁸ Տե՛ս Tim Newburn, *Understanding and Preventing Police Corruption: Lessons from the Literature* (Police Research Series Paper 110, London, 1999), էջ 9

⁴⁹ Տե՛ս United Nations, *International Co-operation for Crime Prevention and Criminal Justice in the Context of Development* (1990), Յոդ. A8

Hungarian Helsinki Committee, *The Budapest Recommendations* (անլ., տող. ծանոթ. 32), Յոդ. 5

United Nations, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (անլ., տող. ծանոթ. 5), Յոդ. 7

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անլ., տող. ծանոթ. 5), 21-րդ պարբերություն

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *United Nations Convention against Corruption*, Յոդ. 5 եւ 8 (2)

⁵⁰ Council of Europe, *Resolution (97), 24 on The Twenty Guiding Principles for the Fight Against Corruption* (անլ., տող. ծանոթ. 44), Յոդ. 10

Council of Europe, *Criminal Law Convention on Corruption* (անլ., տող. ծանոթ. 44), Յոդ. 19 (1) եւ (2)

Newburn, *Understanding and Preventing Police Corruption*, (անլ., տող. ծանոթ. 47), էջ 46

Council of Europe, *Codes of Conduct for Public Officials* (անլ., տող. ծանոթ. 9), Յոդ. 25.2

Frank Harris, *The Role of Capacity-Building in Police Reform*, OMIK, Department of Police Education and Development, (Pristina, 2005), էջ 26

⁵¹ Newburn, *Understanding and Preventing Police Corruption*, (անլ., տող. ծանոթ. 48), էջ 46

Council of Europe, *Declaration on the Police*, (անլ., տող. ծանոթ. 5), Բաժին B, 4 եւ 5-րդ պարբերություններ

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անլ., տող. ծանոթ. 5), 20 եւ 32-րդ պարբերություններ

ծառայողների կողմից ընդունվող որոշումների որոշ սահմանափակումների կիրառումը կամ պարբերական ռոտացիան:⁵²

30. Անհրաժեշտ է մշակել կաշառակերության վերահսկման եւ հակակոռուպցիոն չափանիշների կիրառման արդյունավետ մեխանիզմ՝ ապահովելու արդար եւ մանրակրկիտ հետաքննություններ եւ առանց վախի, բարեհաճության, ազդեցության կամ անբարյացակամության արդարադատությանը հանձնելու (տե՛ս Վերահսկող հաստատություններ, Բաժին IV.1) բոլոր նրանց, ովքեր, անկախ կոչումից, ներգրավված լինեն կաշառակերության կամ անազնվության մեջ:⁵³
31. Ավելին, ոստիկանության ստորաբաժանումները պետք է սահմանեն կաշառակերության գործողությունների վերաբերյալ համապատասխան իշխանություններին տեղեկացնելու ձեւեր եւ մեխանիզմներ, եւ իրենց ոստիկաններին պարտավորեցնեն համապատասխան իշխանություններին տեղեկացնել այն գործողությունների կամ բացթողումների մասին, ինչը հանգեցնում կամ կարող է հանգեցնել կաշառակերության:⁵⁴
32. Ոստիկանության ստորաբաժանումները պետք է համապատասխան միջոցներ ձեռնարկեն ուղղված հնարավոր վրեժխնդրությունից կամ ահաբեկումից՝ կաշառակերության գործողություններն ուսումնասիրող վկաների կամ փորձագետների, երբեմն նրանց ազգականների եւ մտերիմների, պաշտպանության ապահովմանը:⁵⁵
33. Բացի այդ, ոստիկանության ներսում կաշառակերության դեմ պայքարի համար անհրաժեշտ է հակակոռուպցիոն համակարգի⁵⁶ համապատասխանության, կիրառման եւ արդյունավետության վերաբերյալ՝ հանրության գնահատականը, ինչպես նաեւ այդ գործընթացին քաղաքացիական հասարակության մասնակցությունը (տե՛ս համայնքների հետ համագործակցությունը, գլուխ IV, 2)

III 2 Մարդու իրավունքները

34. Ոստիկանության ծառայողներն ունեն մարդկանց իրենց ազատությունից ժամանակավորապես զրկելու, սեփական իրավունքներից լիովին օգտվելու հնարավորությունը սահմանափակելու (օրինակ՝ կանգնեցնելու, հարցաքննելու,

⁵²St'u Newburn, *Understanding and Preventing Police Corruption*, (անդ., տող. ծանոթ. 48), էջ 46

⁵³ Council of Europe, *The Twenty Guiding Principles for the Fight Against Corruption* (անդ., տող. ծանոթ. 44), Հոդ. 3 եւ 7

Council of Europe, *Criminal Law Convention on Corruption* (անդ., տող. ծանոթ. 44), Հոդ. 2, 3, 17 եւ 19

Interpol, *Global Standards to Combat Corruption in Police Forces/Services* (անդ., տող. ծանոթ. 44), Հոդ. 4(d) եւ (f)

UNODC, *United Nations Convention against Corruption* (անդ., տող. ծանոթ. 49), Հոդ. 8 (6)

⁵⁴Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 46-րդ պարբերություն

UNODC, *United Nations Convention against Corruption* (անդ., տող. ծանոթ. 49), Հոդ. 8 (4)

⁵⁵ St'u Council of Europe, *Criminal Law Convention on Corruption* (անդ., տող. ծանոթ. 44), Հոդ. 22

UNODC, *United Nations Convention against Corruption* (անդ., տող. ծանոթ. 49), Հոդ. 32 (1)

⁵⁶ St'u Council of Europe, *The Twenty Guiding Principles for the Fight Against Corruption* (անդ., տող. ծանոթ. 44), Հոդ.

կալանելու եւ ձերբակալելու, ունեցվածքը բռնագրավելու, մատնահետքեր վերցնելու, լուսանկարելու եւ խուզարկելու) եւ ծայրահեղ իրավիճակներում՝ մահացու ուժ գործադրելու որոշակի իշխանություն (ներառյալ ուժի պոտենցիալ գործադրման լիազորությունը): Բացի այդ, շատ դեպքերում, ոստիկանության ծառայողները իրենց հայեցողությամբ կարող են որոշել տրված լիազորությունների կիրառման նպատակահարմարությունն ու ձեւերը:⁵⁷ Նրանք, սակայն, պետք է միշտ հավատարիմ մնան միջազգային լավագույն չափանիշների համաձայն սահմանված ներպետական եւ տեղական ընթացակարգային նորմերի եւ օրենքների կիրառմանը:

35. Իրենց աշխատանքային պարտականությունները կատարելիս ոստիկանության ծառայողները պետք է հարգեն եւ պաշտպանեն մարդկային արժանապատվությունը, պաշտպանեն մարդու հիմնարար, ինչպես նաեւ քաղաքացիական եւ քաղաքական իրավունքները:⁵⁸

Խտրականության հետ կապված հարցեր

36. Համաձայն օրենքի առջեւ հավասարության ժողովրդավարական սկզբունքի՝ ոստիկանության ծառայողները պարտավոր են բոլոր քաղաքացիներին պաշտպանել հավասարապես՝ անխտիր կերպով եւ անկախ սեռից, ռասսայական պատկանելիությունից, գույնից, լեզուներից, կրոնից, դիրքորոշումից, սոցիալական, ազգային կամ էթնիկական ծագումից, ունեցվածքից, ծննդի կամ այլ կարգավիճակից:⁵⁹
37. Մարդու իրավունքների միջազգային չափանիշների համաձայն՝ պետությունները պարտավոր են ապահովել «անձի անվտանգությունն ու պաշտպանությունը բռնության կամ մարմնական վնաս հասցնելու վտանգից, լինի դա պետականպաշտոնյայի կամ առանձին խմբի կամ կազմակերպության

⁵⁷ Տե՛ս Lewis, *Complaints Against Police* (անլ., տող. ծանոթ. 24), էջ 1 եւ 10

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անլ., տող. ծանոթ. 5), Կանոնների շրջանակի սահմանումը

Council of Europe, *The CPT Standards* (անլ., տող. ծանոթ. 29)

⁵⁸ Տե՛ս United Nations, *Universal Declaration of Human Rights* (անլ., տող. ծանոթ. 5)

United Nations, *International Covenant on Civil and Political Rights* (անլ., տող. ծանոթ. 5)

United Nations, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (անլ., տող. ծանոթ. 5), Հոդ. 2

CSCE, *Charter of Paris* (անլ., տող. ծանոթ. 5), էջ 3

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անլ., տող. ծանոթ. 5), 3-րդ պարբերություն

⁵⁹ Տե՛ս United Nations, *Universal Declaration of Human Rights* (անլ., տող. ծանոթ. 5), Հոդ. 7

CSCE, *Final Act* (անլ., տող. ծանոթ. 20), Հոդ. 6

Council of Europe, *Declaration on the Police*, (անլ., տող. ծանոթ. 5), Բաժին A, 2 եւ 8-րդ պարբերություններ, Բաժին B, 4 պարբերություն

CSCE, *Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE* (Copenhagen, 1990), Հոդ. 5.9

Foundation *Policing for a Multi-Ethnic Society, Rotterdam Charter* (անլ., տող. ծանոթ. 13), Հոդ. 1.4, 1.6 եւ 1.7

Amnesty International, *10 Basic Human Rights Standards for Law Enforcement Officials* (անլ., տող. ծանոթ. 10), Չափանիշ 1

Council of Europe, *Codes of Conduct for Public Officials* (անլ., տող. ծանոթ. 9), Հոդ. 5 (3), 7, 9, 16 (2) եւ 18

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անլ., տող. ծանոթ. 9), 40 եւ 52-րդ պարբերություններ

Council of Europe, European Commission against Racism and Intolerance (ECRI), *General Policy Recommendation No 7 on National Legislation to Combat Racism and Racial Discrimination* (2003)

կողմից».⁶⁰ Ավելին, խոցելի խմբերն ու անձինք պետք է օգտվեն հատուկ պաշտպանությունից:⁶¹

38. Ազգային փոքրամասնություններին պատկանող անձանց պաշտպանության ապահովումն ու աջակցության տրամադրումը «կարելու գործոն է (ԵԱՀԿ) մասնակից պետությունների ներսում եւ միջեւ ժողովրդավարության, խաղաղության, արդարության եւ կայունության հաստատման համար»:⁶² Յետեւաբար, ոստիկանության ծառայողները պետք է ջանան իրենց հատուկ եւ եզակի լիազորություններն օգտագործել՝ ռասիզմի եւ այլատյացության հիման վրա հրահրված գործողությունների դեմ պայքարում:⁶³
39. Օրենքով հավասար պաշտպանվածության երաշխիքը արգելում է ոստիկանության ծառայողներին խտրականություն ցուցաբերել որեւէ մեկի նկատմամբ՝ ելնելով ռասսայական, գեղերային, կրոնական, լեզվական, գույնի, քաղաքական դիրքորոշման, ազգային պատկանելիության, ունեցվածքի, ծագման կամ այլ կարգավիճակից⁶⁴ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 126 եւ 129-րդ պարբերությունները):
40. «Ոստիկանության կողմից խտրական վերաբերմունքի ցուցաբերումը կարող է հանգեցնել ամբողջ համայնքների քրեականացմանը՝ վերջիններիս զրկելով

⁶⁰ United Nations, *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (1965), Զոդ. 5 (b) Տե՛ս նաեւ United Nations, *Universal Declaration of Human Rights* (անդ., տող. ծանոթ. 5), Զոդ. 2 United Nations, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women* (1979) Council of Europe, *Declaration on the Police*, (անդ., տող. ծանոթ. 5), Բաժին A, 8-րդ պարբերություն Amnesty International, *10 Basic Human Rights Standards for Law Enforcement Officials* (անդ., տող. ծանոթ. 10), Չափանիշ 1

⁶¹ Տե՛ս United Nations, *Convention on the Rights of the Child* (1989), Նախաբան, Զոդ. 2 (2) եւ 3 (1) CSCE, *Charter of Paris* (անդ., տող. ծանոթ. 5), Զոդ. 11 CSCE, *Copenhagen Document* (անդ., տող. ծանոթ. 59), Զոդ. 25.4 CSCE, *Document of the Moscow Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE* (Moscow, 1991), Զոդ. 38 եւ 41.1 United Nations High Commissioner for Human Rights, *Human Rights and Law Enforcement*, (անդ., տող. ծանոթ. 16), Էջ 77

Amnesty International, *10 Basic Human Rights Standards for Law Enforcement Officials* (անդ., տող. ծանոթ. 10), Չափանիշ 1 Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 18, 25, 44, 49 եւ 54-րդ պարբերություններ European Platform for Policing and Human Rights (EPPHR), *Why and How Human Rights NGOs and Police Services Can and Should Work Together* (2004), Էջ 15

⁶² OSCE, *Charter for European Security* (անդ., տող. ծանոթ. 2), Զոդ. 19

⁶³ Տե՛ս Foundation *Policing for a Multi-Ethnic Society, Rotterdam Charter* (անդ., տող. ծանոթ. 13), Ներածություն Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 30-րդ պարբերություն Council of Europe, *National Legislation to Combat Racism and Racial Discrimination* (անդ., տող. ծանոթ. 59), 7-րդ պարբերություն

⁶⁴ Տե՛ս United Nations, *Universal Declaration of Human Rights* (անդ., տող. ծանոթ. 5), Զոդ. 2 Council of Europe, *European Convention on Human Rights/Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms* (1950), Զոդ. 14 եւ Արձանագրություն 12

United Nations, *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (անդ., տող. ծանոթ. 60), Զոդ. 2 եւ 5

United Nations, *International Covenant on Civil and Political Rights* (անդ., տող. ծանոթ. 5), Զոդ. 2 եւ 3

United Nations, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (անդ., տող. ծանոթ. 5), Զոդ. 1 եւ 2

United Nations, *Declaration on the Rights of Persons belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities* (1993), Զոդ. 2.2

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 40-րդ պարբերություն

արդարադատությունից»:⁶⁵ Այս համատեքստում հատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել էթնիկական կենտրոնացման պրակտիկային: Կենտրոնացումը, ինքնին, կարող է օգտակար գործիք լինել՝ իրավապահներին իրենց պարտականությունների կատարման գործում աջակցելու հարցում: Պետք է, սակայն, խուսափել կողմնակալ կենտրոնացումից (այսինքն՝ նշանակետել անձանց հիմնվելով սոսկ տվյալ խմբի որոշակի առանձնահատկությունների վրա):⁶⁶ Օրինակ, «որոշակի (էթնիկ) խմբին պատկանելիությունը, ինչը կարծատիպորեն ենթադրում է հանցավորության մեջ ներգրավվածության առավել մեծ հավանականություն, չի կարող կասկածի հիմք հանդիսանալ»:⁶⁷ «Գնչուական եւ ճանապարհորդական խմբերին ուշադրության կենտրոնում ունենալու» խտրական վերաբերմունքի ցուցաբերման փորձը «առկա է ամբողջ Եվրոպայում»⁶⁸ եւ ԵԱՀԿ մասնակից պետությունների կողմից ճանաչվել է որպես առանձնահատուկ հիմնախնդիր:⁶⁹

41. Պետք է խուսափել փոքրամասնություն ունեցող համայնքներում օրենքի կիրառման անպատեհությունից, օրինակ՝ նրանց շրջանում անհամաչափ պարեկային ոստիկանների տեղակայումից կամ նրանց նկատմամբ սպառնալի վարքագծի ցուցաբերումից, ինչը երբեմն տեղի է ունենում մինչեւ ատամները զինված ստորաբաժանումների մասնակցությամբ:⁷⁰
42. Ոստիկանության ծառայողների կողմից՝ սեռական ոտնձգության կատարման խնդիրը սերտորեն կապված է ոչ խտրական վերաբերմունքի գենդերային ասպեկտին: Ոստիկանության ծառայողներին խստորեն արգելվում է սեռական ոտնձգություն կատարել որեւէ մեկի նկատմամբ:⁷¹

Ոստիկանության կողմից անցկացվող հետաքննությունները

43. Ոստիկանության կողմից անցկացվող հետաքննությունները պետք է հիմնված լինեն փաստացի կամ հնարավոր օրինազանցության կամ հանցագործության վերաբերյալ ողջամիտ կասկածի վրա:⁷² Հանրության կողմից տրամադրած տեղեկատվությունը, որը հետաքննության անցկացման հիմք է ծառայում, պետք է ուսումնասիրվի եւ, ըստ այդմ, անկողմնակալ եւ արդյունավետ կերպով ընթացք ստանա:

⁶⁵ Ben Bowling/Coretta Phillips, *Policing Ethnic Minority Communities*, in: Tim Newburn, *Handbook of Policing* (Portland, 2005), էջ 549

⁶⁶ Hungarian Helsinki Committee, *The Budapest Recommendations* (անղ., տող. ծանոթ. 32), Հոդ. 14

CALEA, *Standards for Law Enforcement Agencies* (անղ., տող. ծանոթ. 40), Հոդ. 1.2.9

HCNM, *Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies* (անղ., տող. ծանոթ. 13), Առաջ. 16, էջ 24

⁶⁷ Bowling/Phillips, *Policing Ethnic Minority Communities*, (անղ., տող. ծանոթ. 65), էջ 537

⁶⁸ HCNM, *Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies* (անղ., տող. ծանոթ. 13), Առաջ. 16, էջ 24

⁶⁹ Տե՛ս OSCE, Charter for European Security (անղ., տող. ծանոթ. 2), Հոդ. 20

⁷⁰ Տե՛ս Trevor Jones/Tim Newburn/David Smith, *Democracy and Policing*, (Policy Studies Institute, London, 1994), էջ 46

⁷¹ Տե՛ս CALEA, *Standards for Law Enforcement Agencies* (անղ., տող. ծանոթ. 40), էջ 26-1

⁷² Տե՛ս Council of Europe, *Declaration on the Police*, (անղ., տող. ծանոթ. 5), Բաժին A, 8-րդ պարբերություն
Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 47-րդ պարբերություն

44. Իրենց (քննչական) աշխատանքում ոստիկանության ծառայողները պետք է, քանի դեռ կասկածյալը դատարանի կողմից մեղավոր չի ճանաչվել,⁷³ առաջնորդվեն անմեղսակցության կանխավարկածով, ինչպես նաև ապահովեն պատշաճ հետաքննություն:
45. Ոստիկանության ծառայողների կողմից անցկացվող հարցաքննությունները (վկաների, զոհերի եւ կասկածյալների հետ) պետք է տեղի ունենան հարցվողների համար հասկանալի լեզվով: Հարցաքննությունը սկսելուց առաջ ոստիկանության ծառայողները պետք է ներկայանան, ինչպես նաև ներկայացնեն հարցաքննությանը ներկա անձանց: Ոստիկանության ծառայողները հարցաքննության մասնակիցներին պետք է տեղեկացնեն վերջինիս անցկացման պատճառի, նրանց իրավունքների եւ հետաքննության ընթացակարգի մասին: Հարցաքննվողները պետք է տեղեկացվեն իրավաբանի ծառայությանը դիմելու իրենց իրավունքի եւ, օրենքով սահմանված կարգով, իրավաբանի ներկայությունը հարցաքննությանը ապահովելու հնարավորության մասին (զոհերին եւ վկաներին ցուցաբերվող աջակցության մասին ավելի մանրամասն տե՛ս 52-54-րդ պարբերությունների ներքո): Բացի այդ, կասկածյալները պետք է տեղեկացվեն նրանց դեմ ուղղված հնարավոր մեղադրանքի մասին:⁷⁴ Կասկածյալները չպետք է պարտավորված լինեն ցուցմունք տալ, պատասխանել որեւէ հարցի, մեղադրել սեփական անձը կամ անմիջական ազգականներին կամ խոստովանել սեփական մեղավորությունը: Պետք է արգելել եւ պատժել խոստովանության կամ այլ հայտարարության կորզումը ուժի գործադրման, խոշտանգումների ենթարկման կամ այսպիսի միջոցներ կիրառելու սպառնալիքի կամ թմրացնող դեղորայքի օգտագործման միջոցով:⁷⁵ Հստակ կանոններ կամ ուղենիշեր պետք է սահմանվեն նաև թմրանյութերի կամ ալկոհոլի ազդեցության տակ գտնվող անձանց հարցաքննելու համար:⁷⁶
46. Հարցաքննությունների մեկնարկի եւ ավարտի ժամանակի վերաբերյալ պետք է պարբերաբար գրառումներ կատարվեն՝ նշելով նաև հարցաքննվողների հնարավոր խնդրանքների եւ յուրաքանչյուր հարցաքննությանը ներկա անձանց մասին:⁷⁷

⁷³ Տե՛ս United Nations, *Universal Declaration of Human Rights* (անղ., տող. ծանոթ. 5), Հոդ. 11 (1)
 United Nations, *International Covenant on Civil and Political Rights* (անղ., տող. ծանոթ. 5), Հոդ. 14 (2)
 CSCE, Copenhagen Document (անղ., տող. ծանոթ. 58), Հոդ. 5.19
 Amnesty International, *10 Basic Human Rights Standards for Law Enforcement Officials* (անղ., տող. ծանոթ. 10), Չափանիշ 7
 Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 48-րդ պարբերություն
 Harris, *The Role of Capacity-Building in Police Reform* (անղ., տող. ծանոթ. 50), էջ 23
⁷⁴ Տե՛ս CSCE, *Moscow Document* (անղ., տող. ծանոթ. 61), Հոդ. 23 ii, iii
 Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 50, 53, 55 եւ 57-րդ պարբերություններ
 Hungarian Helsinki Committee, *The Budapest Recommendations* (անղ., տող. ծանոթ. 5), Հոդ. 12
 International Committee of the Red Cross (ICRC), *Human Rights and Humanitarian Law in Professional Policing Concepts* (Geneva, 2002), էջ 23
 Council of Europe, *The CPT Standards* (անղ., տող. ծանոթ. 29), էջ 6-7, 36 եւ 39-րդ պարբերություններ
⁷⁵ Տե՛ս OSCE Mission in Kosovo (OMIK), *Human Rights and Law Enforcement. Booklet of Human Rights for Police*, էջ 13
⁷⁶ Տե՛ս Council of Europe, *The CPT Standards* (անղ., տող. ծանոթ. 29), էջ 6-7, 39-րդ պարբերություն, էջ 7
⁷⁷ Տե՛ս Council of Europe, *The CPT Standards* (անղ., տող. ծանոթ. 29), էջ 6-7, 39-րդ պարբերություն, էջ 7

47. Բացի այդ, ոստիկանության կողմից անցկացվող հետաքննությունները պետք է լինեն «զգայուն եւ հարմարեցված տարբեր խմբերի՝ օրինակ երեխաների, անչափահասների, կանանց եւ փոքրամասնությունների, ներառյալ էթնիկ փոքրամասնությունների որոշակի կարիքներին»:⁷⁸ Անկողմնակալ, անհապաղ եւ կարեկից աջակցության կարիք ունեն հատկապես ընտանեկան բռնության եւ սեռական հանցագործությունների, ինչպես նաեւ մարդկային առեւտրի եւ սեռական շահագործման զոհ դարձած կանայք:⁷⁹
48. Զետաքննության ընթացքում ոստիկանության ծառայողները կարող են խախտել անհատի անձնական կյանքը (ներառյալ անձնական եւ ընտանեկան կյանքի, բնակարանի եւ նամակագրության նկատմամբ) հարգելու իրավունքը այն դեպքում, երբ դա խիստ եւ իրավական տեսանկյունից անհրաժեշտ է՝ միտված օրինականության բացահայտմանը:⁸⁰ Ոստիկանության կողմից ձեռքբերված տեղեկատվությունն ու փաստաթղթերը պետք է կիրառվեն համապատասխանաբար՝ պահպանելով անհրաժեշտ գաղտնիությունը⁸¹ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 98-րդ պարբերությունը):
49. Տեխնոլոգիական ժամանակակից միջոցները թույլ են տալիս մեծացնել քաղաքացիների անձնական կյանքի մեջ (ստի որոշիչի միջոցով) ներթափանցելու հնարավորությունը, եւ կարող են վտանգել ոչ միայն անձնական անձեռնմխելիության իրավունքը եւ արտահայտվելու ազատությունը, այլ՝ հասարակության վստահությունը իշխանությունների նկատմամբ:⁸² Օրենքի կիրառման մեխանիզմների միջոցով հասարակության անվտանգության ապահովման եւ անհատների իրավունքների պաշտպանության միջեւ արդարացի հավասարակշռություն պահպանելու նպատակով⁸³ պետք է գաղտնի հետաքննությունների անցկացման կարգի վերաբերյալ մշակվեն օրենսդրական ակտեր: Նշված գործունեության գործնական իրականացումը ներառում է ներքին (ղեկավարում, ուղենիշեր, լիազորման ընթացակարգեր, բյուջե, կատարողականի կառավարում, արդյունքների ուսումնասիրում) եւ արտաքին (դատական հսկողություն, պառլամենտական ժողովրդավարական հսկողություն, հսկողություն տվյալների գաղտնիությունը պահպանող պաշտոնյաների կողմից)⁸⁴ վերահսկողության մեխանիզմներ (տե՛ս, ի թիվս

⁷⁸ Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 44 եւ 49-րդ պարբերություններ

⁷⁹ Տե՛ս Council of Europe, *Violence in the Family* (անդ., տող. ծանոթ. 15)

Council of Europe, *Recommendation No.R (91) 11 concerning Sexual Exploitation, Pornography and Prostitution of, and Trafficking in, Children and Young Adults* (1991)

Council of Europe, *Recommendation No.R (2000) 11 on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation (2000)*

Council of Europe, *Rec (2001) 16 on the Protection of Children against Sexual Exploitation (2001)*

⁸⁰ Տե՛ս United Nations, *Universal Declaration of Human Rights* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 3րդ. 12

Council of Europe, *European Convention on Human Rights* (անդ., տող. ծանոթ. 63), 3րդ. 8

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 41 եւ 42-րդ պարբերություններ

⁸¹ Տե՛ս United Nations, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 3րդ. 4

Council of Europe, *Declaration on the Police*, (անդ., տող. ծանոթ. 5), Հավելված A15

Council of Europe, *Codes of Conduct for Public Officials* (անդ., տող. ծանոթ. 9), 3րդ. 11 եւ 22

⁸² Տե՛ս Council of Europe, *Recommendation No.R (87) 15 on regulating the Use of Personal Data in the Police Sector* (1987), Նախաբան

Neyroud, *Policing and Ethics* (անդ., տող. ծանոթ. 46), էջ 582

⁸³ Council of Europe, *Rec (2005) 10 on Special Investigation Techniques in Relation to Serious Crimes including Acts of Terrorism (2005)*, Preamble

⁸⁴ Տե՛ս Council of Europe, *Use of Personal Data in the Police Sector* (անդ., տող. ծանոթ. 82), Սկզբունքներ 1-8

այլոց, 84-րդ պարբերությունը): Չնայած ոստիկանության կողմից իրականացվող որոշակի գործողություններ կարող են ունենալ թափանցիկության սահմանափակումների արդարացումներ՝ ելնելով հասարակության կամ պետության անվտանգության շահերից, այդուհանդերձ, այդ գործողությունները չպետք է մնան առանց ստուգումների, ինչը կարող են անցկացնել քաղաքացիական համապատասխան իշխանությունները (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 98-րդ պարբերությունը):

50. Անհրաժեշտ է նաեւ խիստ հսկողություն տվյալների գաղտնիության պահպանմամբ զբաղվող աշխատակցի կողմից՝ ապահովելու, որ «ոստիկանության կողմից անձնական տվյալների հավաքագրումը, պահպանումը եւ օգտագործումը իրականացվի համաձայն տվյալների պահպանման միջազգային սկզբունքների եւ, մասնավորապես, սահմանափակված լինի այնքանով, որքանով անհրաժեշտ է օրինական, օրինավոր եւ որոշակի նպատակների կենսագործման համար»:⁸⁵ Որոշակի ուշադրություն պետք է դարձնել նաեւ ոստիկանության եւ քրեական դատավարության համակարգի մյուս օղակների միջեւ տեղեկատվության եւ տվյալների փոխանակման կարգի վրա, ինչը պետք է կատարվի միջազգային մակարդակով:⁸⁶
51. Վերահսկողություն իրականացնող մարմինը պետք է քայլեր ձեռնարկի հանրությանը «ծանուցման ենթակա փաստաթղթերի, ինչպես նաեւ այս փաստաթղթերի հետ կապված իր իրավունքների»⁸⁷ վերաբերյալ տեղեկացնելու ուղղությամբ: «Պետք է հնարավոր լինի տվյալների թեմաների ձեռքբերումը, իսկ հնարավոր դեպքերում՝ փաստաթղթերի տվյալների ճշգրտումը»:

Աջակցության ցուցաբերում հանցագործության զոհերին եւ վկաներին

52. Ոստիկանությունը պետք է անհրաժեշտ աջակցություն տրամադրի հանցագործության զոհերին՝ առանց խտրականության, կարեկցանքով եւ արժանապատվության նկատմամբ հարգանք ցուցաբերելով: Այն պետք է ապահովի վերջիններիս առողջությունն ու անվտանգությունը կոնստրուկտիվ եւ համոզիչ կերպով:⁸⁸ «Ոստիկանության ծառայողները հանցագործության

Council of Europe, *Special Investigation Techniques in Relation to Serious Crimes including Acts of Terrorism* (անղ., տող. ծանոթ. 83), Հոդ. 1-3

⁸⁵ Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 42-րդ պարբերություն
Տե՛ս նաեւ Council of Europe, *Use of Personal Data in the Police Sector* (անղ., տող. ծանոթ. 82), Սկզբունքներ 1-5 եւ 7-8

⁸⁶ Տե՛ս Interpol, Resolution No. AG-2003-RES-04, *Rules on the Processing of Information for the Purposes of International Police Co-operation* (2003)

Interpol, Resolution No. AG-2005-RES-15, *Amendments to the Rules on the Processing of Information for the Purposes of International Police Co-operation (2005)* Interpol, *Rules on the Processing of Information for the Purposes of International Police Co-operation* (2005)

Council of Europe, *Special Investigation Techniques in Relation to Serious Crimes including Acts of Terrorism* (անղ., տող. ծանոթ. 83), Հոդ. 15

⁸⁷ Տե՛ս նաեւ Council of Europe, *Use of Personal Data in the Police Sector* (անղ., տող. ծանոթ. 82), Սկզբունքներ 6.1 եւ 6.3

⁸⁸ Տե՛ս United Nations, Declaration on Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power (1985), Հոդ. A4 եւ A6 (e)

գոհերին պետք է տեղեկացնեն աջակցության, գործնական եւ իրավական խորհրդատվության, օրինազանց անձի կողմից տրամադրվող փոխհատուցման եւ պետական փոխհատուցման ստացման հնարավորությունների մասին: Տուժյալը պետք է հնարավորություն ունենա տեղեկություններ ստանալ իր գործի առնչությամբ ընդունված որոշումների եւ ոստիկանական հետաքննության արդյունքների վերաբերյալ: Դատական իշխանություններին տրամադրվող ցանկացած հաշվետվության մեջ ոստիկանները պետք է հնարավորինս հստակ եւ ամբողջական ներկայացնեն տուժածներին պատճառած վնասների եւ կորուստների վերաբերյալ տեղեկությունները»:⁸⁹

53. Ահաբեկչության կամ վրեժի գործողություններից հանցագործության վկաներին պաշտպանելու նպատակով պետք է մշակվեն համապատասխան իրավական միջոցներ եւ վկաների պաշտպանության որոշակի ծրագրեր: «Այսպիսի ծրագրերի հիմնական խնդիրը պետք է լինի վկաների, իրենց ազգականների եւ իրենց հետ սերտորեն կապված անձանց կյանքի եւ անձնական անվտանգության պաշտպանությունը: Վկաների պաշտպանության ծրագրերում պետք է նշված լինեն պաշտպանության տարբեր մեթոդներ. սա կարող է ներառել վկաներին եւ իրենց ազգականներին եւ իրենց հետ սերտորեն կապված անձանց ինքնությունը եւ բնակության վայրը փոխելու հնարավորություն, աջակցություն նոր աշխատանք գտնելու հարցում, թիկնապահների տրամադրում եւ ֆիզիկական այլ պաշտպանություն»:⁹⁰ Ավելին, վկաներին ահաբեկելու գործողությունները պետք է «պատժվեն կամ որպես առանձին քրեական հանցանք կամ որպես անօրինական սպառնալիքների կիրառման օրինախախտման մի մաս»:⁹¹
54. Ոստիկանության ծառայողները պետք է ստանան «համապատասխան վերապատրաստում՝ պատրաստ լինելու գործել այն դեպքերում, երբ վկաները գտնվելիս լինեն ահաբեկման ռիսկի ներքո են»:⁹²

Council of Europe, *Recommendation No.R (85) 11 on the Position of the Victim in the Framework of Criminal Law and Procedure* (1985), Հոդ.1-4

Amnesty International, *10 Basic Human Rights Standards for Law Enforcement Officials* (անլ., տող. ծանոթ. 10), Չափանիշ 2

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անլ., տող. ծանոթ. 5), 52-րդ պարբերություն

Council of Europe, *Assistance to Crime Victims* (անլ., տող. ծանոթ. 7), Հոդ.2-3

⁸⁹ Council of Europe, *Position of the Victim in the Framework of Criminal Law and Procedure* (անլ., տող. ծանոթ. 5), Հոդ.1-4

Տե՛ս նաեւ Council of Europe, *Assistance to Crime Victims* (անլ., տող. ծանոթ. 7)

⁹⁰ Council of Europe, *Recommendation No.R (97) 13 concerning Intimidation of Witnesses and the Rights of the Defence* (1997), Հոդ.14-15 եւ 51

Տե՛ս, ի թիվս այլոց, Council of Europe, *Rec (2005) 9 on the Protection of Witnesses and Collaborators of Justice* (2005), Հոդ.1,2 եւ 8-28

⁹¹ Council of Europe, *Protection of Witnesses and Collaborators of Justice* (անլ., տող. ծանոթ.90)

Հոդ.3

⁹² Council of Europe, *Intimidation of Witnesses and the Rights of the Defence* (անլ., տող. ծանոթ.90)

Հոդ.7

Տե՛ս, ի թիվս այլոց, Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անլ., տող. ծանոթ. 5), 51-րդ պարբերություն

Council of Europe, *Protection of Witnesses and Collaborators of Justice* (անլ., տող. ծանոթ.90)

Հոդ.7

Ձերբակալում եւ կալանում

55. Իրավախախտումների ժամանակ ոստիկանության ծառայողները պարտավոր են աջակցել դատական իշխանություններին՝ օրինազանցներին արդարադատությանը ներկայացնելու հարցում դատական իշխանություններին աջակցել: Այդ անելիս նրանք պետք է հարգեն մարդու եւ քաղաքացիների հիմնարար իրավունքները եւ ապահովեն, որ պատշաճ խնամք ցուցաբերվի կալանքի տակ գտնվողներին:⁹³ Մարդկանց սեփական ազատությունից զրկելը պետք է հնարավորինս սահմանափակ լինի եւ իրականացվի հաշվի առնելով ձեռք բերված արժանապատվությունը, խոցելիությունը եւ անձնական կարիքները:⁹⁴
56. Ոստիկանության ծառայողները պետք է հնարավորինս արագ եւ ներպետական օրենքների համաձայն՝ ազատությունից զրկած մարդկանց, վերջիններիս համար հասկանալի լեզվով, տեղեկացնեն ազատագրվման պատճառների եւ նրանց դեմ ուղղված հնարավոր մեղադրանքի մասին: Նրանք պետք է նաեւ առանց հետաձգման եւ նախքան կալանքի տակ գտնվելու ընթացքում անցկացվելիք հարցաքննությունը տեղեկացնեն իրենց իրավունքների եւ այն դատավարության մասին, որ կիրառելի է իրենց դեպքում:⁹⁵ «Ոստիկանության կողմից ձերբակալվածները պետք է իրավունք ունենան իրենց ազատագրվման մասին տեղեկացնել երրորդ կողմին՝ իրենց ընտրությամբ, հնարավորություն ունենան ստանալ իրավաբանական աջակցություն, եւ բժշկի կողմից անցնել բժշկական ստուգում, եթե հնարավոր է իրենց ընտրությամբ»:⁹⁶ Անչափահաս ձերբակալվածի ծնողներին կամ խնամակալներին պետք է տեղյակ պահել կատարվածի մասին:⁹⁷
57. «Ոստիկանության կողմից անցկացվող հարցաքննությունների անցկացման ձեւի վերաբերյալ պետք է առկա լինեն հստակ նորմեր կամ ուղենիշեր՝ մասնավորապես հասցեագրված հետեւյալ հարցերին՝ ձերբակալվածին հարցաքննությանը ներկա անձանց ինքնության (անուն եւ/կամ համարը) տեղեկացումը, հարցաքննության թույլատրելի տեւողությունը, հարցաքննությունների միջեւ հանգստի ժամանակահատվածներն ու հարցաքննության ժամանակ ընդմիջումները, վայրերը, որտեղ կարող են տեղի ունենալ հարցաքննությունները, հարցաքննության ժամանակ ձերբակալվածի՝ կանգնած վիճակում հարցերին պատասխանելու հավանականությունը, թմրանյութերի, ալկոհոլի ազդեցության տակ գտնվող մարդկանց

⁹³ Տե՛ս United Nations, *Universal Declaration of Human Rights* (անդ., տող. ծանոթ. 5), Յոդ. 3, 5, 7 եւ 9
Amnesty International, *10 Basic Human Rights Standards for Law Enforcement Officials* (անդ., տող. ծանոթ. 10), Չափանիշ 8

Bruce/Neild, *The Police That We Want* (անդ., տող. ծանոթ.10), էջ 40

⁹⁴ Տե՛ս CSCE, *Moscow Document* (անդ., տող. ծանոթ.61), Յոդ.23

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 50 եւ 54-րդ պարբերություններ

⁹⁵ Տե՛ս CSCE, *Moscow Document* (անդ., տող. ծանոթ.61), Յոդ.23 ii, iii

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 55-րդ պարբերություն

Council of Europe, *The CPT Standards* (անդ., տող. ծանոթ. 29), 36-38-րդ պարբերություններ, էջ 6

Amnesty International, *10 Basic Human Rights Standards for Law Enforcement Officials* (անդ., տող. ծանոթ. 10), Չափանիշ 6-7

⁹⁶ Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 10-րդ, նաեւ 57-րդ պարբերություն

Hungarian Helsinki Committee, *The Budapest Recommendations* (անդ.,տող. ծանոթ.32), Յոդ.12

⁹⁷ ICRC, *Human Rights and Humanitarian Law in Professional Policing Concepts* (անդ.,տող. ծանոթ.74), էջ 23

հարցաքննության իրականացումը եւ այլն: Պետք է կատարել նաեւ սիստեմատիկ գրանցում հարցաքննությունների մեկնարկի եւ ավարտի ժամանակների վերաբերյալ, ձերբակալվածի կողմից հարցաքննության ժամանակ առաջադրված խնդրանքի եւ յուրաքանչյուր հարցաքննությանը ներկա անձանց մասին»:⁹⁸

58. Ձերբակալվածները չպետք է պարտավորված լինեն ցուցմունքներ տալու, պատասխանելու որեւէ հարցի, մեղադրելու սեփական անձը կամ անմիջական ազգականներին, կամ խոստովանելու մեղավորությունը: Պետք է արգելել եւ պատժել խոստովանության կամ այլ հայտարարության կորզումը ուժի գործադրման, խոշտանգումների եւթարկման կամ այսպիսի միջոցներ կիրառելու սպառնալիքի կամ թմրացնող դեղորայքի օգտագործման միջոցով:⁹⁹ Համաձայն խոշտանգումների եւ անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխման նպատակով ստեղծված Եվրոպական հանձնաժողովի՝ պետք է «խստորեն արգելել» կալանքի տակ գտնվող մարդկանց աչքերը կապելու մեթոդի կիրառումը, մասնավորապես հարցաքննության ժամանակ:¹⁰⁰
59. «Քրեական կասկածյալների հարցաքննությունը մասնագիտական աշխատանք է, որի համար անհրաժեշտ է անցնել հատուկ վերապատրաստում՝ գոհացուցիչ կերպով այն կատարելու նպատակով»:¹⁰¹
60. Կալանքի տակ գտնվող յուրաքանչյուր ձերբակալվածի համար պետք է պահվեն սիստեմատիկ գրառումներ¹⁰² ներառելով տեղեկություններ ձերբակալման պատճառի, կալանախուց բերելու եւ այնտեղից դուրս հանելու ամսաթվի եւ ժամի, կալանքի վայրի, տվյալ գործում ներգրավված ոստիկանների ինքնության, տրամադրված գույքի եւ սննդի վերաբերյալ:¹⁰³ Այս գրառումների բովանդակությունը պետք է տեղեկացվի ձերբակալվածներին կամ իրենց փաստաբանին:¹⁰⁴ Ձերբակալվածները պետք է անընդմեջ լինեն հսկողության ներքո, հատկապես երբ չեն անցել ընդունման եւ բժշկական հետազոտության գործընթացը:¹⁰⁵
61. Ոստիկանությունը պետք է ապահովի կալանքի տակ գտնվող մարդկանց անվտանգությունը, առողջությունը, հիգիենան եւ համապատասխան սնունդը: Ոստիկանության խցերը պետք է լինեն խելամիտ չափի, համապատասխան

⁹⁸ Council of Europe, *The CPT Standards* (անղ., տող. ծանոթ. 29), 39-րդ պարբերություն, էջ 7

⁹⁹ Տե՛ս OMIK, *Human Rights and Law Enforcement* (անղ., տող. ծանոթ.75), էջ 13

Amnesty International, *10 Basic Human Rights Standards for Law Enforcement Officials* (անղ., տող. ծանոթ. 10), Չափանիշ 8

¹⁰⁰ Council of Europe, *The CPT Standards* (անղ., տող. ծանոթ. 29), 38-րդ պարբերություն, էջ 11

¹⁰¹ Council of Europe, *The CPT Standards* (անղ., տող. ծանոթ. 29), 34-րդ պարբերություն, էջ 10

¹⁰² Տե՛ս Amnesty International, *10 Basic Human Rights Standards for Law Enforcement Officials* (անղ., տող. ծանոթ. 10), Չափանիշ 6 եւ 8

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 54-րդ պարբերություն

¹⁰³ Տե՛ս United Nations, *Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment* (1988), Հոդ. 12

CALEA, *Standards for Law Enforcement Agencies* (անղ., տող. ծանոթ. 40), էջ 71-3 եւ 72-5

¹⁰⁴ Տե՛ս United Nations, *Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment* (անղ., տող. ծանոթ. 103), Հոդ. 12(1)

¹⁰⁵ Տե՛ս CALEA, *Standards for Law Enforcement Agencies* (անղ., տող. ծանոթ. 40), էջ 71-1

լուսավորմամբ եւ օդափոխությամբ եւ ունեւան հանգստի համապատասխան հարմարություններ:¹⁰⁶

62. Ոստիկանությունը պետք է հնարավորինս առանձնացնի քրեական հանցանքի կատարման համար կասկածյալ ազատագրկվածներին մյուսներից, ովքեր ձերբակալված են այլ պատճառներով: Սովորաբար առանձնացվում են կանայք եւ տղամարդիկ, ինչպես նաեւ չափահասներն ու անչափահասները, եթե, իհարկե, նրանք միեւնույն ընտանիքի անդամներ չեն:¹⁰⁷
63. Ոստիկանության ծառայողները, ձերբակալության մեջ կամ կալանքի տակ գտնվող անձնանց նկատմամբ չեն կարող գործադրել ուժ, բացառության այն դեպքերի, երբ խիստ անհրաժեշտ է այդպես վարվել՝ ոստիկանության տվյալ բաժնում անվտանգության եւ կարգուկանոնի, կամ սեփական անվտանգության պահպանման նպատակով¹⁰⁸ (ուժի գործադրման մասին ավելի մանրամասն տե՛ս 67-74 պարբերություններում):
64. Ձերբակալվածներն իրավունք ունեն անհապաղ ներկայացվելու դատավորին կամ օրենքով լիազորված այլ պաշտոնյայի՝ որոշելու համար իրենց ձերբակալության օրինականությունը:¹⁰⁹

Հասարակական կարգի պահպանումն ու ժողովրդավարական ազատությունների պաշտպանությունը

65. Ժողովրդավարական հասարակությունում ոստիկանության աշխատանքների մեջ է մտնում ժողովրդավարական միջոցառումների անցկացման պահպանումը: Հետեւաբար, ոստիկանությունը պետք է հարգի եւ պաշտպանի խոսքի եւ արտահայտվելու ազատությունը, հավաքների եւ միավորումներ կազմելու ազատությունը, եւ պաշտպանի մարդկանց կամայական ձերբակալությունից, կալանքից եւ արտաքսումից եւ ապահովի օրենքի անկողմնակալ կատարում:¹¹⁰

¹⁰⁶ Տե՛ս United Nations, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (անղ., տող. ծանոթ. 5), Հոդ. 6
Council of Europe, *Declaration on the Police*, (անղ., տող. ծանոթ. 5), Բաժին A, 14-րդ պարբերություն
Amnesty International, *10 Basic Human Rights Standards for Law Enforcement Officials* (անղ., տող. ծանոթ. 10),
Չափանիշ 7

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 56-րդ պարբերություն

¹⁰⁷ Տե՛ս United Nations, *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners* (1955), Հոդ.8 (a) եւ (d)

United Nations, *Convention on the Rights of the Child* (անղ., տող. ծանոթ.61), Հոդ.37(c)

United Nations, *Guidelines for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty* (1990), Հոդ.29

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 54-րդ պարբերություն

Amnesty International, *10 Basic Human Rights Standards for Law Enforcement Officials* (անղ., տող. ծանոթ. 10),
Չափանիշ 8

¹⁰⁸ Տե՛ս United Nations, *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* (անղ., տող.
ծանոթ.29), Հոդ.15

¹⁰⁹ Տե՛ս Council of Europe, *European Convention on Human Rights* (անղ., տող. ծանոթ.64), Հոդ.5

CSCE, *Copenhagen Document* (անղ., տող. ծանոթ. 59), Հոդ. 5.15

CALEA, *Standards for Law Enforcement Agencies* (անղ., տող. ծանոթ.40), էջ 72-7

¹¹⁰ Տե՛ս United Nations, *Universal Declaration of Human Rights* (անղ., տող. ծանոթ. 5), Հոդ. 7, 9, 19 եւ 20

Council of Europe, *European Convention on Human Rights* (անղ., տող. ծանոթ.64), Հոդ.10 եւ 11

Council of Europe, *Codes of Conduct for Public Officials* (անղ., տող. ծանոթ. 9), Հոդ. 4.2

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 43-րդ պարբերություն

Bayley, *Democratizing the Police Abroad* (անղ., տող. ծանոթ. 4), էջ 15

«Անօրինական, սակայն ոչ կատաղի հավաքների ժամանակ օրինապահ մարմինները պետք է խուսափեն ուժի գործադրումից, կամ, երբ հնարավոր չէ այդպես անել, պետք է սահմանափակեն ուժի գործադրումը՝ հասցնելով նվազագույնի»¹¹¹ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 9-րդ և 67-74-րդ պարբերությունները):

66. Կատաղի հավաքները ցրելիս հրազեն կարելի է օգտագործել միայն այն դեպքում, երբ նվազ վտանգավոր միջոցները անարդյունավետ են և, երբ, առկա է մահվան կամ լուրջ վնասվածքի ակնհայտ սպառնալիք: Խառնիխուռն կրակելը կատաղի ամբոխի վրա երբեք այն ցրելու օրինական կամ ընդունելի մեթոդ չի եղել¹¹² (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 67-74-րդ պարբերությունները):

Ուժի գործադրումը

67. Ոստիկանության գերակա խնդիրը պետք է լինի կյանքի նկատմամբ հարգանքն ու նրա պաշտպանությունը:¹¹³ Այս սկզբունքի ներքո ոստիկանության կողմից ուժի գործադրման որոշակի կիրառումներ կան:
68. Չնայած ուժի գործադրումը հաճախ պարտադիր է որոշակի ծառայությունների՝ հանցագործությունների կանխման կամ օրինախախտների կամ կասկածյալների օրինական ձերբակալման աջակցության ժամանակ,¹¹⁴ այդուհանդերձ ոստիկանության ծառայողները պետք է առաջնորդվեն այն սկզբունքով, որ ուժի գործադրումը պետք է դիտվի որպես ծայրահեղ միջոց, որը չպետք է կիրառվի կամայականորեն, այլ պետք է համապատասխանի սպառնացող վտանգին՝¹¹⁵ նվազեցնելով վնասն ու վնասվածքները, և կիրառվի միայն օրինական նպատակին հասնելու պահանջվող չափով:¹¹⁶
69. Իրավապահ մարմինները չպետք է մարդկանց դեմ գործադրեն հրազեն կամ մահացու ուժ, բացառությամբ հետեւյալ դեպքերի. օրինական կերպով «մահվան սպառնացող վտանգից կամ լուրջ վնասվածքից ինքնապաշտպանվելու կամ

¹¹¹ United Nations, *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* (անլ., տող. ծանոթ.29), Հոդ. 13

Տե՛ս, ի թիվս այլոց, Amnesty International, *10 Basic Human Rights Standards for Law Enforcement Officials* (անլ., տող. ծանոթ. 10), Չափանիշ 4

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անլ., տող. ծանոթ. 5), 37-րդ պարբերություն

¹¹² United Nations, *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* (անլ., տող. ծանոթ.29), Հոդ. 14

Տե՛ս, ի թիվս այլոց, ICRC, *Human Rights and Humanitarian Law in Professional Policing Concepts* (անլ., տող. ծանոթ.74), Էջ 16

¹¹³ Տե՛ս United Nations, *Universal Declaration of Human Rights* (անլ., տող. ծանոթ. 5), Հոդ. 3

Council of Europe, *European Convention on Human Rights* (անլ., տող. ծանոթ.64), Հոդ. 10

United Nations, *Commissioner's Guidance for Democratic Policing in the Federation of Bosnia-Herzegovina* (անլ., տող. ծանոթ.5), Սկզբունք 3

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անլ., տող. ծանոթ. 5), 35-րդ պարբերություն

¹¹⁴ Տե՛ս United Nations, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (անլ., տող. ծանոթ. 5), Հոդ.3(a)

¹¹⁵ Տե՛ս United Nations, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (անլ., տող. ծանոթ. 5), Հոդ.3

Council of Europe, *European Convention on Human Rights* (անլ., տող. ծանոթ.64), Հոդ.2

¹¹⁶ United Nations, *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* (անլ., տող. ծանոթ.29), Հոդ.5 (a) և (b)

CSCE, *Moscow Document* (անլ., տող. ծանոթ. 61), Հոդ. 21.1

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անլ., տող. ծանոթ. 5), 37-րդ պարբերություն

մյուսներին պաշտպանելու, կյանքի համար լուրջ սպառնալիք հանդիսացող որոշակի հանցագործությունների կանխման գործողությունների, այսպիսի վտանգ ներկայացնող եւ ոստիկաններին դիմադրող անձի ձերբակալման կամ նրանց փախուստի կանխման եւ նաեւ այն ժամանակ, երբ պակաս ծայրահեղ միջոցները բավարար չեն վերոնշյալ նպատակներին հասնելու համար: Ամեն դեպքում, մահացու հրազենի միտումնավոր օգտագործումը կարելի է, երբ դա խիստ անխուսափելի է կյանքի պաշտպանության համար»:¹¹⁷

70. Եթե հարկադրված են հրազեն օգտագործել, «իրավապահ մարմինները պետք է ներկայանան եւ հստակ նախազգուշացնեն հրազեն օգտագործելու իրենց մտադրության մասին՝ բավարար ժամանակ տալով զգուշացման շուրջ մտորելու համար, եթե միայն այդպես վարվելով իրավապահները չեն հայտնվի մեծ ռիսկի տակ կամ մահվան կամ լուրջ վնասվածքի ռիսկի տակ դնեն այլ մարդկանց կամ էլ անպատեհ ու անխմաստ չէ, ելնելով իրավիճակից, այդպես վարվել»:¹¹⁸
71. Իրավապահ մարմինները պետք է ապահովեն, որ հնարավորինս շուտ¹¹⁹ աջակցություն եւ բուժօգնություն տրամադրվեն վիրավոր կամ վնասվածքներ ստացած անձանց եւ որպեսզի նրանց ազգականներն ու մտերիմները հնարավորինս շուտ տեղեկացվեն դեպքի մասին:¹²⁰
72. Ոստիկանները պետք է լավ տիրապետեն ուժի գործադրման հմտություններին «ուժի եւ հրազենի գործադրման այլընտրանքային՝ ներառյալ վեճերի խաղաղ լուծման, ամբոխի վարքագծի ըմբռնման, համոզման, բանակցային եւ միջամտման մեթոդների ձեւերին, ինչպես նաեւ տեխնիկական միջոցներին՝ այդպերպ սահմանափակելով ուժի ու հրազենի գործադրումը»:¹²¹ Գործնական վերապատրաստումը պետք է հնարավորինս իրականությանը մոտ լինի: Հրազեն կրելու իրավունք պետք է ունենան միայն այն ոստիկանները, որոնց ուժի գործադրման կարողությունները ստուգվել են եւ ովքեր ունեն անհրաժեշտ հոգեբանական հմտություններ:¹²²
73. Հրազենի կիրառման յուրաքանչյուր դեպքի համար պետք է անհապաղ կազմվի արձանագրություն եւ ներկայացվի համապատասխան օղակներին¹²³ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 89-րդ պարբերությունը):

¹¹⁷ United Nations, *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* (անլ., տող. ծանոթ.29), Հոդ.9

¹¹⁸ United Nations, *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* (անլ., տող. ծանոթ.29), Հոդ.10

¹¹⁹ Տե՛ս United Nations, *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* (անլ., տող. ծանոթ.29), Հոդ.5 (c)

¹²⁰ Տե՛ս United Nations, *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* (անլ., տող. ծանոթ.29), Հոդ.5 (d)

¹²¹ Տե՛ս United Nations, *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* (անլ., տող. ծանոթ.29), Հոդ.19 եւ 20

¹²² Տե՛ս United Nations, *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* (անլ., տող. ծանոթ.29), Հոդ.19

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անլ., տող. ծանոթ. 5), 29-րդ պարբերություն

¹²³ Տե՛ս United Nations, *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* (անլ., տող. ծանոթ.29), Հոդ.6

United Nations, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (անլ., տող. ծանոթ. 5), Հոդ.3 (c)

74. Ուժի անհարկի գործադրումը պետք է որակվի որպես քրեական հանցագործություն:¹²⁴ Հետեւաբար, ուժի գործադրման դեպքերը պետք է ուսումնասիրվեն՝ տեսնելու սահմանված ուղեկիշերին նրանց համապատասխանությունը (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 89-րդ պարբերությունը):

Խոշտանգումներ, հարկադիր կալանում եւ այլ դաժան կամ նվաստացնող վերաբերմունք

75. Չպետք է կիրառել կամ հանդուրժել խոշտանգումներ կամ այլ դաժան կամ նվաստացնող վերաբերմունք՝ նույնիսկ այնպիսի «բացառիկ իրավիճակներում»,¹²⁵ ինչպիսիք են պատերազմական վիճակը, կամ ազգային անվտանգությանը սպառնացող այլ վտանգ: Հետեւաբար, հանցագործության կամ ահաբեկչության դեմ պայքարի ժամանակ չպետք է թույլատրել կամ հանդուրժել տեղեկությունների կորզումը ձեռքակալվածներից՝ նրանց խոշտանգումների ենթարկելով:¹²⁶

76. Խոշտանգում է հանդիսանում ցանկացած գործողություն, որով անձին դիտավորությամբ պատճառվում է մարմնական կամ հոգեկան ուժեղ ցավ, կամ տառապանք՝ նրանից կամ երրորդ անձից տեղեկություններ կամ խոստովանություն կորզելու, այն գործողության համար պատժելու, որը կատարել կամ կատարման մեջ կասկածվում է նա կամ երրորդ անձը, կամ նրան, կամ երրորդ անձին վախեցնելու կամ հարկադրելու նպատակով, կամ ցանկացած տեսակի խտրականության վրա հիմնված ցանկացած պատճառով, երբ նման ցավը կամ տառապանքը պատճառվում է պետական պաշտոնյայի կամ պաշտոնապես հանդես եկող այլ անձի կողմից: Այն չի ներառում միայն ցավն ու տառապանքը, որը հատուկ եւ բնորոշ իրավական պատժամիջոցներին¹²⁷ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 58-րդ պարբերությունը):

77. Ըստ ՄԱԿ-ի Խոշտանգումների եւ այլ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի ու պատժի դեմ կոնվենցիայի, պետությունները պետք է ապահովեն, որ խոշտանգումների բոլոր գործողությունները հանցանք են քրեական օրենքների առաջ¹²⁸ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 45-րդ եւ 58-րդ պարբերությունները):

¹²⁴ Տե՛ս Commonwealth Human Rights Initiative, *Police Accountability* (անլ., տող. ծանոթ. 5), էջ 27

¹²⁵ United Nations, *Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment* (1984), Հոդ.2.2.

¹²⁶ Տե՛ս United Nations, *Universal Declaration of Human Rights* (անլ., տող. ծանոթ. 5), Հոդ.5

Council of Europe, *European Convention on Human Rights* (անլ., տող. ծանոթ.64), Հոդ.3

United Nations, *International Covenant on Civil and Political Rights* (անլ., տող. ծանոթ.5), Հոդ.7

United Nations, *Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment* (անլ., տող. ծանոթ. 125), Նախաբաժն

United Nations, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (անլ., տող. ծանոթ. 5), Հոդ. 2 եւ 5

CSCE, *Copenhagen Document* (անլ., տող.ծանոթ.59), Հոդ. 16.1 եւ 16.3

Council of Europe, *Human Rights and the Fight Against Terrorism-The Council of Europe Guidelines (Strasbourg, 2005)*

¹²⁷ United Nations, *Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment* (անլ., տող. ծանոթ.125), Հոդ. 1.1

Տե՛ս, ի թիվս այլոց, Commonwealth Human Rights Initiative, *Police Accountability* (անլ., տող. ծանոթ. 5), էջ 26

¹²⁸ Տե՛ս United Nations, *Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment* (անլ., տող. ծանոթ.125), Հոդ. 4.(1)

78. Բացի այդ, խստորեն արգելվում են արտոդատական, կամայական կամ առանց երդվյալների դատավճռի կայացումը եւ հարկադիր կալանումը:¹²⁹
79. Մարդու իրավունքների ոտնահարումների վերաբերյալ կասկածները պետք է տեղեկացվեն, եւ դրանց շուրջ պետք է անցկացվեն անկախ հետաքննություններ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 83-94-րդ պարբերությունները):

IV. Ոստիկանության հաշվետվությունն ու թափանցիկությունը

IV.1 Հաշվետվությունն ու վերահսկողությունը

80. Չնայած քաղաքացիները կամավոր կերպով տալիս են ոստիկանության կողմից ուժի կիրառման մենաշնորհի շուրջ իրենց համաձայնությունը՝ պահպանելու սոցիալական վերահսկողություն եւ ապահովելու քաղաքացիական, քաղաքական եւ տնտեսական ազատությունների կենսագործումը, այնուամենայնիվ ժողովրդավարական ոստիկանության կողմից մատուցվող ծառայությունները պետք է ստուգվեն եւ վերահսկվեն հանրության կողմից՝ հաշվետվության գործընթացների միջոցով¹³⁰ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 11, 107 եւ 117-րդ պարբերությունները):
81. Հետեւաբար, պետք է մշակվեն «ոստիկանության անձնակազմի աշխատանքի ամբողջական եւ համապատասխան կատարողականն ապահովելու արդյունավետ միջոցներ»¹³¹ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 116-րդ պարբերությունը):
82. 1990թ. Կոպենհագենում, ԵԱՀԿ մասնակից պետությունները հանդիսավոր կերպով հայտարարեցին, որ ոստիկանությունը պետք է լինի քաղաքացիական իշխանությունների ղեկավարության ներքո եւ հաշվետու վերջինիս¹³² (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 113-րդ պարբերությունը):

¹²⁹ Տե՛ս United Nations, *Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions* (1989)

United Nations, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance* (2006)

¹³⁰ United Nations, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (անդ., տող. ծանոթ. 5), Ներածական պարբերություն 8 (a)

OSCE, *Code of Conduct on Politico-Military Aspects of Security* (անդ., տող. ծանոթ. 1), 20-րդ պարբերություն

Lewis, *Complaints Against Police* (անդ., տող. ծանոթ. 24), էջ 9

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 16 եւ 59-րդ պարբերություններ

OSCE, *The Role of Community Policing* (անդ., տող. ծանոթ. 5), էջ 5-6

HCNM, *Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies* (անդ., տող. ծանոթ. 13), Առաջ. 13» էջ 22f

¹³¹ Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 20-րդ պարբերություն

Տե՛ս, ի թիվս այլոց, Council of Europe, *Declaration on the Police* (1979), Բաժին B, 4-րդ պարբերություն

¹³² CSCE, *Copenhagen Document* (անդ., տող. ծանոթ. 59), Հոդ. 5.6

Վերահսկող կառույցները

83. Ոստիկանության հաշվետվություն նշանակում է, որ ոստիկանության գործողությունները՝ սկսած առանձին ոստիկանների վարքագծից եւ վերջացած ոստիկանության գործողությունների ռազմավարություններից, նշանակման գործընթացներից կամ բյուջեի կառավարումից, բաց են տարբեր վերահսկող հաստատությունների կողմից ուսումնասիրման համար:
84. Վերահսկող կազմակերպությունների մեջ կարող են ներառված լինել գործադիր (քաղաքականության եւ ֆինանսական հսկողություն, ինչպես նաեւ հորիզոնական վերահսկողություն պետական գործակալությունների միջոցով), օրենսդրական (պառլամենտի անդամների, հետաքննությունների գծով պառլամենտական հանձնաժողովները), դատական,¹³³ ինչպես նաեւ մարդու իրավունքների հարցերով հանձնաժողովներ, քաղաքացիական բողոքների ուսումնասիրման խորհուրդներ կամ անկախ օմբուդսմեններ: Բացի այդ, մամուլը կարող է կարելու դեր խաղալ հանրությանը ոստիկանության գործողությունների մասին տեղեկություններ տրամադրելու հարցում: Ի վերջո, ժողովրդավարական ոստիկանության կողմից մատուցվող ծառայությունների իսկությունը պայմանավորված է արտաքին ղեկավարման եւ հետաքննության ներկայացման ու նրանց հաստատման, եւ այս հետաքննությունների մատչելի լինելու աստիճանով¹³⁴ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 49-րդ պարբերությունը):
85. Հսկողություն իրականացնող քաղաքացիական հաստատություններից շատերը գործ են ունենում ոստիկանության դեմ քաղաքացիների բողոքների հետ: Աստիճանը, որով նրանք ներգրավվում են բողոքների գործընթացում, այդուհանդերձ, զգալիորեն տարբերվում է: Որոշ վերահսկիչ կազմակերպություններ պատասխանատվություն են ստանձնում բողոքներ ստանալու եւ քննության ենթարկելու այն դեպքերում, երբ լուրջ խախտում է արձանագրվել կամ ներքին հետաքննությունները բացթողումներով են կատարված, մյուսներն էլ սահմանափակվում են իրավապահ մարմինների կողմից իրականացված վերահսկմամբ եւ հետաքննությունների ուսումնասիրմամբ:¹³⁵
86. Առանց վերահսկողության արտաքին մեխանիզմների՝ ոստիկանության ղեկավարները ազատ կլինեն չհետաքննելու կամ չպատժելու ոչ պատշաճ վարքագիծը, ինչը կարող է հանգեցնել անարդյունավետ ներքին հսկողության: Վերահսկողության արտաքին մեխանիզմներն ավելի մեծ անկողմնակալություն կարող են ապահովել (առնվազն հասարակության տեսանկյունից)

¹³³ Տե՛ս Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 60 եւ 62-րդ պարբերություններ

¹³⁴ Տե՛ս Bayley, *Democratizing the Police Abroad* (անդ., տող. ծանոթ. 4), էջ 14f

Joel Miller, *Civilian Oversight of Policing. Lessons from the Literature* (Vera Institute of Justice, New York, 2002), էջ 3f
Emma Phillips/Jennifer Trone, *Building Public Confidence in Police Through Civilian Oversight* (Vera Institute of Justice, New York, 2002), էջ 7

Bruce/Neild, *The Police That We Want* (անդ., տող. ծանոթ. 5), էջ 22

¹³⁵ Տե՛ս Lewis, *Complaints Against Police* (անդ., տող. ծանոթ. 24), էջ 60-64

Miller, *Civilian Oversight of Policing. Lessons from the Literature* (անդ., տող. ծանոթ. 134), էջ 4

Phillips/Trone, *Building Public Confidence in Police Through Civilian Oversight* (անդ., տող. ծանոթ. 134), էջ 7

Charles T. Call, *Challenges in Police Reform: Promoting Effectiveness and Accountability* (International Peace Academy Policy Report, New York, 2003), էջ 9

նստիկանության ծառայողների դեմ ուղղված լուրջ մեղադրանքների հետաքննությունների ժամանակ: Բացի այդ, այդ մեխանիզմները կխթանեն նստիկանության ծառայողներին վկայություն տալ այլ ոստիկանների՝ հատկապես ղեկավարների դեմ:

87. Այդուհանդերձ, վերահսկողության արտաքին մեխանիզմները պետք է համալրվեն ներքին հսկողությամբ եւ վերահսկողությամբ, քանի որ մի շարք դեպքերում ներքին հետաքննության մեծանիզմները կարող են ունենալ կառուցվածքային առավելություններ, ինչպիսիք են ավելի շատ ռեսուրսների եւ տվյալների առկայությունը (նստիկանության պահոցները, վկաների ցուցմունքները, ոստիկանների հայտարարագրերը) եւ ոստիկանության միջավայրի վերաբերյալ ավելի լավ գիտելիքները: Բացի այդ, կառուցվածքային այս առավելություններն ավելի շատ վստահություն կներշնչեն մեղադրված ոստիկանության ծառայողներին, որ հետաքննությունը արդար կանցկացվի՝ մեծացնելով քննիչների հետ համագործակցելու նրանց պատրաստակամությունը: Երկու ձևով էլ ոստիկանության բաժինները պետք է հետաքննեն ծառայողական պարտականությունների խախտումներին ուղղված բոլոր մեղադրանքները՝ ապահովելու իրենց գործառույթների եւ անձնակազմի անձեռնմխելիությունը: Փոքր խախտումները կարող են ուսումնասիրվել անմիջական ղեկավարի կողմից, մինչդեռ ավելի լուրջ խախտումները պետք է հետաքննվեն անմիջական հրամանատարական շղթայից դուրս՝ ոստիկանության մարմինների կողմից, ինչպիսիք են ներքին հետաքննության բաժինների, կամ ավագ ոստիկաններից բաղկացած հատուկ կարգապահական հանձնաժողովների¹³⁶ կամ նույնիսկ արտաքին վերահսկողության քաղաքացիական մարմինների կողմից, հատկապես երբ հարցը վերաբերում է բարձրաստիճան պաշտոնյաների դեմ իրականացվող հետաքննություններին: Հանրությանը հասանելի պետք է դարձնել բողոքները գրանցելուց հետո անցկացվելիք ընթացակարգերի վերաբերյալ տեղեկատվությունը՝ խրախուսելով նրանց ներկայացնել հիմնավոր բողոքներ: Նույնիսկ անանուն բողոքները պետք է հետաքննության ենթարկվեն, եւ չնայած դրանք դժվար կլինի հետաքննել, ամեն դեպքում ոստիկանությանությունը պետք է ուշադիր ուսումնասիրի յուրաքանչյուր բողոքը վավերացման նպատակով՝ նախքան հերքելը կամ մերժելը:¹³⁷ Հետաքննչական եւ կարգապահական ընթացակարգերի ներքո պետք է հավասարակշռված լինեն քաղաքացիների եւ ոստիկանության ծառայողի իրավունքները:¹³⁸

88. Ամեն դեպքում, որեւէ բնույթի քաղաքացիական վերահսկողությունը եւ հետաքննության արդյունքների թափանցիկության ապահովումը կարելի է միջոց են ոստիկանության հանդեպ հանրության վստահության մեծացման եւ համայնքի ներսում օրինավորության հասնելու ուղղությամբ: Ոստիկանության հանդեպ հանրության վստահությունը կարող է հեշտությամբ վերանալ ոստիկանության ոչ պատշաճ գործողության հետեւանքով, հատկապես, երբ

¹³⁶ Տե՛ս Commonwealth Human Rights Initiative, *Police Accountability* (անլ., տող. ծանոթ. 5), էջ 52

¹³⁷ Տե՛ս Miler, *Civilian Oversight of Policing* (անլ., տող. ծանոթ. 134), էջ 3

CALEA, *Standards for Law Enforcement Agencies* (անլ., տող. ծանոթ. 40), էջ 52-1 եւ 52-2

¹³⁸ Տե՛ս Council of Europe, *Declaration on the Police* (անլ., տող. ծանոթ. 5), Բաժին A, 6-րդ պարբերություն
Harris, *The Role of Capacity-Building in Police Reform* (անլ., տող. ծանոթ. 50), էջ 24

պատասխան հետաքննությունները կամ վարչական գործողությունը անհապաղ, մանրամասն եւ/կամ համապատասխան չեն:

89. Կառավարություններն ու իրավապահ մարմինները պետք է մշակեն հաշվետվությունների եւ ուսումնասիրության արդյունավետ ընթացակարգեր, այնպես, որ ամեն անգամ դրանք ակամայից գործի դրվեն, երբ ուժի գործադրման արդյունքում վնասվածք կամ մահացու դեպք է տեղի ունենում, կամ, երբ, իրավապահ մարմինների կողմից հրազեն է կիրառվում¹³⁹ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 73 եւ 74-րդ պարբերությունները):
90. Եթե, ըստ ՄԱԿ-ի Վարքագծի կանոնների պահանջների, ոստիկանության ծառայողներն իրենց գործընկերների կողմից կատարած ոչ պատշաճ վարքագծի մասին գրավոր կարող են տեղեկացնել իրենց ղեկավարներին, եւ, նշենք, որ այսպիսի տեղեկացումներին հետաքննություն չի հաջորդում, ապա նրանք կարող են ոչ պատշաճ վարքագծի մասին տեղեկացնել հրամանատարական շղթային դուրս¹⁴⁰ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 13-րդ պարբերությունը):
91. Բողոքի հետ կապված տվյալները պետք է հավաքագրվեն եւ վերլուծվեն ոստիկանության կողմից, արտաքին փորձագիտական խմբի հետ համատեղ՝ որոշելու ոչ պատշաճ վարքագծի հիմքում ընկած պատճառները եւ անմիջապես զբաղվելու պատճառների վերացմամբ: Այս խնդրակենտրոն մոտեցումը հնարավորություն կընձեռի հայտնաբերել այն ոստիկաններին, որոնց դեմ պարբերաբար բողոքներ են ուղղվում, եւ կիրառել այնպիսի ուղղիչ միջոցներ, ինչպիսիք են խորհրդատվությունը, վերապատրաստումը, եւ նշանակման փոփոխումը: Բացի այդ, բողոքների վերաբերյալ տվյալները կարելի է օգտագործել որոշելու ոստիկանության ծառայողի վարքագծի վերաբերյալ այն նորմերը, մարտավարությունները եւ միտումները, որոնք չեն բավարարում ազգային կանոնակարգերի եւ միջազգային ստանդարտների չափանիշները՝ հանգեցնելով զգալի թվով բողոքների եւ, հետեւաբար, պետք է վերանայվեն եւ/կամ փոփոխվեն:¹⁴¹
92. Ի լրումն ոստիկանության ծառայողի ոչ պատշաճ վարքագծի հետ կապված հարցերի հասցեագրմանն ուղղված՝ ոստիկանության վերահսկողական ծառայությունների ներդրումը ոստիկանության գործունեության ընդհանուր որակի գնահատման կարելու միջոց է՝ ապահովելով ոստիկանության որդեգրած նպատակների նվաճումը, սահմանելով հավելյալ ռեսուրսների եւ ընթացակարգերի փոփոխությունների կարիքները, եւ ապահովելով հսկողության իրականացումը ոստիկանության ողջ ծառայություններում:¹⁴²

¹³⁹ Տե՛ս United Nations, *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* (անղ., տող. ծանոթ.29), Յոդ. 6 եւ 22

¹⁴⁰ Տե՛ս Council of Europe, *Declaration on the Police* (անղ., տող. ծանոթ.5), Բաժին A, 6-րդ պարբերություն
Տե՛ս United Nations, *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* (անղ., տող. ծանոթ.29), Յոդ. 8 (a) եւ (d)

¹⁴¹ Տե՛ս Phillips/Trone, *Building Public Confidence in Police Through Civilian Oversight* (անղ.,տող.ծանոթ.134), էջ 6
Miler, *Civilian Oversight of Policing* (անղ.,տող.ծանոթ.134), էջ 5

Bruce/Neild, *The Police That We Want* (անղ.,տող.ծանոթ.5), էջ 38f

HCNM, *Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies* (անղ., տող.ծանոթ.13), Առաջ.16, էջ 25

¹⁴² Տե՛ս CALEA, *Standards for Law Enforcement Agencies* (անղ., տող. ծանոթ.40), էջ 53-1

93. Իրենց մանդատը կատարելու համար արտաքին եւ ներքին վերահսկողության մարմիններին անհրաժեշտ են բավարար ռեսուրսներ, իրավական ուժ եւ գործադիր ազդեցությունից անկախ գործելու հնարավորություն:¹⁴³ Այս գործոնների հետ կապված՝ վերահսկող հաստատությունները կարիք ունեն քաղաքական աջակցության՝ կառավարություններից, պառլամենտներից եւ ոստիկանության ղեկավարությունից: Ավելին, հանրային ճնշումը եւ լրատվամիջոցների ներգրավումը կարող են կարելոր դեր խաղալ վերջիններիս հանձնարարականների կատարմանն աջակցելու հարցում:
94. Նաեւ, քաղաքացիական վերահսկողության մարմինները ոչ միայն կարիք ունեն քաղաքական աջակցության եւ ռեսուրսների, այլ նաեւ օրենքով սահմանված պաշտպանության՝ իրենց անկախ հետաքննություններն իրականացնելու համար: Այս պաշտպանությունը նախատեսված է մարդու իրավունքների պաշտպանությանը եւ դրա նպաստմանն ուղղված ազգային հաստատությունների կարգավիճակի եւ գործունեության վերաբերյալ ՄԱԿ-ի սկզբունքներով:¹⁴⁴

IV.2 Ոստիկանություն-հանրություն գործընկերությունը

95. Ժողովրդավարական ոստիկանության հիմնական առանձնահատկությունը ամփոփված է ոստիկանության կողմից մատուցվող ծառայությունների՝ հանրության համաձայնությամբ իրականացման գաղափարի մեջ: Քանի որ ոստիկանությունը չի կարող ընդունել, որ միշտ գործում է (բոլոր) քաղաքացիների համաձայնությամբ, այն պետք է մշտապես աշխատի հանրության կողմից՝ իր աշժատանքներում աջակցության ստացման ուղղությամբ:¹⁴⁵ Հանրության աջակցությունը ստանալու նախապայմանը ոստիկանության գործողությունների թափանցիկության ապահովումն է, եւ հանրության ու ոստիկանության միջեւ փոխըմբռնման եւ հաղորդակցության ստեղծումը:¹⁴⁶ Առանց հանրության հետ խորհրդակցելու, ստացվում է, որ ոստիկանությունը հարկադրում է իր ծառայությունները՝ արձագանքելու փոխարեն:¹⁴⁷ Թափանցիկության եւ հաղորդակցության ապահովման միջոցները ներառում են հանրությանը՝ հանցագործությունների եւ ոստիկանության գործունեության վերաբերյալ զեկույցների իրազեկումը, ոստիկանության ծառայություններից օգտվելու՝ հանրության համար նախատեսված մեխանիզմների մշակումը, հանցավորության եւ անվտանգության խնդիրների շուրջ բաց քննարկումներ անցկացնելու նպատակով ֆորումների կազմակերպումը եւ համայնքահեն ոստիկանության ներդրումը:

¹⁴³ Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ.,տող.ծանոթ.5), 61-րդ պարբերություն

¹⁴⁴ St'u United Nations, *National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights* (A/RES/48/134, of 20 December 1993), Annex

¹⁴⁵ EPPHR, *NGOs and Police* (անդ.,տող.ծանոթ.61), էջ 9

¹⁴⁶ Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ.,տող.ծանոթ.5), 18 եւ 62-րդ պարբերություններ

¹⁴⁷ Bruce/Neild, *The Police That We Want* (անդ.,տող.ծանոթ.5), էջ 27

Ոստիկանության ծառայություններից օգտվելու դիմելու մեխանիզմները

96. Համայնքի հետ համագործակցությունը ենթադրում է, որ ոստիկանությունը հասանելի է հանրությանը երբ եւ որտեղ դրա անհրաժեշտությունը կա: Ոստիկանության ծառայողները պետք է ունենան պատրաստականության որոշակի մակարդակ եւ բավականաչափ ռեսուրսներ, որպեսզի համապատասխանաբար արձագանքեն հանրության՝ պատահարների, հանցագործությունների եւ այլ արտակարգ իրավիճակների հետ կապված կարիքներին: Հաղորդակցության ամենաանհապաղ միջոցները ահազանգերն են, որ քաղաքացիները կարող են օգտագործել իրենց կյանքի եւ ունեցվածքի պաշտպանության համար օգնություն կանչելու նպատակով: Այս հեռախոսազանգերի բնույթով է պայմանավորված (արդյոք միայն հուսահատ կարիքի, թե նաեւ առօրյա հարցերի դեպքում, երբ օրինակ հեղինակավոր միջամտության կարիք կա) ոստիկանության եւ քաղաքացիների միջեւ հարաբերության¹⁴⁸ եւ ժողովրդավարական ոստիկանության սկզբունքների կենսագործման չափը¹⁴⁹ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 6 եւ 52-րդ պարբերությունները):

Ոստիկանություն-լրատվամիջոցներ հարաբերությունները

97. Թափանցիկության պահանջի բավարարման ամենարդյունավետ եւ ռացիոնալ ձեւը հանրությանը լրատվամիջոցների միջոցով իրազեկելն է: Սակայն, պետք է մշակել իրավական ակտեր, ըստ որոնց կսահմանվի, թե ինչպիսի տեղեկատվություն պետք է տարածել. օրինակ՝ տեղեկություններ, որ կբարձրացնեն հանրության վստահությունը կամ կպարզեւեն անվտանգության զգացողություն, թե ընդհանուր փաստեր ոստիկանության խնդիրների եւ գործունեության վերաբերյալ: Հրապարակմանը ոչ ենթակա տեղեկատվությունը ներառում է այն տեղեկությունները, որոնք կվտանգեն ոստիկանական հետաքննությունը եւ գաղտնի տեղեկությունները՝ կապված հանրային անվտանգության կամ անմեղության կանխավարկածի պահպանման հետ:¹⁵⁰ Լրատվամիջոցների հետ հիմնավոր համագործակցության համար անհրաժեշտ են նաեւ լրատվամիջոցների հետ հարաբերությունները սահմանող ուղենիշեր՝ խոսնակների հստակ սահմանված դերերով, ինչպես նաեւ ոստիկանության

¹⁴⁸ Տե՛ս David H. Bayley, *The Contemporary Practices of Policing: A Comparative View*, in James Burack et.al., *Civilian Police and Multidimensional Peacekeeping-A Workshop Series. A Role for Democratic Policing* (National Institute of Justice, Washington, 1999), էջ 4

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անլ., տող. ծանոթ. 5), 18-րդ պարբերություններ

¹⁴⁹ Տե՛ս Lewis/Marks, Overview (անլ., տող. ծանոթ. 15), էջ 1

¹⁵⁰ Տե՛ս United Nations, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (անլ., տող. ծանոթ. 5), Հոդ. 4

Council of Europe, *Declaration on the Police* (անլ., տող. ծանոթ. 5), Բաժին A, 15-րդ պարբերություն

Council of Europe, *Codes of Conduct for Public Officials* (անլ., տող. ծանոթ. 9), Հոդ. 11, 17 եւ 22

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անլ., տող. ծանոթ. 5), 19-րդ պարբերություն

Council of Europe, *Partnership in Crime Prevention* (անլ., տող. ծանոթ. 5), Հոդ. 32

Harris, *The Role of Capacity-Building in Police Reform* (անլ., տող. ծանոթ. 50), էջ 24

CALEA, *Standards for Law Enforcement Agencies* (անլ., տող. ծանոթ. 40), էջ 54-1

ծառայողների համար լրատվամիջոցների գծով վերապատրաստում¹⁵¹ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 48-րդ, 49-րդ եւ 103-րդ պարբերությունները):

Հանրության շրջանում գեկույցների տարածումը

98. Հանրության համար նախատեսված տեղեկատվական գեկույցները ներառում են հանցագործությունների վերաբերյալ վիճակագրության, բացահայտված հանցագործությունների տոկոսների, անվտանգության վերաբերյալ հանրության կարծիքների, մարդու իրավունքների վերաբերյալ հաշվետվությունների, ոստիկանության համակարգի ներսում կաշառակերության դեպքերի արձանագրությունների եւ հանրային վերահսկման հաշվետվությունների մասին տեղեկություններ: Այս գեկույցներում նկարագրված են ոստիկանության գործունեությունը, անվտանգության իրավիճակը եւ հանրության՝ անվտանգության ընկալումը: Դրանց շնորհիվ հանրությունը կարող է գնահատել ոստիկանության աշխատանքի կատարողականը՝ որոշելով օրենքներից եւ գրված կանոնակարգերից ոստիկանության ծառայությունների արդյունքների եւ գործողությունների շեղման աստիճանը, ինչպես նաեւ ոստիկանության կողմից իրականացվող գործընթացների գնային արդյունավետությունը:¹⁵²

Բաց քննարկումներին միտված ֆորումների կազմակերպումը

99. Արդյունավետ ոստիկանության աշխատանքը պետք է հիմնված լինի ոստիկանության եւ հանրության միջեւ սերտ համագործակցության եւ վստահության վրա: Հակառակ դեպքում ոստիկանությունը չի ստանա այն տեղեկատվությունը (հետախուզական տվյալներ, քրեական բողոքների փաստաթղթեր/հանցագործությունների վերաբերյալ արձանագրություններ, վկաների ցուցմունքներ), որն անհրաժեշտ է իրենց աշխատանքը կատարելու համար: Ի լրումն վերոնշյալ տեղեկատվության ստացմանն ուղղված հաղորդակցության միակողմ միջոցների, հանրության տեսակետներին ծանոթանալու, տեսակետների փոխանակման եւ համագործակցության խթանման առումով հատկապես կարեւոր են ինտերակտիվ համայնքային աուբրիջ ծրագրերը, ինչպիսիք են ոստիկանության եւ համայնքի ներկայացուցիչների միջեւ բաց քննարկումների կազմակերպմանն ուղղված՝ պաշտոնական եւ ոչ պաշտոնական ֆորումների անցկացումը: Սա կարող է հանգեցնել հանցագործությունների կանխման ծրագրերում հանրության ներգրավմանը՝ ներառյալ պրոբլեմներ լուծող կոալիցիաների ստեղծումը եւ հանրային անվտանգության մեծացման հարցում փոխադարձ պատասխանատվության գիտակցման ձեռքբերումը: Տեղական համայնքների բնակիչներից աջակցություն ստանալուց բացի ոստիկանությանն անհրաժեշտ կլինի աջակցություն ստանալ տեղական իշխանություններից՝ իրենց

¹⁵¹ Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 19-րդ պարբերություն

¹⁵² Տե՛ս United Nations, *Commissioner's Guidance for Democratic Policing in the Federation of Bosnia-Herzegovina* (op. cit., նշում 5), Սկզբունք 4
Bayley, *Democratizing the Police Abroad* (անղ.,տող.ծանոթ.4), էջ 15

աշխատանքը հաջող իրականացնելու համար: Որոշ դեպքերում, համայնքում սոցիալական խնդիրներ լուծելու համար, այլ կառույցներ ավելի նպատակահարմար կլինեն, քան ոստիկանությունը:¹⁵³

100. Բաց քննարկումներ ապահովող այսպիսի ֆորումների անցկացման նպատակը սերում է համայնքահեն ոստիկանության մոտեցումից, որի նպատակն է ոստիկանության եւ բնակչության միջեւ քաղաքացիներին մտահոգող հարցերի՝ օրինակ հանցագործությունների հետ կապված խնդիրների, սոցիալական անկարգությունների կամ համայնքի ընդհանուր կենսամակարդակի, բացահայտման եւ լուծման ուղղությամբ համագործակցության խթանումը:¹⁵⁴
101. Հաղորդակցության այսպիսի ինտերակտիվ միջոցների օրինակներ են համայնքի խորհրդակցական խորհուրդները, ոստիկանություն-համայնք համատեղ աշխատանքային հանդիպումները, հանրային հավաքները, ոստիկանության բաց դռները կամ ոստիկանության բաժիններում համայնքի կոնստակտ կետերը:¹⁵⁵ Բոլոր այս ֆորումները պետք է բաց լինեն համայնքի լայն սեկտորների ներկայացուցիչների համար:
102. Այս ինտերակտիվ ֆորումներն օգնում են կրթել հանրությանը պաշտոնական ընթացակարգերի եւ կանոնակարգերի, ինչպես նաեւ համայնքի իրավունքների եւ պարտականությունների շուրջ: Նրանց շնորհիվ ընձեռնվում է ոստիկանության գործողությունները (ներառյալ ոստիկանների եւ հանրության ներկայացուցիչների կողմից անձնական փորձի ներկայացումը) քննարկելու հնարավորություն, եւ բնակչությունը լիազորվում է ակտիվորեն մասնակցել այն հարցերի քննարկմանը, որոնք կապված են ապահովության եւ անվտանգության հետ եւ իրենց ներդրումն ունենալու սեփական համայնքում ոստիկանության կողմից մատուցվող ծառայությունների վերաբերյալ. օրինակ որտեղ եւ երբ է անհրաժեշտ պարեկապահակային ոստիկանների տեղակայումը:¹⁵⁶ Այս քննարկումների ժամանակ կարող են սահմանվել հանցագործությունների տեսակները եւ անկարգությունների հետ կապված խնդիրները եւ կարող է ամփոփվել համընդհանուր մտահոգությունն առաջացնող խնդիրների ցանկը՝ այդպիսով ոստիկանությանը հնարավորություն ընձեռնելով հետեւողական կերպով արձագանքելու այդ խնդիրներին:¹⁵⁷

¹⁵³ St'u Cees De Rover, *To Serve and Protect. Human Rights and Humanitarian Law for Police and Security Services* (International Committee of the Red Cross, Geneva, 1998), էջ 171

Hungarian Helsinki Committee, *The Budapest Recommendations* (աւղ., տող. ծանոթ. 32), Հոդ. 9

OSCE, *The Role of Community Policing* (աւղ., տող. ծանոթ. 6), էջ 4

United Nations, *Guidelines for the Prevention of Crime*, (աւղ., տող. ծանոթ. 5), Հոդ. 5, 9, 15, 16, 17 (d) եւ (e), 21 (a)

Council of Europe, *Partnership in Crime Prevention* (աւղ., տող. ծանոթ. 5)

HCNM, *Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies* (աւղ., տող. ծանոթ. 13), Առաջ. 12, էջ 18

¹⁵⁴ St'u South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons (SEESAC), *Philosophy and Principles of Community-Based Policing* (Belgrade, 2006), էջ 3

¹⁵⁵ HCNM, *Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies* (աւղ., տող. ծանոթ. 13), Առաջ. 12, էջ 19

¹⁵⁶ Harris, *The Role of Capacity-Building in Police Reform* (աւղ., տող. ծանոթ. 50), էջ 30

Commonwealth Human Rights Initiative, *Police Accountability* (աւղ., տող. ծանոթ. 5), էջ 76

Anita Khashu/Robin Busch/Zainab Latif/Francesca Levy, *Building Strong Police-Immigrant Community Relations: Lessons from a New York City Project* (Vera Institute of Justice, New York, 2005), էջ 16

¹⁵⁷ St'u Andrew Sanders/Richard Young, *Police Powers*, in: Tim Newburn, *Handbook of Policing* (Portland, 2005), էջ 237
Khashu եւ ուրիշները, 2005, *Building Strong Police-Immigrant Community Relations* (աւղ., տող. ծանոթ. 156), էջ 7

103. Ի լրումն ինտերակտիվ հանրային ֆորումների՝ հանրային կարծիքը ստանալու մեկ այլ կարելի միջոց է հանրային հարցումների անցկացումը (տե՛ս հանրության շրջանում զեկույցների տարածումը):
104. Համայնք-նստիկանություն ֆորումներն առավել արդյունավետ կլինեն, եթե նստիկանությունը, լրացնելով քաղաքացիական հասարակության խմբերի նմանատիպ ջանքերը, տեղի բնակչությանը բացատրի այսպիսի կառույցների համընդհանուր նպատակը եւ համապատասխան գործառույթները:¹⁵⁸ Հակառակ դեպքում կեղծ ակնկալիքները եւ այսպիսի ֆորումների անարդյունավետ օգտագործումը կհանգեցնեն հիասթափության եւ դժվարությամբ ձեռքբերված երկկողմ վստահության խաթարմանը:

Համայնքահեն նստիկանության ծրագրերը

105. Հանցագործությունների նվազեցմանն ու հանրային անվտանգության պահպանման խթանմանն ուղղված համայնքային միջոցառումները կարող են հանգեցնել համայնքահեն նստիկանության ծրագրերի:
106. Չկա համայնքահեն նստիկանության որեւէ համընդհանուր բանաձեւ. ցանկացած համայնքային նստիկանության ծրագիր պետք է մշակվի եւ իրականացվի հաշվի առնելով տվյալ վայրի քաղաքական եւ մշակութային առանձնահատկությունները:¹⁵⁹
107. Համայնքահեն նստիկանության պարագայում նստիկանության ծառայողները պետք է օժտվեն հմտություններով եւ ապահովվեն կառուցվածքներով՝ տեղերում, համայնքի հետ համատեղ, արձագանքելու եւ սահմանելու նստիկանության գերակայությունները: Իրենց գործին նվիրյալ համայնքային նստիկաններ/համայնքային նստիկանության խմբեր պետք է տեղակայվեն որոշակի աշխարհագրական տարածքներում՝ ծառայելով որպես կոնտակտային անձ, ինչպես նաեւ օրենքի եւ կարգուկանոնի երաշխավորներ: Վստահություն ձեռքբերելու համար նրանք միեւնույն տարածքում պետք է աշխատեն մի քանի տարի: Որտեղ գործնականում հնարավոր է նստիկանները պետք է տարածքը հսկեն ոտքով, քանի որ սա թույլ է տալիս ավելի լավ շփվել քաղաքացիների հետ, քան դա կարելի է անել մեքենաներով շրջելով: Համայնքային նստիկաններին անհրաժեշտ են հաղորդակցման եւ վեճերի լուծման հատուկ հմտություններ (ներառյալ միջամտության հմտությունները), քանի որ համայնքների թաղերը կարող են հաճախ բաժանված լինել՝ որոշակի կենսակերպերի օրինավորության եւ նստիկանության կողմից համապատասխան ծառայությունների մատուցման վերաբերյալ ունենալով տարբեր տեսակետներ:¹⁶⁰ Նրանք պետք է օժտված լինեն տեղի խնդիրները տվյալ համայնքի հետ համատեղ լուծելու լիազորություններով:

¹⁵⁸ United Nations, *Guidelines for the Prevention of Crime*, (անդ.,տող.ծանոթ.5), Հոդ.17 (c), (d) եւ (e), 19

¹⁵⁹ OSCE, *The Role of Community Policing* (անդ.,տող.ծանոթ.6), էջ 3

¹⁶⁰ St'u Independent Commission on Policing for Northern Ireland, *A New Beginning: Policing in Northern Ireland. The Report of the Independent Commission on Policing for Northern Ireland* (Belfast, 1999), էջ 42

OSCE, *The Role of Community Policing* (անդ.,տող.ծանոթ.6), էջ 10

SEESAC, *Philosophy and Principles of Community-Based Policing* (անդ.,տող.ծանոթ.154), էջ5

Համագործակցություն փոքրամասնություն ունեցող համայնքների հետ

108. Այն ինչ ճիշտ է ընդհանուր հանրության հետ համագործակցության վերաբերյալ, ճիշտ է նաեւ, մասնավորապէս, փոքրամասնություն կազմող խմբերի պարագայում, ինչը էլ ավելի դժվար հանձնարարական է ոստիկանության համար: Այս փոքրամասնությունների հետ շփման եզրեր փնտրելիս ոստիկանությունը ոչ միայն հանդիպում է կառուցվածքային դժվարությունների, ինչպիսիք են լեզուների, կրոնների, սովորույթների եւ այլ մշակութային առանձնահատկությունների տարբերությունը, այլ փոքրամասնություն կազմող խմբերը հաճախ դեմ են լինում ոստիկանության հետ համագործակցմանը՝ վստահության բացակայության պատճառով, հատկապէս եթէ նախկինում ոստիկանության կողմից ենթարկվել են մշտական չարաշահման:¹⁶¹ Ներգաղթողների դեպքում այս փորձառություններն երբեմն «ներմուծվում են» դրսից: Բացի այդ, այս համայնքները հաճախ նախընտրում են համայնքի ներսում վեճերի լուծման ավանդական եղանակները:¹⁶² Ոստիկանության նկատմամբ վստահության ստեղծումը (վերականգնումը) փոքրամասնությունների շրջանում կարելու է, եթէ այսպիսի խմբերը պատրաստ են թողնելու անվտանգության պահպանման գույքահեռ կառուցվածքները:

Համագործակցություն քաղաքացիական հասարակության խմբերի հետ

109. Համայնքային հատուկ աուրիչ ծրագրեր են անհրաժեշտ կապ հաստատելու փոքրամասնություն կազմող համայնքների հետ: Այս ծրագրերի ներքո ոստիկանությունը պետք է համագործակցի համայնքահեն սոցիալական ծառայությունների, մարդու իրավունքներով եւ այլ հարցերով զբաղվող ՀԿ-ների եւ կրոնական կազմակերպությունների հետ, որոնք էական դեր են կատարում տեղեկատվության տարածման ցանցերի ոլորտում:¹⁶³ Առավել համապատասխան ներկայացուցչական մարմինների ընտրության դժվարությունը կարող է հաղթահարվել հաշվի առնելով ընտրության այնպիսի չափանիշներ, ինչպիսիք են ՀԿ-ների կայունությունը, պատասխանատվության չափը եւ իրենց ընտրողների հեղինակավոր կարծիքը:¹⁶⁴

110. Համայնքի որոշակի հատվածների հետ գործ ունենալիս, կարելու է, որ ոստիկանությունը այնպիսի տպավորություն չստեղծի, որ բնակչության տարբեր խմբերի հետ տարբեր մոտեցում է ցուցաբերում՝ նախապատվություն տալով ոմանց եւ այդպիսով կորցնելով անկողմնակալությունը, մասնավորապէս համայնքների միջեւ վեճերի ծագման ժամանակ:

¹⁶¹ HCNM, *Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies* (անդ., տող.ծանոթ.13), Առաջ.12, էջ 18

¹⁶² Khashu եւ ուրիշները, *Building Strong Police-Immigrant Community Relations* (անդ.,տող.ծանոթ.156), էջ 3

¹⁶³ Տե՛ս United Nations, *Guidelines for the Prevention of Crime*, (անդ.,տող.ծանոթ.5), Հոդ.9, 15, 16 եւ 17 (d)

Council of Europe, *Partnership in Crime Prevention* (անդ.,տող.ծանոթ.5)

EPPHR, *NGOs and Police* (անդ.,տող.ծանոթ.61), էջ 24

¹⁶⁴ Տե՛ս EPPHR, *NGOs and Police* (անդ.,տող.ծանոթ.61), էջ 24

111. Համայնքների հետ սերտ հարաբերությունների ձեւավորման ժամանակ ոստիկանության ծառայողների համար բարոյական դժվարություն կարող է ստեղծվել այն ժամանակ, երբ նրանց առաջարկվի դրամական պարգև, ինչը հեշտորեն կարող է մեկնաբանվել որպես կաշառքի տանող արատավոր ճանապարհի սկիզբ¹⁶⁵ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 27 պարբերությունը):
112. Թեև համայնքահեն ոստիկանության ծրագրերի շեշտադրումը լայնածավալ պրոբլեմների կանխումն ու դրա դեմ պայքարն է եւ հասցեագրված է համայնքի բոլոր հատվածներին, սակայն կան համայնքահեն ոստիկանության սպեցի ֆ իկ ծրագրեր, որոնք ներառում են թաղերի վերահսկողությունը, շրջակայքի մաքրության միջոցառումները, կամ դպրոցի այցելությունները եւ երիտասարդական ճամբարների կազմակերպումը՝ վստահություն ստեղծելու երեխաների եւ ոստիկանության, ու տարբեր էթնիկական/մշակութային/սոցիալական ծագում ունեցող երեխաների միջեւ: Վերջինիս անցկացման ժամանակ քննարկվող թեմաների շարքում կարող են լինել ճանապարհային անվտանգությունը, հակաթմրամուլային ուսուցումը, բռնությունների եւ այլ անընդունելի վարքագծերի հետ առնչվելը՝ այդպիսով երիտասարդության շրջանում նվազեցնելով հանցավորությունները եւ տուժվածությունը:¹⁶⁶

V. Ոստիկանության գործունեության կազմակերպման եւ կառավարման հետ կապված խնդիրներ

Հրամանատարական շղթան եւ գործունեության ինքնավարությունը

113. Ոստիկանությունը ենթակա է համապատասխան քաղաքացիական իշխանությունների կողմից արդյունավետ ուղղորդման եւ վերահսկման¹⁶⁷ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 82-րդ պարբերությունը): «Մասնակից պետությունները ոստիկանության ժողովրդավարական քաղաքական վերահսկողությունը դիտում են որպես կայունության եւ անվտանգության ապահովման անբաժանելի տարր»:¹⁶⁸ Այդուհանդերձ, պետք է լինի տարանջատում՝ կառավարության ներկայացուցչի, որը պատասխանատվություն է կրում օրենքների մշակման, վերահսկման եւ ուսումնասիրման համար, եւ ոստիկանության ղեկավարության միջեւ, որն ունի գործառնական կառավարման լիազորություններ եւ վերահսկողություն:¹⁶⁹
114. Ոստիկանությունը պետք է ունենա հրամանատարական հստակ շղթա եւ ոստիկանության ներսում լիազորությունների բաշխում: Պետք է միշտ

¹⁶⁵ St' u Newburn, *Understanding and Preventing Police Corruption* (անղ., տող. ծանոթ. 48), էջ 47

Council of Europe, *Codes of Conduct for Public Officials* (անղ., տող. ծանոթ. 9), Յոդ. 20

¹⁶⁶ United Nations, *Guidelines for the Prevention of Crime*, (անղ., տող. ծանոթ. 5), Յոդ. 6 (a), (b) եւ (c)

¹⁶⁷ St' u CSCE, *Moscow Document* (անղ., տող. ծանոթ. 61), Յոդ. 25.1

¹⁶⁸ OSCE, *Code of Conduct on Politico-Military Aspects of Security* (անղ., տող. ծանոթ. 1), 20-րդ պարբերություն

¹⁶⁹ Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 13-րդ պարբերություն

Bruce/Neild, *The Police That We Want* (անղ., տող. ծանոթ. 5), էջ 22

Harris, *The Role of Capacity-Building in Police Reform* (անղ., տող. ծանոթ. 50), էջ 27

հնարավոր լինի որոշել, թե վերջին հաշվով ով է պատասխանատու ոստիկանության կողմից իրականացված տվյալ գործողության կամ բացթողնման համար:¹⁷⁰

115. Ոստիկանության ավագ ծառայողներին պետք է տրվի բավարար գործառնական պատասխանատվություն, որպեսզի նրանք կարողանան ինքնուրույն կայացնել գործառնական որոշումներ: Այս որոշումները պետք է լինեն համաձայն օրենքի եւ իրավական, գործադիր եւ դատական իշխանությունների կողմից ենթակա լինեն ուսումնասիրության:¹⁷¹ Զաղաքական իշխանություններին իրավունք է վերապահվում ուսումնասիրել ոստիկանական գործողությունների ընթացակարգային ճշգրտությունը, ինչպես նաեւ իրականացրած քաղաքականության ձեւը:¹⁷²
116. Չնայած ժողովրդավարական կառավարությունների պարագայում վերջիններս են հաճախ ստանձնում ոստիկանության բարձրագույն պաշտոններում անձանց նշանակման դերը, այդուհանդերձ այլ նշանակումները եւ պաշտոնների բարձրացումները (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 128 եւ 137-րդ պարբերությունները) պետք է լինի ոստիկանության ներքին հարցը,¹⁷³ երբ ղեկավար մարմինները իրավունք ունեն միայն հարցադրում կատարելու եւ հաստատելու թափանցիկ ընտրության արդյունքները:¹⁷⁴ Հավելյալ թափանցիկություն կարելի է ապահովել՝ գործընթացին ներգրավելով համապատասխան հանձնաժողովների կամ քաղաքացիական վերահսկող մարմինների:¹⁷⁵
117. Որոշումների կայացման եւ ռեսուրսների կառավարման ապակենտրոնացումն ու ապաշեշտադրումը հատկապես կարելոր է համայնքային ոստիկանության համատեքստում (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 11, 80 եւ 107-րդ պարբերությունները):

Ղեկավարումը

118. Զանի որ ավագ ոստիկանները պետք է օրինակ ծառայեն կրտսեր ոստիկանների համար, նրանք պետք է առօրյա աշխատանքում ցուցաբերեն վարքագծի կանոններին եւ ոստիկանական չափանիշներին համապատասխան վարքագիծ:¹⁷⁶ Ոստիկանական աշխատանքի արժեքներն ու էթիկան պահպանելու նպատակով այդ արժեքները պետք է սահմանվեն պարբերաբար եւ հետեւողականորեն՝ ապահովելով վերջիններիս հստակ ըմբռնումը ոստիկանության ամբողջ անձնակազմի կողմից:¹⁷⁷ Սա հատկապես կարելոր է

¹⁷⁰ Տե՛ս Council of Europe, *Declaration on the Police* (անղ., տող. ծանոթ.5), Բաժին A, 4-րդ պարբերություն

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 17-րդ պարբերություն

¹⁷¹ Տե՛ս *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 15 եւ 60-րդ պարբերություններ

Jones, *The Governance and Accountability of Policing* (անղ., տող. ծանոթ. 10), էջ 613

Harris, *The Role of Capacity-Building in Police Reform* (անղ., տող. ծանոթ.50), էջ 25

¹⁷² Տե՛ս Bruce/Neild, *The Police That We Want* (անղ.,տող.ծանոթ.5), էջ 24

Commonwealth Human Rights Initiative, *Police Accountability* (անղ., տող.ծանոթ.5), էջ 42

¹⁷³ Տե՛ս Bruce/Neild, *The Police That We Want* (անղ.,տող.ծանոթ.5), էջ 24

¹⁷⁴ Տե՛ս Harris, *The Role of Capacity-Building in Police Reform* (անղ., տող. ծանոթ.50), էջ 27

¹⁷⁵ Տե՛ս Commonwealth Human Rights Initiative, *Police Accountability* (անղ., տող.ծանոթ.5), էջ 40

¹⁷⁶ Տե՛ս HCNM, *Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies* (անղ., տող.ծանոթ.13), Առաջ.11, էջ 17

¹⁷⁷ Տե՛ս Bruce/Neild, *The Police That We Want* (անղ.,տող.ծանոթ.5), էջ 38

իրավական նորմերի տեսանկյունից, ինչը ապահովում է հայեցողական իշխանությունների չարաշահումից խուսափելու հիմնավորումը¹⁷⁸ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 21-րդ պարբերությունը):

119. Ղեկավարումն պետք է կազմակերպվի այնպես, որ խթանվի անհատների վստահության, աջակցության եւ անձնական զարգացման հոգին:
120. Ոստիկանության բաժինները տեղերում պետք է ունենան վերահսկման համակարգեր՝ գնահատելու իրենց ոստիկանների կատարած աշխատանքը: Ժողովրդավարական ոստիկանության պայմաններում անհրաժեշտ է հանրությանը մատուցվող ծառայությունների որակի շարունակական վերահսկողություն: Որակը կարելի է չափել ուղղակիորեն՝ որպես համապատասխանություն չափանիշներին, եւ անուղղակի՝ հաճախորդի/համայնքի կողմից տրված գնահատականի կամ թողած ազդեցության հիման վրա: Որակի վերահսկման ամբողջական մոդելները միտված են վարչական գործընթացների շարունակական բարելավմանը՝ օգտագործելով վերլուծական գործիքներ եւ թիմային աշխատանք, որում ներգրավված են ոստիկանության բոլոր աշխատակիցները եւ որը շեշտադրված է որակի խթանմանը նպաստող գործընթացների վրա:¹⁷⁹
121. Ղեկավարները պետք է պատասխանատվություն ստանձնեն ոստիկանների կատարած աշխատանքի համար եւ պետք է կանոնավոր, նախապես չզգուշացված եւ անկախ գնումների միջոցով ստուգեն վարքագծի կանոնների եւ մարդու իրավունքների չափանիշների հետ վերջիններիս համապատասխանությունը¹⁸⁰ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 87-րդ եւ 92-րդ պարբերությունները):
122. Ոստիկանության ավագ ծառայողները նույնպես պետք է պատասխանատվություն կրեն, եթե իրազեկ լինեն կամ պարտավորված էին իրազեկ լինեն, որ իրենց ղեկավարության ներքո աշխատող ոստիկանության ծառայողները խախտում են մարդու իրավունքները եւ/կամ ոստիկանի պարտականությունների իրականացմանն ուղղված որոշակի կանոնակարգը կամ կանոնները:¹⁸¹
123. Ղեկավար մակարդակներում հաշվետվությունների պատրաստման համակարգը եւ այս հաշվետվությունների վերլուծությունները կատարելու կարգը պետք է օգնեն բացահայտելու միտումները, բարելավեն վերապատրաստումն ու աշխատակիցների անվտանգությունը, եւ ճիշտ ժամանակին տեղեկատվության տրամադրումը այն գործակալությանը, որը զբաղվում է հանրությանը մտազոդ

¹⁷⁸ Տե՛ս Council of Europe, *Codes of Conduct for Public Officials* (անդ., տող. ծանոթ. 9), Յոդ. 7

Bowling/Phillips, *Policing Ethnic Minority Communities* (անդ., տող. ծանոթ. 65), էջ 535

¹⁷⁹ Տե՛ս Common Assessment Framework, *Improving an Organization Through Self-Assessment* (2006), էջ 50f

¹⁸⁰ Տե՛ս Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 20-րդ պարբերություն

Council of Europe, *The CPT Standards* (անդ., տող. ծանոթ. 29), 50-րդ պարբերություն, էջ 16

Bruce/Neild, *The Police That We Want* (անդ., տող. ծանոթ. 5), էջ 29

¹⁸¹ Տե՛ս United Nations, *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* (անդ., տող. ծանոթ. 29), Յոդ. 24

հարցերով: Վաղ եւ ճշգրիտ հաշվետվությունների ներկայացումը օգնում է ստեղծելու եւ պահպանելու ոստիկանության վստահությունը:¹⁸²

Ոստիկանության կառուցվածքը

124. Մասնակից պետությունների ներսում, էթնիկական եւ մշակութային աճող զանազանության, եւ տարբեր խմբերի միջեւ լարվածության մեծացման պայմաններում, խիստ կարեւոր է ոստիկանության դերը մեր հասարակությունների կառուցվածքի պահպանման հարցում: Հետեւաբար, ոստիկանության ծառայողները պետք է բոլոր խմբերի նկատմամբ գործեն անառարկելի արդարությամբ:¹⁸³ Բացի այդ, ողջ բնակչության վստահությունը շահելու համար ոստիկանությունը պետք է ընդհանուր առմամբ լինի համայնքի ներկայացուցիչը:¹⁸⁴
125. Ոստիկանությունում կանանց տոկոսը սովորաբար համամասնական չէ բնակչության կազմին, որտեղ կանայք հաճախ մեծամասնություն են կազմում: Կանայք մասնավորապես հազվադեպ են հանդիպում ռազմավարական, դեկավարման եւ քաղաքականությունների մշակման մակարդակներում: Հետեւաբար, կա ոստիկանության բաժինների բոլոր մակարդակներում կանանց ընդունման եւ ներգրավման ընդլայնման անհրաժեշտություն:¹⁸⁵ Սա ոչ միայն սոսկ միջազգային իրավական պարտավորությունների (հավասարություն օրենքի առջեւ) կատարում է, այլ ոստիկանության աշխատանքի զգալի բարելավում (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 129-րդ պարբերությունը):
126. Ոստիկանության նկատմամբ ունեցած հավատն ու վստահությունը հատկապես ցածր է բնակչության փոքրամասնություն կազմող խմբերի շրջանում, որոնք նախկինում ոստիկանության կողմից արժանացել են կողմնակալ, եւ, միգուցե, ճնշիչ վերաբերմունքի (օր. չեն ստացել համապատասխան պաշտպանություն, դիտվել են որպես քրեական տարրեր): Մեծամասնություն-փոքրամասնություն հարաբերությունների (հետագա) լարվածության եւ հասարակությունում՝ հասարակության փոքրամասնական խմբերի շրջանում անվտանգության միջոցների ստեղծման հնարավորությունն ունեցող նմանատիպ կառուցվածքների ձեւավորման կանխման նպատակով¹⁸⁶ ոստիկանությունը պետք է հաստատակամորեն եւ հետեւողականորեն պայքարի էթնիկական ատելությանը հրահրված հանցավորությունների դեմ: Պետք է վերականգնվեն

¹⁸² CALEA, Standards for Law Enforcement Agencies (անլ., տող. ծանոթ.40), էջ 1-7

¹⁸³ St' u Foundation *Policing for a Multi-Ethnic Society, Rotterdam Charter* (անլ., տող. ծանոթ.13), Ներածություն Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անլ., տող. ծանոթ. 5), 18-րդ պարբերություն

¹⁸⁴ United Nations, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (անլ., տող. ծանոթ. 5), Ներածական պարբերություն 8 (a)

OSCE, *Charter for European Security* (անլ., տող. ծանոթ.2), Հոդ. 44

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անլ., տող. ծանոթ. 5), 25-րդ պարբերություն

¹⁸⁵ St' u De Rover, *To Serve and Protect* (անլ., տող. ծանոթ.153), էջ 306

OSCE, Study on Policing in the Federal Republic of Yugoslavia (Belgrade, 2001), էջ 20

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անլ., տող. ծանոթ. 5), 25-րդ պարբերություն

¹⁸⁶ St' u Foundation *Policing for a Multi-Ethnic Society, Rotterdam Charter* (անլ., տող. ծանոթ.13), Ներածություն Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անլ., տող. ծանոթ. 5), 18-րդ պարբերություն

նստիկանություն-փոքրամասնություն հարաբերությունները, ամրապնդվի համագործակցությունն ու փոխըմբռնումը:¹⁸⁷

127. Փոքրամասնական համայնքների վստահությունը նվաճող կարելու քայլերից մեկը նստիկանության բոլոր կոչումներում եւ պաշտոններում վերջիններիս ներգրավումն է, ինչի շնորհիվ ոչ միայն կվերականգնվի վստահությունը, այլ նստիկանությունը կստանա այն գիտելիքներն ու հմտությունները, որոնք անհրաժեշտ են տարամշակութային միջավայրում աշխատելու համար¹⁸⁸ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 129-րդ արբերությունը):

Աշխատանքի ընդունումը

128. Ոստիկանության բաժինների աշխատակիցների համալրման, աշխատանքի ընդունման, նշանակման եւ պաշտոնների բարձրացման կանոնակարգերը պետք է զերծ լինեն անօրինական խտրականությունից¹⁸⁹ (տե՛ս նաեւ 116-րդ եւ 137-րդ պարբերությունները):

129. Համալրման ընթացակարգերը պետք է ապահովեն նստիկանությունում կանանց եւ ազգային փոքրամասնությունների բավարար ներառում:¹⁹⁰ Բացի այն, որ համալրման արշավները պետք է ուղղված լինեն ամբողջ հասարակությանը, որոշակի քայլեր են սովորաբար պահանջվում կանանց եւ փոքրամասնությունների տոկոսը նստիկանության կազմում մեծացնելու ուղղությամբ:

130. Պետք է մշակվեն վիճակագրական ցուցանիշեր՝ մեծացնելու կանանց եւ փոքրամասնությունների ներկայացուցչությունը, եւ միայն արտակարգ իրավիճակներում եւ սահմանափակ ժամանակահատվածով, կարող են ձեռնարկվել համալրման հատուկ միջոցներ՝ արագ շտկելու անհավասարակշռությունը:¹⁹¹

¹⁸⁷ United Nations, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (անդ., տող. ծանոթ. 5), Ներածական պարբերություն 8 (a)

OSCE, *Charter for European Security* (անդ., տող. ծանոթ.2), Հոդ. 44

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 25 եւ 30-րդ պարբերություններ

¹⁸⁸ Տե՛ս Foundation *Policing for a Multi-Ethnic Society, Rotterdam Charter* (անդ., տող. ծանոթ.13), Հոդ.3.7

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 25-րդ պարբերություն

HCNM, *Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies* (անդ., տող.ծանոթ.13), Առաջ.4, էջ 10f

¹⁸⁹ Տե՛ս United Nations, *Universal Declaration of Human Rights* (անդ., տող. ծանոթ. 5), Հոդ.21 (2)

United Nations, *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (անդ., տող. ծանոթ. 60), Ներածական պարբերություններ 5, 8, 9 եւ 10, Հոդ. 2 (1) (e), 2 (2) եւ 5(e)

United Nations, *International Covenant on Civil and Political Rights* (անդ., տող. ծանոթ. 5), Հոդ. 2, 3 եւ 26

CSCE, *Final Act* (անդ., տող. ծանոթ. 21), Հոդ. VII, էջ 6

Council of Europe, *Declaration on the Police* (անդ., տող. ծանոթ.5), Բաժին B, 2-րդ պարբերություն

United Nations, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (անդ., տող. ծանոթ. 5), Ներածական պարբերություն 8 (a)

United Nations, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women* (անդ., տող. ծանոթ. 60), Ներածական պարբերություններ 3, 9, 14 եւ Հոդ. 2 (d)-(f), 3, 5(a), 7(b), 11(b) եւ (c)

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 22 եւ 25-րդ պարբերություն

¹⁹⁰ OSCE, *The Role of Community Policing* (անդ., տող. ծանոթ. 6), էջ 10

¹⁹¹ Տե՛ս European Platform for Policing and Human Rights (EPPHR); *The Recruitment and Retention of Police Officers from Minority Communities: Points to Consider* (2004), էջ 5

HCNM, *Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies* (անդ., տող.ծանոթ.13), Առաջ.5, էջ 11

131. Աշխատանքի նկարագրերը եւ ընտրության չափանիշները, սակայն, չպետք է նախատեսված լինեն կանանց եւ փոքրամասնություն կազմող խմբերի, այլ պետք է կիրառելի լինեն հասարակության բոլոր հատվածների եւ համայնքների համար: Ոստիկանության ծառայողների ընտրությունն ու պաշտոնի բարձրացումը պետք է լինեն թափանցիկ՝ վերջիններիս գիտելիքների, հմտությունների, վերաբերմունքի եւ լավ բնութագրի (չպետք է լինի լուրջ հանցագործությունների վերաբերյալ մեղադրանք) վրա, այլ ոչ թե պայմանավորված լինեն որոշակի (քաղաքական) խմբերին նրանց անդամակցության հանգամանքով: Փոքրամասնական խմբերի համար չափանիշների պակասեցումը կամ որոշակի (քաղաքական) խմբերի կողմից առաջադրված դիմորդներին նախապատվություն տալը, միայն կվարկաբեկի ոստիկանության հեղինակությունը: Որոշակի փոքրամասնական խմբերի կրթական բացթողումները, ինչպես օրինակ լեզվական խնդիրները, կարող են փոխհատուցվել նախքան ծառայությանն անցնելը՝ վերապատրաստման միջոցով:¹⁹²
132. Կանանց եւ ազգային փոքրամասնությունների համալրումն ու ինտեգրումը անհրաժեշտ է նաեւ նրա համար, որ ոստիկանության միջավայրում ապահովվի մշակութային բազմազանություն: Պետք է ստեղծվի մշակութային տեսանկյունից չեզոք միջավայր, որտեղ կանայք, տղամարդիկ եւ բոլոր համայնքները հանգիստ են զգում իրենց, եւ միջոցներ պետք է ձեռնարկվեն ապահովելու, որ ոստիկանության բոլոր ծառայողներին ընդունեն աշխատավայրերում եւ նրանց վերաբերվեն հավասարապես: Յետեւաբար, ոստիկանության շենքերի վրայից պետք է հեռացվեն սեռի հետ կապված վիրավորական խորհրդանիշեր եւ հրապարակումներ, կրոնական կամ ազգային խորհրդանիշեր կապված ազգային փոքրամասնության հողի վրա տեղի ունեցած հակամարտության հետ:¹⁹³
133. Ներկա անձնակազմը, ինչպես նաեւ ոստիկանության նոր աշխատակիցները պետք է իրազեկվեն վարքագծի ընդունելի չափանիշներին, որոնք սահմանված են գենդերային հավասարության եւ բազմամշակութային ծառայության համար: Պետք է գործի ներքին բողոքների արդյունավետ մեխանիզմ, եւ կանայք եւ փոքրամասնությունները պետք է իրենց ղեկավարների կողմից խրախուսվեն բողոք ներկայացնել, երբ վերջիններիս նկատմամբ ցուցաբերվում են խտրականություն կամ ոտնձգություններ:¹⁹⁴

¹⁹² St' u Foundation *Policing for a Multi-Ethnic Society, Rotterdam Charter* (անդ., տող. ծանոթ. 13), Հոդ. 2.5 եւ 2.6
Council of Europe, *Codes of Conduct for Public Officials* (անդ., տող. ծանոթ. 9), Հոդ. 24

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 22 եւ 24-րդ պարբերություն
EPPHR; *The Recruitment and Retention of Police Officers from Minority Communities* (անդ., տող. ծանոթ. 191), էջ 5
HCNM, *Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies* (անդ., տող. ծանոթ. 13), Առաջ. 6, էջ 12

¹⁹³ EPPHR; *The Recruitment and Retention of Police Officers from Minority Communities* (անդ., տող. ծանոթ. 189), էջ 3
HCNM, *Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies* (անդ., տող. ծանոթ. 13), Առաջ. 7, էջ 12

¹⁹⁴ St' u Foundation *Policing for a Multi-Ethnic Society, Rotterdam Charter* (անդ., տող. ծանոթ. 13), Հոդ. 213
HCNM, *Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies* (անդ., տող. ծանոթ. 13), Առաջ. 7, էջ 12

Աշխատակցին աշխատավայրում պահելը

134. Աշխատանքի վերցնելու եւ վերապատրաստելուց հետո ոստիկանության ծառայողներին պետք է խրախուսել մնալ ոստիկանությունում: Նրանց որոշման վրա ազդող կարեւոր հանգամանքներն են աշխատանքային միջավայրը, նշանակումները եւ մասնագիտական գործունեության հետագա հնարավորությունները:¹⁹⁵
135. Ինչ վերաբերում է վերապատրաստման հաստատություններին, աշխատանքային միջավայրը պետք է լինի մշակութային տեսակետից չեզոք, եւ բոլոր ոստիկաններին պետք է ցուցաբերվի հավասար վերաբերմունք: Անձնակազմի ընկերակցությունների, կուրատորների եւ վերահսկող կառույցների հիմնումը նպաստում է այսպիսի միջավայրի ստեղծմանն ու պահպանմանը:¹⁹⁶
136. Ինչ վերաբերում է պաշտոնների նշանակումներին, պետք է խուսափել կանանց կամ փոքրամասնությունների մեկուսացման հնարավորությունից: Քանի որ ոստիկանության առջեւ խնդիր է դրված նաեւ պատկառելի օրինակ ծառայել հասարակության համար, ոստիկանության բազմամշակութային բնույթը տեսանելի պետք է լինի բոլոր բաժիններում եւ տարածքներում, ոչ միայն որոշակիորեն բազմամշակութային տեղերում:¹⁹⁷ Ոստիկանության ծառայողները պետք է խրախուսվեն փորձ ձեռքբերել՝ աշխատելով տարբեր, այլ ոչ թե սոսկ իրենց համայնքում:¹⁹⁸

Խրախուսումը եւ մասնագիտական գործունեության առաջխաղացումը

137. Կապված պաշտոնների բարձրացման հետ, կանայք եւ փոքրամասնություններին պատկանող ոստիկանության ծառայողները պետք է ունենան լրացուցիչ ուսումնառության միեւնույն հնարավորությունները՝ հնարավոր դարձնելով վերջիններիս նշանակումը բարձր պաշտոններում: Պաշտոնների բարձրացման գործընթացը պետք է լինի թափանցիկ եւ բացառապես հիմնված ոստիկանի փորձի եւ արժանիքների (ինչը գնահատվում է գրավոր թեստերի եւ բանավոր հարցազրույցների, ինչպես նաեւ գնահատման կենտրոնների միջոցով), այլ ոչ թե որոշակի համայնքներին կամ քաղաքական խմբերին նրանց անդամակցության վրա¹⁹⁹ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 117-րդ պարբերությունը):
138. Պետք է սահմանվեն հստակ քաղաքականություններ եւ լինի քաղաքական աջակցություն (քաղաքական եւ ոստիկանության ղեկավար մարմինների կողմից) կանանց եւ փոքրամասնությունների աշխատանքի ընդունման հարցում,

¹⁹⁵ Տե՛ս Council of Europe, *Declaration on the Police* (անգլ., տող. ծանոթ.5), Բաժին B, 4-րդ պարբերություն

¹⁹⁶ Տե՛ս OSCE, *The Role of Community Policing* (անգլ., տող. ծանոթ. 6), էջ 11

EPPHR; *The Recruitment and Retention of Police Officers from Minority Communities* (անգլ., տող. ծանոթ. 191), էջ 8

HCNM, *Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies* (անգլ., տող.ծանոթ.13), Առաջ.7, էջ 11

¹⁹⁷ Տե՛ս HCNM, *Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies* (անգլ., տող.ծանոթ.13), Առաջ.4, էջ 10

¹⁹⁸ Տե՛ս HCNM, *Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies* (անգլ., տող.ծանոթ.13), Առաջ.7, էջ 14

¹⁹⁹ United Nations, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women* (անգլ., տող. ծանոթ. 60), Գոյ. 11(b) եւ (c)

EPPHR; *The Recruitment and Retention of Police Officers from Minority Communities* (անգլ., տող. ծանոթ. 191), էջ 7

ներառյալ փոքրամասնությունների հետ վարվելակերպի մասնագիտական չափանիշները,²⁰⁰ ինչպես նաև պետական իշխանությունների աշխատանքներում փոքրամասնական համայնքների ինտեգրվելու պատրաստակամությունը: Չնայած կարելոր է կանանց եւ փոքրամասնությունների վերելից ներքեւ ինտեգրումը, այնուամենայնիվ իրական կենսագործումը պետք է սկսել տեղական մակարդակում:²⁰¹ Մեծապես կարող է նպաստել կանանց եւ փոքրամասնություն կազմող կազմակերպությունների հետ տեղական մակարդակով համագործակցությունը²⁰² (տե՛ս, ի թիվս այլոց, 109-110 պարբերությունները):

Ոստիկանության անձնակազմի իրավունքները

139. «Ոստիկանության անձնակազմը, մնացած այլ քաղաքացիների նման, պետք է ունենա միեւնույն քաղաքացիական եւ քաղաքական իրավունքները: Այս իրավունքների սահմանափակումները կարող են կիրառվել միայն, երբ դա անհրաժեշտ է ժողովրդավարական հասարակությունում, օրենքի եւ Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի համաձայն, ոստիկանության գործառույթների իրականացման համար»²⁰³ (տե՛ս, ի թիվս այլոց, նաեւ 9 եւ 12-րդ պարբերությունները):

140. «Ոստիկանության անձնակազմը հնարավորինս պետք է ունենա սոցիալ-տնտեսական իրավունքներ, որպես հանրային ծառայողներ»:²⁰⁴ Ոստիկանության ծառայողները պետք է իրավունք ունենան կազմակերպելու կամ մասնակցելու ներկայացուցչական կազմակերպությունների հանդիպումներին: Նրանք պետք է ստանան նաեւ համապատասխան վարձատրություն՝ հնարավոր դարձնելով նրանցից բարձր մակարդակի մասնագիտական կատարողականի ակնկալումը: Ավելին, նրանք պետք է ստանան սոցիալական ապահովագրության ծածկույթով նախատեսված ծառայությունները, եւ նրանց պետք է տրամադրվեն հատուկ առողջապահական եւ անվտանգության ծառայություններ, ներառյալ սարքավորումներ եւ վերապատրաստում, եւ գործառնական միջոցառումներ՝ ելնելով ոստիկանության աշխատանքի առանձնահատուկ բնույթից:²⁰⁵

141. Օրենքին եւ մասնագիտական նորմերին համապատասխան աշխատող ոստիկանության ծառայողները «իրավասու են ստանալ համայնքի ակտիվ բարոյական եւ ֆիզիկական աջակցությունը»²⁰⁶ եւ արժանանալ ղեկավարների ու գործընկերների հարգալից վերաբերմունքին: Ժողովրդավարական ոստիկանություն ունենալու եւ պահպանելու համար խստ կարելոր է

²⁰⁰ Տե՛ս OSCE, *The Role of Community Policing* (անղ., տող. ծանոթ. 6), էջ 42

²⁰¹ Տե՛ս OSCE, *The Role of Community Policing* (անղ., տող. ծանոթ. 6), էջ 42

²⁰² Տե՛ս Foundation *Policing for a Multi-Ethnic Society, Rotterdam Charter* (անղ., տող. ծանոթ.13), Ներածություն

²⁰³ Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 31-րդ պարբերություն

²⁰⁴ Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 32-րդ պարբերություն

²⁰⁵ Տե՛ս United Nations, *Universal Declaration of Human Rights* (անղ., տող. ծանոթ. 5), Հոդ.22, 23 (3) եւ (4)

Council of Europe, *European Social Charter* (1961), Հոդ.4.1, 5, 12 եւ 13

Council of Europe, *Declaration on the Police* (անղ., տող. ծանոթ.5), Բաժին B, 3, 6, 7 եւ 8-րդ պարբերություններ

Hungarian Helsinki Committee, *The Budapest Recommendations* (անղ., տող. ծանոթ.32), Հոդ.4

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անղ., տող. ծանոթ. 5), 32-րդ պարբերություն

²⁰⁶ Council of Europe, *Declaration on the Police* (անղ., տող. ծանոթ.5), Բաժին A, 1 (b) պարբերություններ

մարդկային գործոնը: Յետեւաբար, ոստիկանների կարգավիճակը պետք է այնպիսին լինի, որ նրանք ընդունվեն եւ աջակցություն ստանան համայնքների կողմից:²⁰⁷

142. Ոստիկանության ծառայողները չպետք է ենթարկվեն վարչական տույժի կամ այլ պատժամիջոցների, եթե տեղեկացնեն այլ ոստիկանների կողմից ծառայողական վարքագծի կանոնների տեղի ունեցած կամ ակնկալվող խախտումների մասին:²⁰⁸ Արձանագրություն ներկայացրած ոստիկանները պետք է պաշտպանված լինեն վրիժառույթյան ցանկացած գործողությունից:

143. «Ոստիկանության անձնակազմի դեմ կայացրած պատժամիջոցները պետք է ենթակա լինեն անկախ մարմնի կամ դատարանի կողմից ուսումնասիրման »:²⁰⁹ Սովորական քաղաքացիների նման, ոստիկանները իրավունք ունեն պաշտպանվելու, արդար եւ պատշաճ դատավարության եւ լուրջ մնալու իրենց դեմ ուղղված քրեական դատավարության ժամանակ:²¹⁰ «Տեղական իշխանությունները պետք է աջակցեն այն ոստիկաններին, որոնց դեմ ուղղված՝ պարտականությունների հետ կապված մեղադրանքներն անհիմն են»:²¹¹

Սարքավորումները

144. Կառավարությունը պետք է ոստիկանության ծառայություններին տրամադրի հարմար եւ համապատասխան սարքավորումներ, որոնք անհրաժեշտ են ոստիկանության աշխատանքի արդյունավետ իրականացման համար:²¹²

145. Ոստիկանության բաժիններին պետք է տրամադրվեն հրագնի ոչ մահացու եւ պաշտպանական այլընտրանքային տարբերակներ, ինչպիսիք են ոչ մահացու, վնասագերծող զենքերը եւ պասիվ պաշտպանական սարքերը, այդ թվում վահաններ, սաղավարտներ, փամփուշտակայուն բաճկոններ եւ զրահապատ փոխադրամիջոցներ:²¹³

Վերապատրաստումը

146. Ընդհանուր առմամբ, վերապատրաստման նպատակը վերապատրաստվողի գիտելիքների ընդլայնումն է եւ վերջիններիս հմտությունների բարելավումը: Ժամանակակից ուսումնառական եւ վերապատրաստման ծրագրերը ներառում են թե՛ վերապատրաստողի եւ թե՛ վերապատրաստվողի վրա կենտրոնացած

²⁰⁷ Տե՛ս Hungarian Helsinki Committee, *The Budapest Recommendations* (անդ., տող. ծանոթ.32), Յոդ.4

²⁰⁸ Տե՛ս United Nations, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (անդ., տող. ծանոթ. 5), Յոդ. 8 (b)

²⁰⁹ Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 33-րդ պարբերություն

²¹⁰ Council of Europe, *Declaration on the Police* (անդ., տող. ծանոթ.5), Բաժին B, 11-րդ պարբերություն
Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 33 եւ 34-րդ պարբերություններ
Bruce/Neild, *The Police That We Want* (անդ.,տող.ծանոթ.5), էջ 42

²¹¹ Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անդ., տող. ծանոթ. 5), 34-րդ պարբերություն

²¹² Տե՛ս Council of Europe, *Special Investigation Techniques in Relation to Serious Crimes including Acts of Terrorism* (անդ.,տող.ծանոթ.83), Յոդ. 8-11

²¹³ Տե՛ս United Nations, *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* (անդ., տող. ծանոթ.29), Յոդ.2

տարրեր: Վերապատրաստողի վրա կենտրոնացած կամ դիդակտիկ ուսուցման մոտեցման դեպքում գիտելիքն ու տեղեկատվությունը վերապատրաստողից վերապատրաստվողն է անցնում դասախոսության կամ ցուցումների միջոցով՝ վերապատրաստվողին պահելով պասիվ դիրքում: Ուսանողի վրա կենտրոնացած ուսուցման շեշտադրումը ուսանողների կարիքների վրա է, ներառում է նրանց ակտիվ մասնակցությունը եւ ապահովում է փորձառական ուսուցողական ցիկլ: Սա ներառում է անդրադարձը նախորդ փորձին եւ կոնկրետ դեպքի ուսումնասիրությունը՝ հիմնված կյանքից վերցրած իրական դեպքերի վրա: Այս մոտեցումը հիմնված է այն ենթադրության վրա, որ երիտասարդները իրենց ուսումնառությունը կապեն նրա հետ, ինչ արդեն գիտեն, եւ որ նրանք ավելի լավ կսովորեն, եթե նրանց տրամադրվեն օրինակներ, որոնք նրանք կարող են հասկանալ իրենց սեփական փորձից:²¹⁴ Արժեքների եւ վերաբերմունքների՝ ներառյալ կարծրատիպերի փոփոխությունը, որոնք հաճախ խորը արմատացած են երիտասարդների շրջանում, հատկապես դժվար գործ է, որի համար անհրաժեշտ են հմուտ վերապատրաստողներ եւ երկարատեւ գործընթացներ:²¹⁵

147. Նախնական եւ ծառայության ընթացքում, որոշակի հաճախականությամբ, անցկացվող վերապատրաստումն ու ուսումնառությունը պետք է մատչելի լինեն ոստիկանության գործունեության բոլոր ոլորտներում՝ բոլոր կոչումներն ունեցող ոստիկանների համար: Վերապատրաստման դասընթացները պետք է արտացոլեն ժողովրդավարական ոստիկանության սկզբունքները:²¹⁶ Սա նշանակում է, որ գործառնական համատեքստում, որ ոստիկանները պետք է վերապատրաստվեն օրենքի կիրառման, ոստիկանական էթիկայի (ներառյալ կաշառակերությանն առնչվող), վարքագծի կանոնների եւ մարդու իրավունքների չափանիշների շուրջ:²¹⁷ Վերապատրաստման դասընթացների ժամանակ, սակայն, բավական չէ խոսել բարոյական սկզբունքների մասին որպես վերացական հասկացություններ: Նրանք ձեւի մեջ, իրական եւ կոնկրետ ոստիկանական դժվարին իրավիճակներում, պետք է դա փորձեն, օրինակ՝ դերա խաղի ժամանակ:
148. Վերապատրաստման դասընթացների կարիքները պետք է գնահատվեն գործառնությունների բաժնի անձնակազմի կողմից: Բոլոր տեսակի վերապատրաստման դասընթացների համար պետք է առկա լինեն վերանայման մեթոդներ:

²¹⁴ Տե՛ս Malcolm S. Knowles, *The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy* (revised and updated), (Association Press, New York, 1980)

Stephen Lieb, *Principles of Adult Learning* (1991)

Marcia L. Conner, *Learning: The Critical Technology. A whitepaper on Adult Education in the Information Age* (1995), էջ 14-18

Marcia L. Conner, *How Adults Learn. Ageless Learner* (2004)

²¹⁵ Տե՛ս HCNM, *Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies* (անլ., տող. ծանոթ. 13), Առաջ. 8, էջ 15

²¹⁶ Տե՛ս Council of Europe, *Declaration on the Police* (անլ., տող. ծանոթ. 5), Բաժին B, 3-րդ պարբերություն
Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անլ., տող. ծանոթ. 5), 26, 28-30-րդ պարբերություններ
Travis, *Policing in Transition* (անլ., տող. ծանոթ. 4), էջ 3

²¹⁷ Տե՛ս Council of Europe, *Declaration on the Police* (անլ., տող. ծանոթ. 5), Բաժին A, 13-րդ պարբերություն
CSCE, *Copenhagen Document* (անլ., տող. ծանոթ. 60), 3րդ. 16.4

United Nations, *Commissioner's Guidance for Democratic Policing in the Federation of Bosnia-Herzegovina* (անլ., տող. ծանոթ. 5), Սկզբունք 1

149. Վերապատրաստումը ոչ միայն պետք է ապահովի, որ ոստիկանները լիովին իրազեկված լինեն այն պատժամիջոցներին, որոնք կկիրառվեն, եթե վերջիններս խախտեն օրենքը, այլ նաեւ գիտենան, որ ոստիկանության ոլորտի ժողովրդավարական արժեքներն ու միջազգային չափանիշները եւ մարդու իրավունքները յուրաքանչյուր արհեստավարժ ոստիկանի համոզմունքների կարելուր մասն են:
150. Տարամշակութային միջավայրերում/համայնքներում ոստիկանների վերապատրաստումը պետք է միտված լինի այնպիսի խնդիրներին, ինչպիսիք են՝ մշակութային եւ կրոնական իրազեկումը, միջամտելու եւ համայնքի հետ հարաբերությունների հաստատման հմտությունները, հիմնախնդիրների լուծման եւ գործընկերային մոտեցումները, լեզուների եւ մարդու իրավունքների վերաբերյալ ուսուցումը:²¹⁸
151. Տվյալ համայնքում իրենց դերի կարելուրության վերաբերյալ ոստիկանների իրազեկությունը բարձրացնելու նպատակով ոստիկանության ակադեմիաների վերապատրաստող անձնակազմի շարքերում պետք է ընդգրկվեն քաղաքացիական վերապատրաստողներ: Որոշ դասախոսություններ կարող են նույնիսկ անցկացվել պետական կամ մասնավոր համալսարաններում, որտեղ ոստիկանության կրթական հաստատությունների ուսանողները կսովորեն մեկ կամ կես դրույքով սովորող ուսանողների հետ: Ուսուցանվող առարկաների շարքում կարող են լինել սահմանադրական իրավունք, քրեական գործ եւ մարդու իրավունքներ:²¹⁹

²¹⁸ Տե՛ս Independent Commission on Policing for Northern Ireland, *A New Beginning: Policing in Northern Ireland* (անլ., տող. ծանոթ. 160), էջ 94

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անլ., տող. ծանոթ. 5), 30-րդ պարբերություն

OSCE, *The Role of Community Policing* (անլ., տող. ծանոթ. 6), էջ 9

HCNM, *Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies* (անլ., տող. ծանոթ. 13), Առաջ. 8, էջ 14

²¹⁹ Տե՛ս Independent Commission on Policing for Northern Ireland, *A New Beginning: Policing in Northern Ireland* (անլ., տող. ծանոթ. 160), էջ 93

Council of Europe, *European Code of Police Ethics* (անլ., տող. ծանոթ. 5), 27-րդ պարբերություն

VI ԵԶՐԱՅԱՆԳՈՒՄՆԵՐ

152. Թեև ԵԱՅԿ ամբողջ տարածաշրջանով մեկ, ոստիկանությունը գտնվում է կազմակերպված հանցավորության աճող հոսքին եւ միջազգային ու ազգային անվտանգությանն ուղղված նոր՝ ներառյալ ահաբեկչական սպառնալիքներին դիմակայելու զգալի ճնշման տակ, այդուհանդերձ վերջինս կոչված է պահպանելու նաեւ հասարակական անդորրը, կանխելու եւ բացահայտելու տեղական հանցագործությունները եւ բարձրացնելու մարդկանց կենսամակարդակը՝ խթանելով անվտանգության գիտակցությունը:
153. Իր առջեւ դրված նպատակներին հասնելու ճանապարհին ոստիկանությունը պետք է գործի ներպետական եւ միջազգային օրենքների համաձայն՝ միշտ հարգելով մարդու իրավունքները: Պետությունները պետք է ապահովեն, որ երկրի ներքին օրենսդրությունը չհակասի միջազգային օրենքներին եւ մարդու իրավունքների չափանիշներին:
154. Պետությունը պետք է տրամադրի նաեւ իրավական եւ կառուցվածքային անհրաժեշտ նորմեր՝ ոստիկանության, վարչական իշխանությունների, քրեական դատավարության համակարգի այլ օղակների, ինչպես նաեւ համայնքների միջեւ գործառնական հարաբերությունների հաստատման համար՝ միտված ոստիկանության կողմից արդյունավետ, ռացիոնալ եւ արդար ծառայությունների մատուցմանը:
155. Բացի այդ, ժողովրդավարական ոստիկանության դեպքում վերջինս հաշվետու պետք է լինի իր կատարած գործողությունների համար՝ թե՛ օրենքի, թե՛ պետության, եւ թե՛ ամբողջ հասարակության առջեւ: Հաշվետվությունն ապահովելու հիմնական պահանջները ներքին եւ արտաքին վերահսկողության արդյունավետ եւ ռացիոնալ գործիքների առկայությունն է, ինչպես նաեւ թափանցիկությունը եւ ոստիկանություն-հասարակություն գործընկերության մշակումը:
156. Անգամ, եթե, ոստիկանությունը դառնա «գերարհեստավարժ, տեխնիկապես փորձված եւ փայլատակի ազնվությամբ, նրան դեռեւս կպակասի օրինավորությունը, եթե չապահովվի տեղական եւ միջազգային համայնքների հետ իրենց առաքելության, ռազմավարությունների եւ մարտավարությունների համատեղ քննարկումը»:²²⁰
157. Ավելին, ոստիկանությունը պետք է կանխատեսելի լինի: Պետք է հստակ լինի, թե ինչ կարող է հանրությունն ակնկալել ոստիկանությունից, իսկ ակնկալիքները պետք է իրատեսական լինեն:
158. Բացի այդ, հանրության գոհունակությունը զգալիորեն կախված է նրանից, թե ինչպես են ոստիկանության ծառայողներն իրենց պահում հանրության հետ

²²⁰ Neyroud, Policing and Ethics (անդ., տող. ծանոթ. 47), էջ 599

շփումների ժամանակ, օրինակ՝ արդյոք նրանք հարգանքով եւ քաղաքավարությամբ են վերաբերվում հանրությանը եւ լուրջ մոտենում օգնություն ստանալու նրանց խնդրանքներին՝ արհեստավարժ կերպով բավարարելով դրանք:

159. Ոստիկանությունը պետք է խստորեն զգուշացնի իր ենթակայության տակ գործող բոլոր բաժինների աշխակիցներին, որ, համաձայն արհեստավարժության իրենց չափանիշների, նրանք «պետք է իրենց գործը լավ կատարեն, բաց եւ մատչելի լինեն, եւ չհանդուրժեն ուժի որեւէ չարաշահում, կաշառակերություն, պարտականությունների անտեսում... կամ որեւէ այլ ոչ պատշաճ վարքագիծ»,²²¹ եւ չթաքցնեն սխալ արարքները:
160. Այս զգուշացումը, ավելին, պետք է ուղղվի ոստիկանության յուրաքանչյուր ծառայողին: Չեղարար, ոստիկանությունը պետք է համապատասխան ներդրում կատարի ոստիկանության ծառայողների վերապատրաստման եւ ուսումնառության ոլորտում, եւ պարբերաբար գնահատի ոստիկանության յուրաքանչյուր ծառայողի կատարած աշխատանքը:
161. Արդյունավետ եւ ռացիոնալ միջազգային համագործակցությունը, ինչը խթանում է ժողովրդական ոստիկանության սկզբունքների կենսագործումը, կնվազեցնի միջազգային եւ ներպետական անվտանգությանն ուղղված սպառնալիքները եւ կմեծացնի անվտանգության վերաբերյալ հանրության գիտակցումը: Ուղեցույցը-ձեռնարկը, հավանաբար, կհանդիսանա այդպիսի համագործակցության գաղափարական հիմք:

²²¹ Commonwealth Human Rights Initiative, *Police Accountability* (անդ., տող.ծանոթ.5), էջ 79

ՀՂՈՒՄՆԵՐ

Միջազգային փաստաթղթեր

Council of Europe	<i>European Convention on Human Rights/Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (1950)</i>
Council of Europe	<i>European Social Charter (1961)</i>
Council of Europe	<i>Parliamentary Assembly, Resolution 690 (1979) on the Declaration on the Police (1979)</i>
Council of Europe	<i>Recommendation No. R (85) 4 of the Committee of Ministers to Member States on Violence in the Family (1985)</i>
Council of Europe	<i>Recommendation No. R (85) 11 of the Committee of Ministers to Member States on the Position of the Victim in the Framework of Criminal Law and Procedure (1985)</i>
Council of Europe	<i>Recommendation No. R (87) 15 of the Committee of Ministers to Member States on Regulating the Use of Personal Data in the Police Sector (1987)</i>
Council of Europe	<i>Recommendation No. R (87) 19 of the Committee of Ministers to Member States on Organization of Crime Prevention (1987)</i>
Council of Europe	<i>Recommendation No. R (91) 11 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Sexual Exploitation, Pornography and Prostitution of, and Trafficking in, Children and Young Adults (1991)</i>
Council of Europe	<i>Recommendation No. R (97) 13 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Intimidation of Witnesses and the Rights of the Defence (1997)</i>
Council of Europe	<i>Resolution (97) 24 of the Committee of Ministers on the Twenty Guiding Principles for the Fight Against Corruption (1997)</i>
Council of Europe	<i>Criminal Law Convention on Corruption, European Treaty Series -o. 173 (Strasbourg, 1999)</i>
Council of Europe	<i>Recommendation No. R (2000) 10 of the Committee of Ministers to Member States on Codes of Conduct for Public Officials (2000)</i>
Council of Europe	<i>Recommendation No. R (2000) 11 of the Committee of Ministers to Member States on Action against Trafficking in Human Beings for the Purpose Sexual Exploitation (2000)</i>
Council of Europe	<i>Recommendation No. R (2000) 20 of the Committee of Ministers to Member States on the Role of Early Psychological Intervention in the Prevention of</i>

	<i>Criminality (2000)</i>
Council of Europe	<i>Recommendation No. R (2001) 10 of the Committee of Ministers to Member States on the European Code of Police Ethics (2001)</i>
Council of Europe	<i>Recommendation No. R (2001) 16 of the Protection of Children against Sexual Exploitation (2001)</i>
Council of Europe	<i>European Commission against Racism and Intolerance (ECRI), General Policy Recommendation No.7 on National Legislation to Combat Racism and Racial Discrimination (2003)</i>
Council of Europe	<i>Recommendation No. R (2003) 21 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Partnership in Crime Prevention (2003)</i>
Council of Europe	<i>European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), The CPT Standards. Substantive Sections of the CPT's General Reports (2004)</i>
Council of Europe	<i>Recommendation No. R (2005) 9 of the Committee of Ministers to Member States on the Protection of Witnesses and Collaborators of Justice (2005)</i>
Council of Europe	<i>Recommendation No. R (2005) 10 of the Committee of Ministers to Member States on Special Investigation Techniques in Relation to Serious Crimes including Acts of Terrorism (2005)</i>
Council of Europe	<i>Human Rights and the Fight against Terrorism-The Council of Europe Guidelines (2005)</i>
Council of Europe	<i>Recommendation No. R (2006) 8 of the Committee of Ministers to Member States on Assistance to Crime Victims (2006)</i>
CSCE	<i>Final Act (Helsinki, 1975)</i>
CSCE	<i>Vienna Concluding Document (Vienna, 1989)</i>
CSCE	<i>Charter of Paris for a New Europe (Paris, 1990)</i>
CSCE	<i>Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE (Copenhagen, 1990)</i>
CSCE	<i>Document of the Moscow Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE (Moscow, 1991)</i>
High Commissioner on National Minorities	<i>Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies (2006), at http://www.osce.org/documents/hcnm/2006/02/17982_en.pdf</i>
	<i>(10 March 2006)</i>
Interpol	<i>Resolution No AG-2002-RES-01, Global Standards to Combat Corruption in Police Forces/Services (2002)</i>
Interpol	<i>Resolution No AG-2003-RES-04, Rules on the Processing of Information for the Purposes of</i>

Interpol	<i>International Police Co-operation</i> (2003) <i>Resolution No AG-2005-RES-15, Amendments to the Rules on the Processing of Information for the Purposes of International Police Co-operation</i> (2005)
Interpol	<i>Rules on the Processing of Information for the Purposes of International Police Co-operation</i> (2005)
Office of the UN High Commissioner for Human Rights (OHCHR), UN High Commissioner for Human Rights/Centre for Human Rights	<i>Human Rights and Law Enforcement, Professional Training Series, No.5</i> (New York/Geneva, 1997)
OSCE	<i>Code of Conduct on Politico-Military Aspects of Security</i> (Bucharest, 1994)
OSCE	<i>Charter for European Security</i> (Istanbul, 1999)
OSCE	<i>Study on Policing in the Federal Republic of Yugoslavia</i> (Belgrade, 2001)
OSCE	<i>Bucharest Ministerial Council, Decision on Police-Related Activities/Bucharest MC, Dec 9</i> (Bucharest, 2001)
OSCE	<i>Final Report of the Supplementary Human Dimension Meeting. The Role of Community Policing in Building Confidence in Minority Communities</i> (Vienna, 2002)
OSCE Mission in Kosovo (OMIK)	<i>Human Rights and Law Enforcement. Booklet of Human Rights for Police</i> (Pristina)
United Nations Best Practices Unit	<i>Handbook on United Nations Multidimensional Peacekeeping Operations. Chapter VII: Police, Judiciary and Corrections Aspects of Rule of Law.</i> (New York)
United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders	<i>Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials</i> (1990)
United Nations Economic and Social Council	<i>Res.A/Res/65, Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions</i> (1989)
United Nations Economic and Social Council	<i>Guideline for the Prevention of Crime, Annex to:Res 2002/13, Action to Promote Effective Crime Prevention</i> (2002)
United Nations Economic and Social Council	<i>Res. 2004/31, Prevention of Urban Crime</i> (2004)
United Nations General Assembly	<i>Res. 217 A (111), Universal Declaration of Human Rights</i> (1948)
United Nations General Assembly	<i>UN Doc. A/CONF/611, Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners</i> (1955)
United Nations General Assembly	<i>Res. 2106 (XX), International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination</i> (1965)

United Nations General Assembly	<i>Res. 2200 A (XXI), International Covenant on Civil and Political Rights (1966)</i>
United Nations General Assembly	<i>Res. A/Res/34/169, Code of Conduct for Law Enforcement Officials (1979)</i>
United Nations General Assembly	<i>Res. A/Res/34/180, Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (1979)</i>
United Nations General Assembly	<i>Res. A/Res/39/46, Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (1984)</i>
United Nations General Assembly	<i>Res. A/Res/40/32, Basic Principles on the Independence of the Judiciary (1985)</i>
United Nations General Assembly	<i>Res. A/Res/40/34, Declaration on Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power (1985)</i>
United Nations General Assembly	<i>Res. A/Res/43/173, Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment (1988)</i>
United Nations General Assembly	<i>Res. A/Res/44/25, Convention on the Rights of the Child (1989)</i>
United Nations General Assembly	<i>Res. A/Res/45/107, International Co-operation for Crime Prevention and Criminal Justice in the Context of Development (1990)</i>
United Nations General Assembly	<i>Res. A/Res/45/113, Guidelines for the Protection of Juveniles Deprived of the Liberty (1990)</i>
United Nations General Assembly	<i>Res. A/Res/47/135, Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities (1993)</i>
United Nations General Assembly	<i>Res. A/Res/48/134, National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights (1993)</i>
United Nations Human Rights Council	<i>Res. A/HRC/1/L.2, International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance (2006)</i>
United Nations International Police Task Force (IPTF)	<i>Commissioner's Guidance for Democratic Policing in the Federation of Bosnia-Herzegovina (Sarajevo, 1996)</i>
United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC)	<i>United Nations Convention against Corruption (Merida, 2003)</i>

Օգտագործված գրականության ցանկ

- Amnesty International 10 Basic Human Rights Standards for Law Enforcement Officials (1998), at [http://web.amnesty.org/library/pdf/POL300041998ENGLISH/\\$File/POL3000498.pdf](http://web.amnesty.org/library/pdf/POL300041998ENGLISH/$File/POL3000498.pdf) (10 July 2000)
- Bayley, David H. The Contemporary Practices of Policing: A Comparative View, in James Burack et.al., Civilian Police and Multidimensional Peacekeeping - A Workshop Series. A Role for Democratic Policing (National Institute of Justice, Washington, 1999), at: <http://www.ncjrc.gov/pdffiles/172842.pdf> (30 March 2001)
- Bayley, David H. Democratizing the Police Abroad: What to Do and How to Do it (National Institute of Justice, Office of Justice Programs, U.S. Department of Justice, Washington, 2001), at: <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/188742.pdf> (11 March 2003)
- Bowling, Ben/Phillips, Coretta Policing Ethnic Minority Communities, in Tim Newburn, Handbook of Policing (Portland, 2005), pp.528-555
- Bruce, David/Neild Rachel The Police that We Want. A Handbook for Oversight of Police in South Africa (Centre for the Study of Violence and Reconciliation, Johannesburg, 2005), at: http://www.justiceinitiative.org/db/resource2?res_id=102519 (20 June 2006)
- Call, Charles T. Challenges in Police Reform: Promoting Effectiveness and Accountability. Policy Report (International Peace Academy, New York, 2003), at: http://www.ipacademy.org/PDF_Reports/CHALLENGES_IN_POLICE.pdf (30 March 2006)
- Commission on Accreditation for Law Enforcement Agencies (CALEA) Standards for Law Enforcement Agencies (Fairfax, 2006)
- Common Assessment Framework Improving an Organization through Self-Assessment, (Maastricht, 2006)
- Commonwealth Human Rights Initiative Police Accountability: Too important to Neglect, Too Urgent to Delay (New Delhi, 2005), at: http://www.humanrightsinitiative.org/publications/chogm/chogm_2005/chogm_2005_full_report.pdf (25 July 2006)

- Conner, Marcia L. Learning, The Critical Technology. A whitepaper on Adult Education in the Information Age (1995), at: http://learnativity.com/download/Learning_Whitepaper96.pdf
(2 July 2006)
- Conner, Marcia L. How Adults Learn (2004), at: <http://agelesslearner.com/intros/adultlearning.html>
(2 July 2006)
- Crawshaw, Ralph *Human Rights and the Theory and Practice of Policing*, Papers in the Theory and Practice of Human Rights, No.10, (Human Rights Centre, University of Essex, Colchester, 1994)
- European Platform for Policing and Human Rights (EPPHR) *The Recruitment and Retention of Police Officers from Minority Communities: Points to Consider* (2004), at: <http://www.epphr.dk/download/platform/HR%20-%20Minority%20Officers.pdf>
(10 August 2006)
- European Platform for Policing and Human Rights (EPPHR) *Why and How Human Rights NGOs and Police Services Can and Should Work Together* at: <http://www.epphr.dk/download/platform/police%20and%20NGO's%20.pdf>
(10 August 2006)
- Foundation Policing for Multi-Ethnic Society *Rotterdam Charter: Policing for a Multi-ethnic Society* (Rotterdam, 1996), at: http://www.rotterdamcharter.nl/files/site49_20050603092740_Rotterdam_Charter_%28english%29.pdf
(10 June 2006)
- Greenwood, David/Huisman, Sander (eds.) *Transparency and Accountability of Police Forces, Security Services and Intelligence Services* (The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), Geneva, 2005), at: http://www.dcaf.ch/publications/transparency_police.cfm?nav1=4&nav2=2
(10 January 2006)
- Harris, Frank *The Role of Capacity -Building in Police Reform* (OSCE Mission in Kosovo, Department of Police Education and Development, Pristina 2005)
- Hungarian Helsinki Committee *The Budapest Recommendations* (Budapest, 1999), at: <http://www.helsinki.hu/docs/budrecweb.pdf>
(11 March 2001)
- International Committee of the Red Cross *Human Rights and Humanitarian Law in Professional Policing Concepts* (Geneva, 2002) at: [http://www.icrc.org/Web/Eng/siteeng0.nsf/htmlall/p0809/\\$File/ICRC_002_0809.PDF!Open](http://www.icrc.org/Web/Eng/siteeng0.nsf/htmlall/p0809/$File/ICRC_002_0809.PDF!Open)
(25 May 2006)
- Independent Commission on Policing for Northern Ireland *A New Beginning: Policing in Northern Ireland. The Report of the Independent Commission on Policing*

- for Northern Ireland (Belfast, 1999), at:
<http://www.belfast.org.uk/report/fullreport.pdf>
 (25 April 2001)
- Jones, Trevor/Newburn,
 Tim/Smith, David
 Jones, Trevor
Democracy and Policing (Policy Studies Institute,
 London, 1994)
 The Governance and Accountability of Policing, in
 Tim Newburn, *Handbook of Policing* (Portland, 2005),
 ¶ 603-627
- Khashu, Anita/Busch,
 Robin/Latif, Zainab/Levy,
 Francesca
*Building Strong Police-Immigrant Community
 Relations: Lessons from a New York City Project*
 (Vera Institute of Justice, New York, 2005), at:
<http://www.cops.usdoj.gov/mime/open.pdf?Item=1576>
 (10 July 2006)
- Knowles, Malcolm S.
*The Modern Practice of Adult Education: From
 Pedagogy to Andragogy* (revised and updated)
 (Association Press, New York, 1980)
- Lewis, Collin
Complaints Against Police. The Politics of Reform
 (Annandale, 1999)
- Lewis, William/Marks,
 Edward
 Overview, in James Burack/William Lewis/Edward
 Marks, *Civilian Police and Multinational
 Peacekeeping - Workshop Series. A Role for
 Democratic Policing* (National Institute of Justice,
 Washington, 1999), at:
<http://www.ncjrs.gov/pdffiles/172842.pdf>
 (20 July 2001)
- Lieb, Stephen
Principles of Adult Learning (1991) at:
<http://honolulu.hawaii.edu/intranet/committees/FacDevCom/guidebk/teachtip/adults-2.htm>
 (10 July 2006)
- Miller, Joel
*Civilian Oversight of Policing. Lessons from the
 Literature* (Vera Institute of Justice, New York, 2002),
 at: http://www.vera.org/publication_pdf/178_338.pdf
 (15 July 2006)
- Newburn, Tim
*Understanding and Preventing Police Corruption:
 Lessons from the Literature*, Police Research Series
 Paper 110 (London, 1999)
- Neyroud, Peter
 Policing and Ethics, in Tim Newburn, *Handbook of
 Policing* (Portland, 2005), ¶ 578-602
- Phillips, Emma/Trone,
 Jennifer
*Building Public Confidence in Police Through Civilian
 Oversight* (Vera Institute of Justice, New York, 2002),
 at: http://www.vera.org/publication_pdf/177_336.pdf
 (15 July 2006)
- De Rover, Cees
*To Serve and Protect. Human Rights and
 Humanitarian Law for Police and Security Services*
 (International Committee of the Red Cross, Geneva,
 1998)
- Sanders, Andrew/Young,
 Police Powers, in Tim Newburn, *Handbook of Policing*

Richard
South Eastern and Eastern
Europe Clearinghouse for the
Control of Small Arms and
Light Weapons (SEESAC)

(Portland, 2005), pp 228-258
Philosophy and Principles of Community-Based
Policing (Belgrade, 2006), at:
<http://www.seesac.org/reports/Community%20Based%20Policing%20english%202nd%20version.pdf>
(03 November 2006)

Travis, Jeremy

Policing in Transition, Plenary Address at the Fourth
Biennial Conference: International Perspectives on
Crime, Justice and Public Order (Budapest, 1998), at:
<http://www.ojp.usdoj.gov/nij/speeches/budapest.htm>
(10 October 2001)

Ուղեցույց-ձեռնարկը նախատեսված է օժանդակելու ոստիկանության եւ իրավապահության հարցերով զբաղվող ԵԱՀԿ աշխատակիցներին, ոստիկանության ծառայողներին եւ սրանց, ովքեր զբաղվում են ժողովրդավարական ոստիկանության հաստատման եւ ամրապնդման ուղղությամբ օրենքների մշակմամբ: Նրանում ներկայացված են ոստիկանության հաջող փորձն ու միջազգայնորեն ընդունված չափանիշները: Լինելով կենդանի փաստաթուղթ՝ այն կարող է համալրվել նոր ընդունված չափանիշներով եւ ապագա հաջող փորձի օրինակներով:

Ուղեցույց-ձեռնարկում հստակ ձեւակերպված են ժողովրդավարական ոստիկանության կողմից մատուցվող ծառայությունների եւ ոստիկանության ուժերի խնդիրները, իրավական նորմերի, ոստիկանության ծառայողի էթիկայի կանոնների եւ մարդու իրավունքների չափանիշների շրջանակներում գործելու՝ սրանց հանձնառության եւ օրենքի ու հասարակության առջեւ ոստիկանության պատասխանատվության կարելությունը, ինչպես նաեւ համայնքների հետ համագործակցելու անհրաժեշտությունը՝ գիտակցմամբ, որ ոստիկանության գործունեության արդյունավետությունը պայմանավորված է համայնքների հետ գործընկերության հաստատմամբ: Բացի այդ, Ուղեցույց-ձեռնարկում արծարծված են ոստիկանության համակարգի կառուցվածքային եւ ներկառավարման հետ կապված հարցեր, որոնք անհրաժեշտ նախապայման են ժողովրդավարական ոստիկանության ձեռքբերման ու պահպանման համար:

<http://www.osce.org/policing>
<http://polis.osce.org>